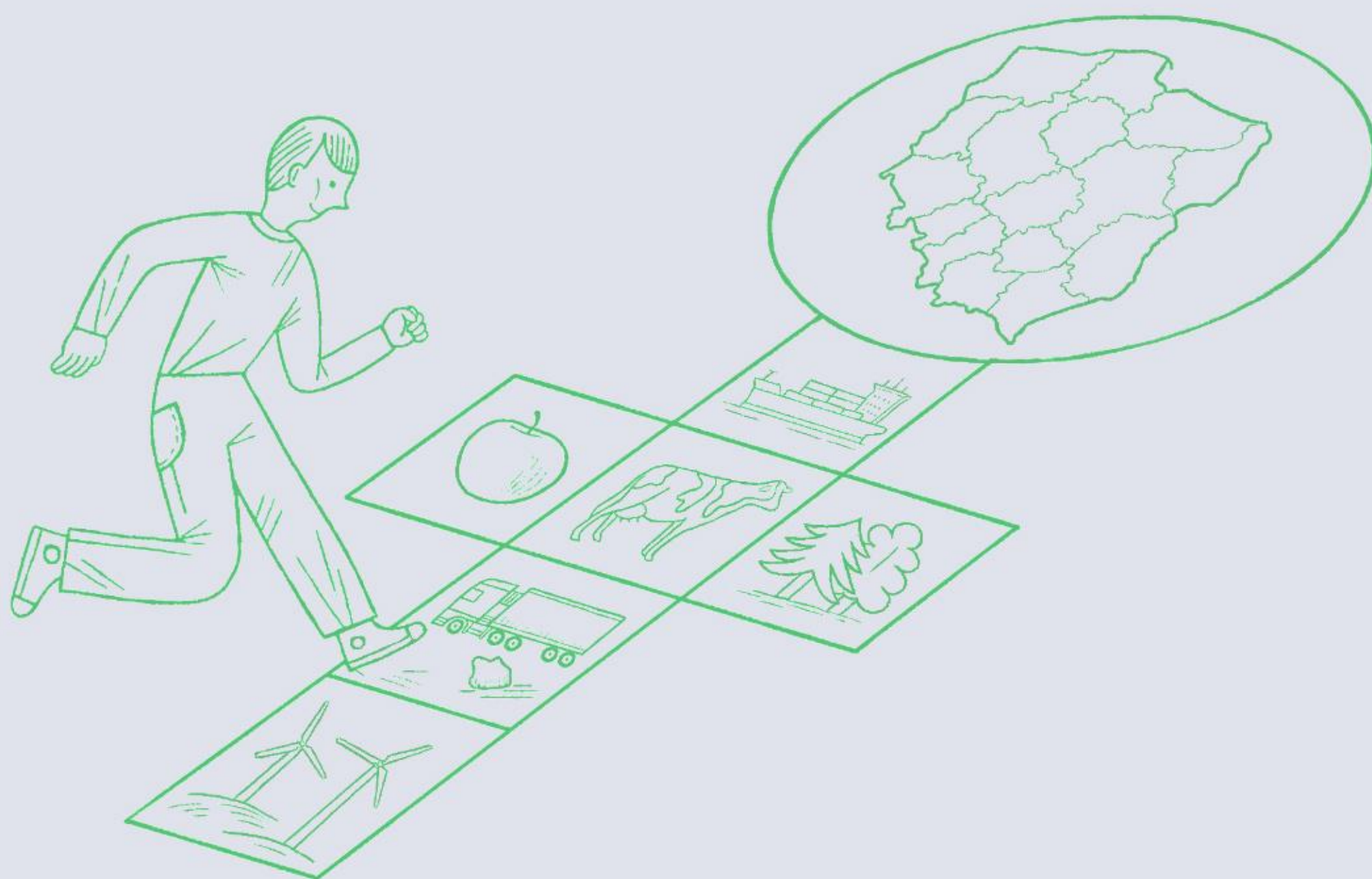

Geografia

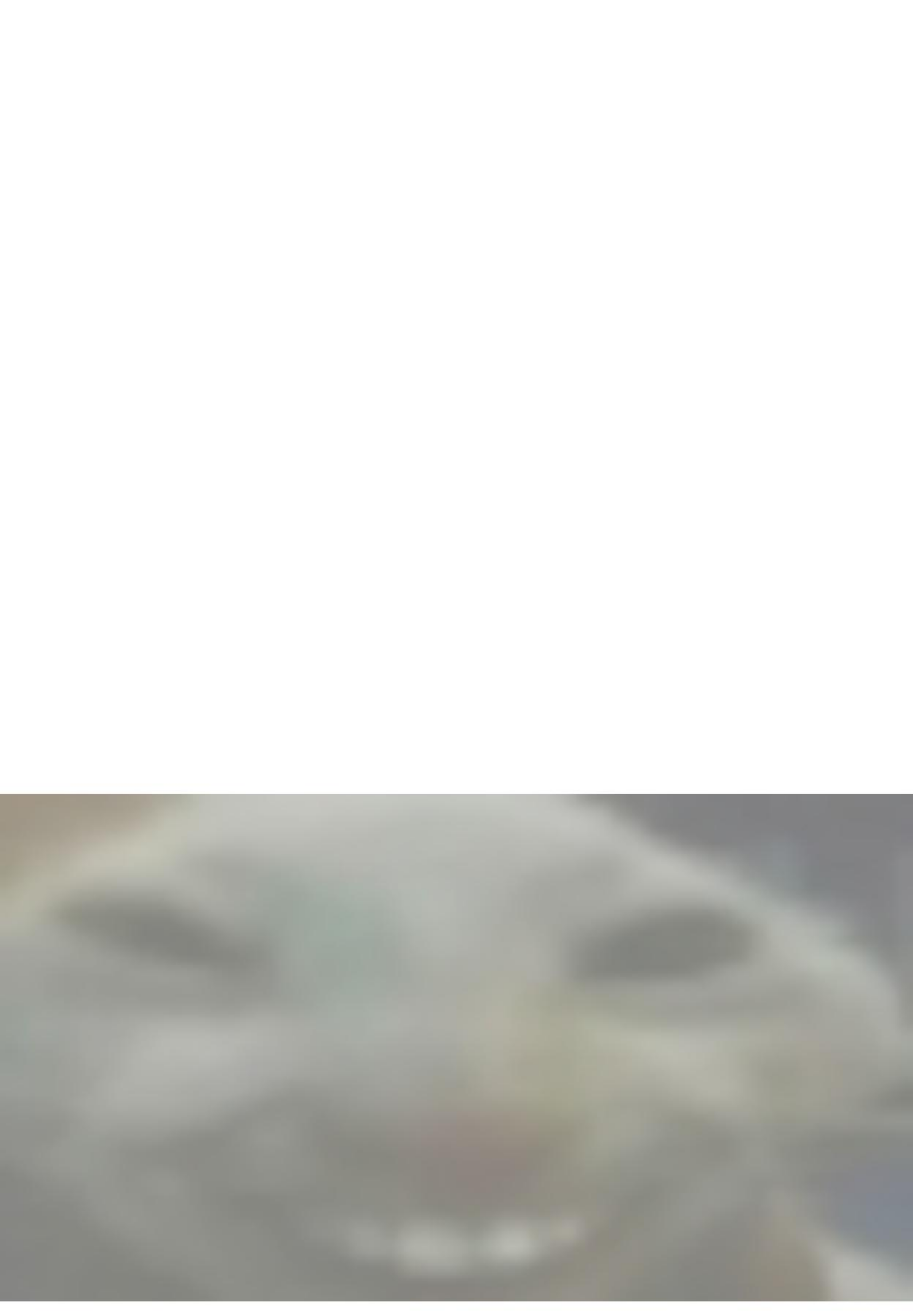
7

Zeszyt ćwiczeń

WYDANIE II
zmienione

mac
EDUKACJA

Maria Figa

Dominik Marszał

Łukasz Mędrzycki

Grzegorz Pruszko

Jakub Sypniewski

Wojciech Wiecki

7

Geografia

Zeszyt ćwiczeń dla klasy siódmej
szkoły podstawowej

Redaktor serii
Beata Zawistowska

Redaktor prowadzący
Małgorzata Struczevska

Redakcja merytoryczna
Adam Chęć, Anna Ostrowska,
Małgorzata Struczevska

Redakcja językowa i korekta
Kortekst / Joanna Cybula, Krystyna Bajor

Redakcja techniczna
Paweł Kowalski

Skład i łamanie
Oficyna Wydawnicza Pegaz / Rafał Kulig

Redakcja artystyczna
Magdalena Sarnot-Wrzecionowska, Marcin Kot

Projekt i koncepcja artystyczna
Futu Creative / Kay Humelt i Rafał Kwiczor

Koordinacja prac graficznych
Magdalena Sarnot-Wrzecionowska

Projekt okładki
Futu Creative / Kay Humelt i Rafał Kwiczor

Ilustracja na okładce i stronie tytułowej
Acapulco Studio / Agata Dudek i Małgorzata Nowak-Żurek

Opracowanie kartograficzne
CartoTeam

Fotoedycja
Grzegorz Wrzecionowski

Ilustracje
Marcin Kot (s. 34, 35)

Wykaz dysponentów praw autorskich do obrazów i zdjęć zamieszczonych w publikacji:
Lasociński Dawid (bory, s. 14); BE&W: Alamy (jezioro przybrzeżne, s. 7); EAST NEWS: MAREK ZAJDLER (domy w muzeum w Zydranowej, s. 46); MIŁOSZ POŁOCH/REPORTER (monterka w fabryce pralek, s. 56); Przemek Swiderski (naftoport Gdańsk, s. 59); Tomasz Kawka (terminal kontenerowy Gdynia, s. 59); Mariusz Gaczynski (port Świnoujście, s. 61); Krzysztof Szymczak/Polska Press (przędzalnia, s. 91); Forum: Bartłomiej Kudowicz (port jachtowy Dziwnów, s. 59); Krzysztof Wojcik (wieś podmiejska, s. 79); Polskie LNG: materiały prasowe (gazoport Świnoujście, s. 59); Shutterstock: Lukasz Pawel Szczepanski (jezioro cyrkowe, s. 7); Maksimilian (sandry, s. 7); Pawel Junka (klif, s. 7); Fotokon (głaz narzutowy, s. 7); Victoria Tucholka (łęg, s. 14); Milosz Kubiak (Dąb Rus w Rogalinie, s. 16); Foto-up (rolnik w trakcie prac polowych, s. 56); Andrey_Popov (graficzka komputerowa, s. 56); Jurand38 (port Gdańsk, s. 61); robert napiorkowski (port Gdynia, s. 61); FStockLuk (port Kołobrzeg, s. 61); Alessia Pierdomenico (Jan Paweł II, s. 65); Rahul Ramachandram (Dalajlama XIV, s. 65); Paolo Bona (Cristiano Ronaldo, s. 65); schwarzdigital.com (Robert Lewandowski, s. 65); catwalker (Lech Wałęsa, s. 65); Shaun Jeffers (Elżbieta II, s. 65); Marius Wigen (Justyna Kowalczyk, s. 65); Markus Wissmann (Olga Tokarczuk, s. 65); Mariusz Szczygiel (wieś tradycyjna, s. 79); Beautiful landscape (Wieliczka, s. 88); mbrand85 (Auschwitz-Birkenau, s. 88); Sergey-73 (Zamek Krzyżacki w Malborku, s. 88); Pecold (Sanktuarium w Kalwarii Zebrzydowskiej, s. 88); Milosz Maslanka (kopalnia, s. 91); Curioso (huta, s. 91); Surasak_Photo (szwalnia, s. 91); NetVideo (wieś położona w woj. lubelskim, s. 90); Jay Yuan (dziewczynka z psem, s. 101); Wikipedia: Jacek Halicki (stalaktyty, s. 7); Julo (olsy, s. 14); Pasądnik (grądy, s. 14); Rafikk (Groty Mechowskie, s. 16); MOs810 (Głaz Kamienny Dom, s. 16); Jarosław Roland Kruk (Sosna zwyczajna nazywana kroczącą w miejscowości Wełecz, s. 16); Polimerek (wnętrze meczetu w Bohonikach, s. 46); Stiopa (malowidło przedstawiające Romów, s. 46); Cezary p (nagrobki Karaimów, s. 46); Żeglarz (Port Szczecin, s. 61); Matio (port Międzyzdroje, s. 61); Yercaud-elango (matka Teresa z Kalkuty, s. 65); Malarz pl (znaki drogowe D-9 i D-7, s. 84)

 zastosowanie nowoczesnych technologii

 nawiązanie do innego przedmiotu

 praca zespołowa

 zadanie trudniejsze

 zadanie do wykonania z mapą z podręcznika, lub z atlasu albo z tekstem z podręcznika

 zadanie długoterminowe

Wydawca oświadcza, że dołożył wszelkich starań, aby dotrzeć do wszystkich właścicieli i dysponentów praw autorskich. Osoby, których nie udało nam się ustalić, prosimy o kontakt z wydawnictwem.

Nabyta przez Ciebie publikacja jest dziełem twórcy i wydawcy. Przestrzegaj praw, jakie im przysługują. Udostępniając książkę lub jej fragmenty, rób to wyłącznie w zakresie dozwolonego użytku, który określają przepisy prawa. Zawartość książki możesz udostępnić nieodpłatnie osobom bliskim lub osobiście znanym, ale nie publikuj jej w internecie. Jeśli cytujesz jej fragmenty, nie zmieniaj ich treści i koniecznie zaznacz, czyje to dzieło. Kopiując jej część, rób to jedynie na użytek osobisty.

© Grupa MAC S.A., Kielce 2023

ISBN 978-83-8227-465-3

Grupa MAC S.A.
25-561 Kielce, ul. Witosa 76
tel. 41 366 55 55, faks: 41 366 33 02
e-mail: kontakt@mac.pl; www.mac.pl

Spis treści

1. Środowisko przyrodnicze Polski na tle środowiska przyrodniczego Europy

1.1	Położenie geograficzne Polski	4
1.2	Ukształtowanie powierzchni Polski	6
1.3	Klimat Polski	8
1.4	Rzeki Polski na tle rzek Europy	10
1.5	Główne typy gleb w Polsce	12
1.6	Różnorodność lasów w Polsce	14
1.7	Formy ochrony przyrody w Polsce	16
1.8	Surowce mineralne Polski	18
1.9	Morze Bałtyckie	20
	Podsumowanie działu 1	22

2. Społeczeństwo Polski na tle społeczeństwa Europy

2.1	Podział administracyjny Polski	24
2.2	Ludność Polski – rozmieszczenie i gęstość zaludnienia	26
2.3	Zmiany liczby ludności Polski i Europy po 1945 r.	28
2.4	Migracje Polaków na tle współczesnych ruchów migracyjnych w Europie	30
2.5	Przyrost naturalny i rzeczywisty w Polsce i w wybranych krajach Europy	32
2.6	Struktura wieku i płci ludności Polski	34
2.7	Struktura narodowościowa i religijna ludności Polski i wybranych państw europejskich	36
2.8	Rozwój gospodarczy i jego wpływ na zatrudnienie	38
2.9	Struktura zatrudnienia i poziom bezrobocia w Polsce i w wybranych krajach Europy	40
2.10	Poziom urbanizacji w Polsce i w Europie	42
	Podsumowanie działu 2	44

3. Gospodarka Polski na tle gospodarki Europy

3.1	Warunki rozwoju polskiego rolnictwa	48
3.2	Uprawy roślin i chów zwierząt w Polsce	50
3.3	Zmiany w strukturze przemysłu Polski	52
3.4	Usługi i ich rola w rozwoju gospodarki	55

3.5	Rozwój komunikacji w Polsce	57
3.6	Gospodarka morską	59
3.7	Walory turystyczne Polski	62
3.8	Sukcesy Polaków i polskich firm na arenie międzynarodowej	65
3.9	Mój wpływ na rozwój społeczno-gospodarczy i kulturowy Polski	67
	Podsumowanie działu 3	70

4. Relacje między elementami środowiska geograficznego

4.1	Zagospodarowanie dorzecza a występowanie powodzi	74
4.2	Warunki przyrodnicze i pozaprzyrodnicze a rozwój energetyki	76
4.3	Rozwój dużych miast a strefy podmiejskie	78
4.4	Migracje a struktura wieku i zaludnienie na obszarach wiejskich	80
4.5	Przemiany polityczne i gospodarcze po 1989 r. a struktura zatrudnienia	82
4.6	Transport a rozwój działalności gospodarczej	84
4.7	Walory przyrodnicze i kulturowe a rozwój turystyki w wybranych regionach	87
	Podsumowanie działu 4	89

5. Własny region i moja mała ojczyzna

5.1	Położenie własnego regionu i źródła informacji na jego temat	93
5.2	Charakterystyka środowiska przyrodniczego regionu	94
5.3	Struktura demograficzna własnego regionu	95
5.4	Gospodarka regionu	96
5.5	Obserwacja zależności między elementami środowiska geograficznego	97
5.6	Prezentowanie walorów własnego regionu i planowanie wycieczki krajoznawczej	98
5.7	Formy współpracy międzynarodowej	99
5.8	Mała ojczyzna i jej atrakcje	100
5.9	Zachowanie walorów środowiska geograficznego i mój wpływ na lokalną społeczność	101
	Podsumowanie działu 5	102

1.1 Położenie geograficzne Polski

- Zaznacz znakiem ✕ zakończenie zdania.

Rozciągłość równoleżnikowa to

- ☐ długość równoleżnika.
- ☐ odległość między południkami liczona wzdłuż równoleżnika.
- ☐ odległość między równoleżnikami liczona wzdłuż południka.

- Wstaw znak ✕ w miejscach obok odpowiednich uzupełnień zdań.

Polska leży w Europie ☐ Zachodniej / ☐ Środkowej / ☐ Wschodniej.

Na ☐ południu / ☐ północy granicę naszego kraju stanowią pasma górskie

☐ Karpat i Sudetów / ☐ Gór Świętokrzyskich i Beskidów, a na ☐ północy /

☐ południu – Morze Bałtyckie. Polska graniczy z ☐ Niemcami / ☐ Węgrami /

☐ Rosją / ☐ Czechami / ☐ Litwą / ☐ Ukrainą / ☐ Białorusią / ☐ Słowacją.

- Zaznacz na mapie skrajne punkty Polski. Połącz dwiema liniami punkty leżące na wschodzie i na zachodzie oraz na północy i na południu. W miejscu przecięcia linii wpisz literę A. Za pomocą cyrkla zakreśl okrąg, w którym zmieści się kształt Polski, tak aby okrąg i granica miały jak najwięcej punktów wspólnych. Podpisz środek okręgu literą B. Następnie wykonaj polecenie.

Sprawdź, czy oba punkty (A i B) znajdują się w tym samym miejscu. Uzasadnij, dlaczego tak jest.

Oblicz odległość w kilometrach między Poznaniem a równikiem wzdłuż południka (1° łuku południka w przybliżeniu wynosi 111 km).

Zaznacz znakiem ✕ zdania prawdziwe.

☐

Jastrzębia Góra to miejscowość wysunięta najdalej na zachód Polski.

☐

Środek Europy według opinii wszystkich geografów znajduje się w Polsce.

☐

Położenie geograficzne Polski miało wpływ na jej historię.

☐

Położenie geograficzne Polski nie ma wpływu na jej rolnictwo.

☐

Do terytorium Polski należą morskie wody wewnętrzne.

☐

Terytorium Polski określa się jako zwarte.

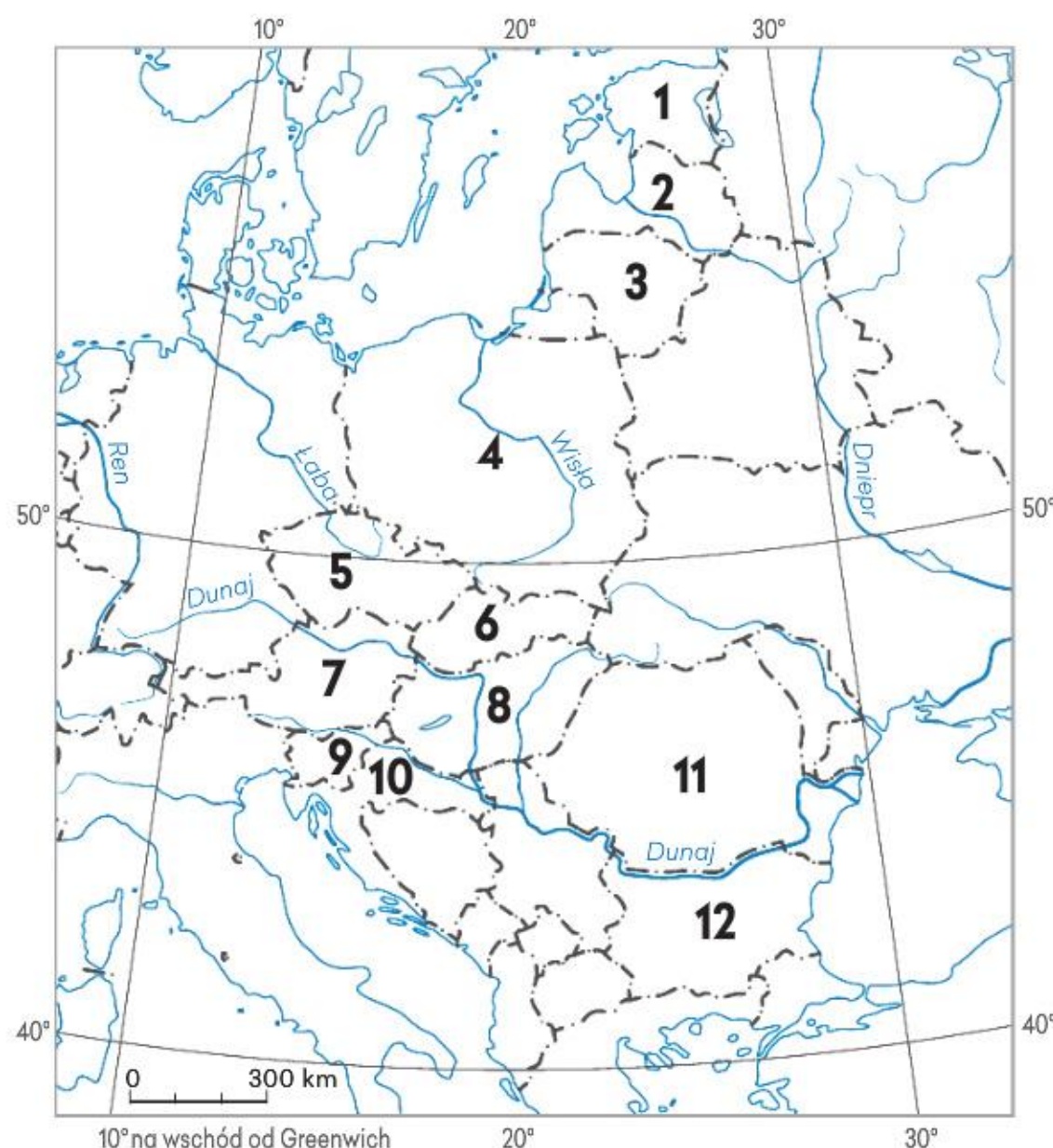
☐

Rozciągłość południkowa powoduje występowanie różnicy czasu strefowego.

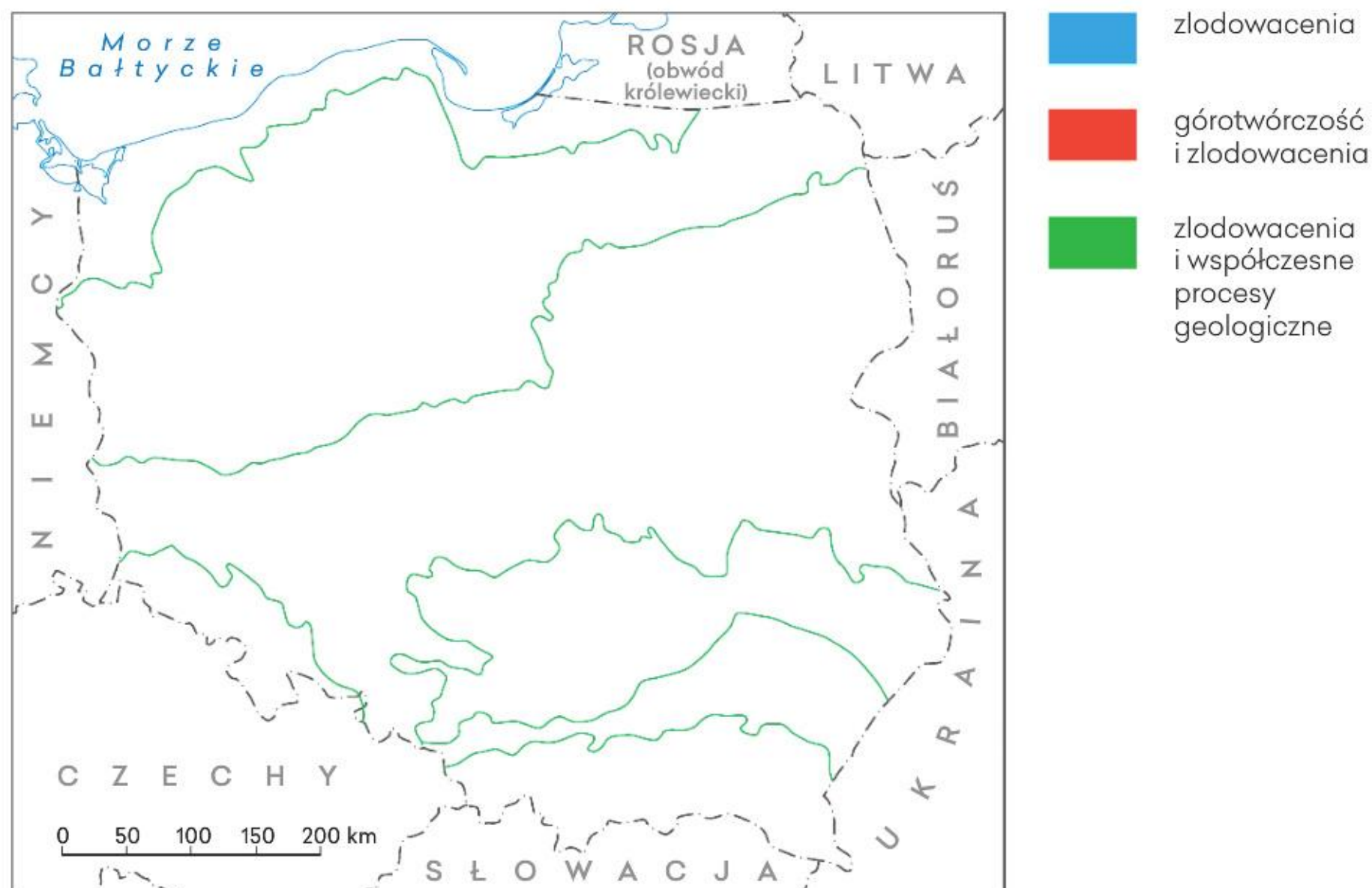
Na mapie oznaczono numerami państwa związane z inicjatywą Trójmorza. Rozpoznaj je i zapisz ich nazwy w odpowiednich miejscach obok mapy. Na mapie podpisz trzy morza, między którymi rozciągają się te państwa. Pod mapą zapisz dwie korzyści dla Polski związane z rozwojem tej inicjatywy.

1. _____
2. _____
3. _____
4. _____
5. _____
6. _____
7. _____
8. _____
9. _____
10. _____
11. _____
12. _____

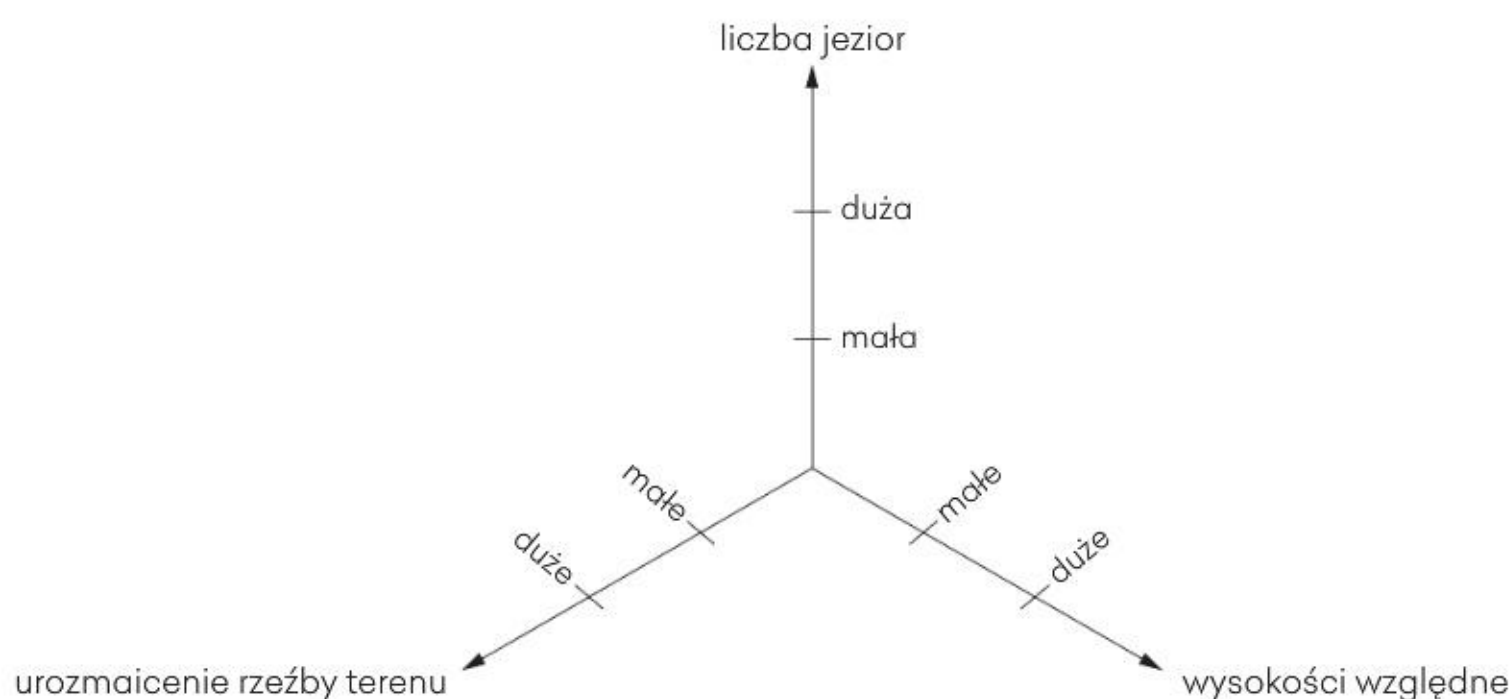
1.2 Ukształtowanie powierzchni Polski

Zaznacz na mapie Polski odpowiednimi kolorami obszary, na których decydujący wpływ na obecną rzeźbę terenu miały wymienione poniżej czynniki.

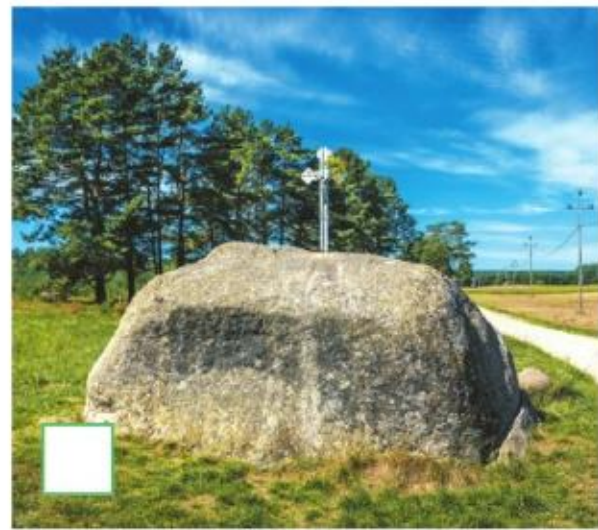
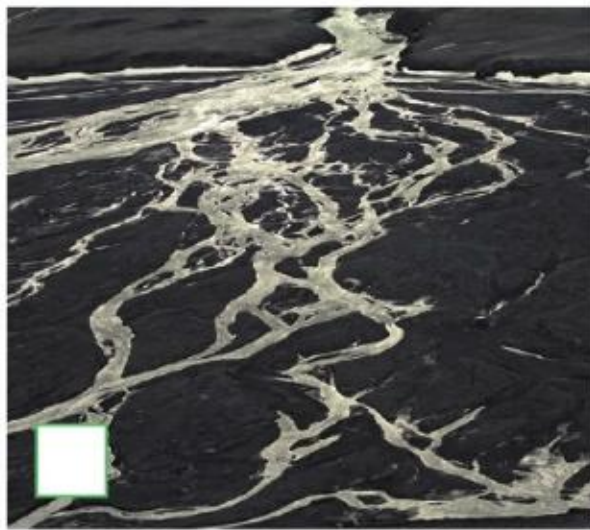

Wykonaj polecenia a) i b). Następnie porównaj młodo- i staroglacjalną rzeźbę terenu – polecenie c).

- Zaznacz na wykresie zielonymi kropkami określenia, które charakteryzują rzeźbę młodoglacjalną, a czerwonymi – rzeźbę staroglacjalną.
- Połącz kropki jednego koloru odpowiednio liniami zielonymi lub czerwonymi.
- Przedyskutuj z koleżanką/kolegą z ławki, jakie są różnice między tymi dwoma typami rzeźby polodowcowej.

- Wstaw znak ✗ w okienka umieszczone na zdjęciach, które przedstawiają formy lub obiekty pochodzenia polodowcowego.

- Uporządkuj we właściwej kolejności etapy rozwoju i przekształcania rzeźby Sudetów, oznaczając najstarsze wydarzenie numerem 1.

- ☐ Współczesne procesy geologiczne.
- ☐ Zniszczenie gór przez wodę, wiatr, mróz.
- ☐ Wypiętrzenie skał – fałdowanie hercyńskie.
- ☐ Odmłodzenie gór na skutek kolejnej orogenezy – alpejskiej.
- ☐ Zrównanie powierzchni gór.

- Oceń prawdziwość zdań. Zaznacz literę P, jeśli informacja jest prawdziwa, lub F, jeśli jest fałszywa.

Tatry zostały wypiętrzone w czasie orogenezy hercyńskiej.	☐ P	☐ F
Około 75% powierzchni Polski stanowią obszary położone poniżej 200 m n.p.m.	☐ P	☐ F
Najniżej położony punkt w Polsce znajduje się na Żuławach Wiślanych.	☐ P	☐ F
Lądolód, który nasuwał się nad obszar Polski, pochodził z wysokich gór – Alp.	☐ P	☐ F

1.3 Klimat Polski

Zaznacz znakiem ✕ właściwe zakończenie zdania.

Klimat to

- ☐ zmiana elementów pogody.
- ☐ stan pogody charakterystyczny dla danego miejsca, określony na podstawie wieloletnich obserwacji.
- ☐ stan atmosfery w danym miejscu w określonym czasie.
- ☐ zmiana pogody wywołana działalnością człowieka.

Wpisz na mapie w odpowiednich miejscach oznaczenia, które zostały przypisane masom powietrza napływającym nad Polskę.

powietrze polarne morskie – PPM

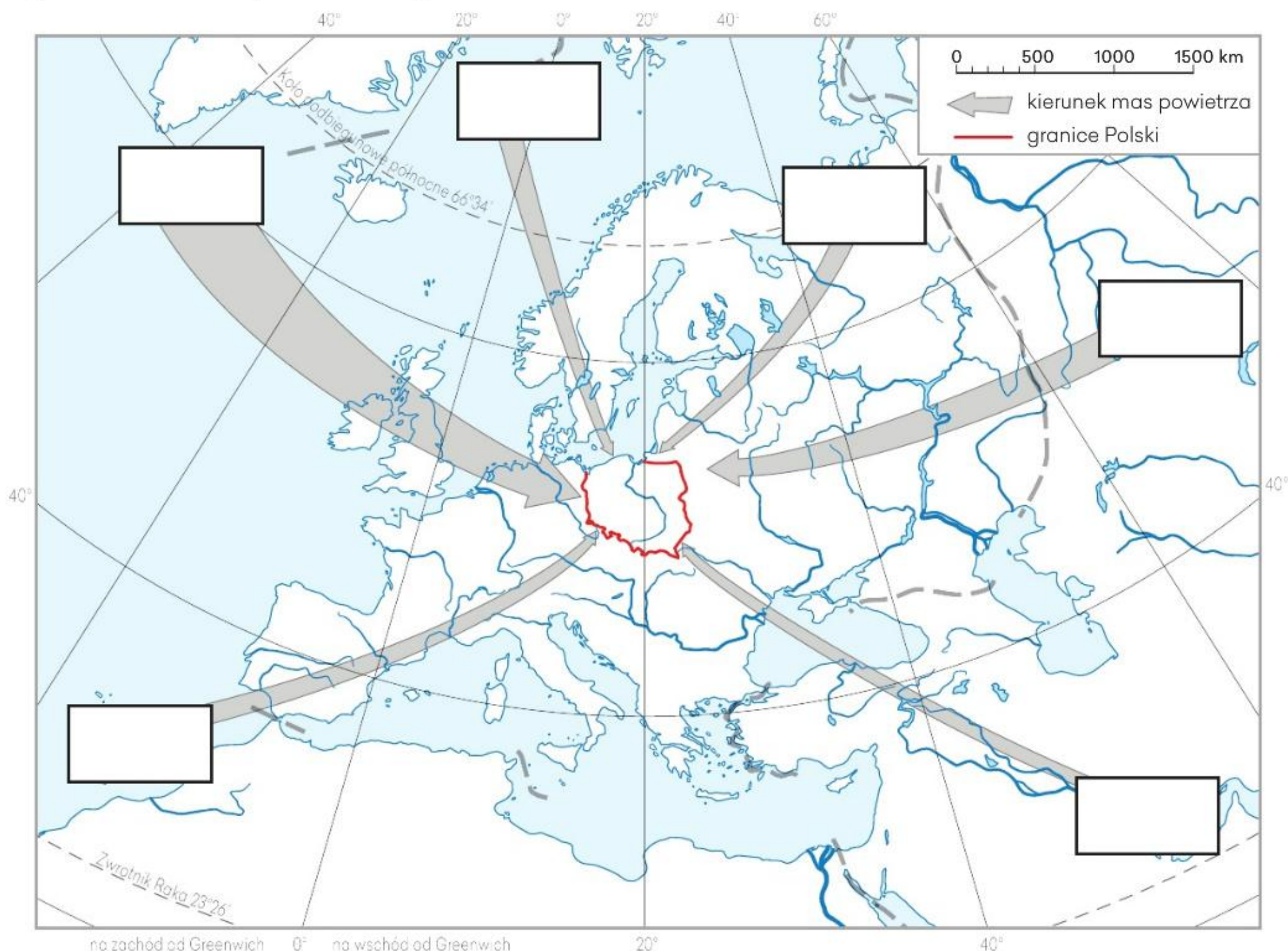
powietrze zwrotnikowe morskie – PZm

powietrze arktyczne morskie – PAm

powietrze polarne kontynentalne – PPK

powietrze zwrotnikowe kontynentalne – PZk

powietrze arktyczne kontynentalne – PAK

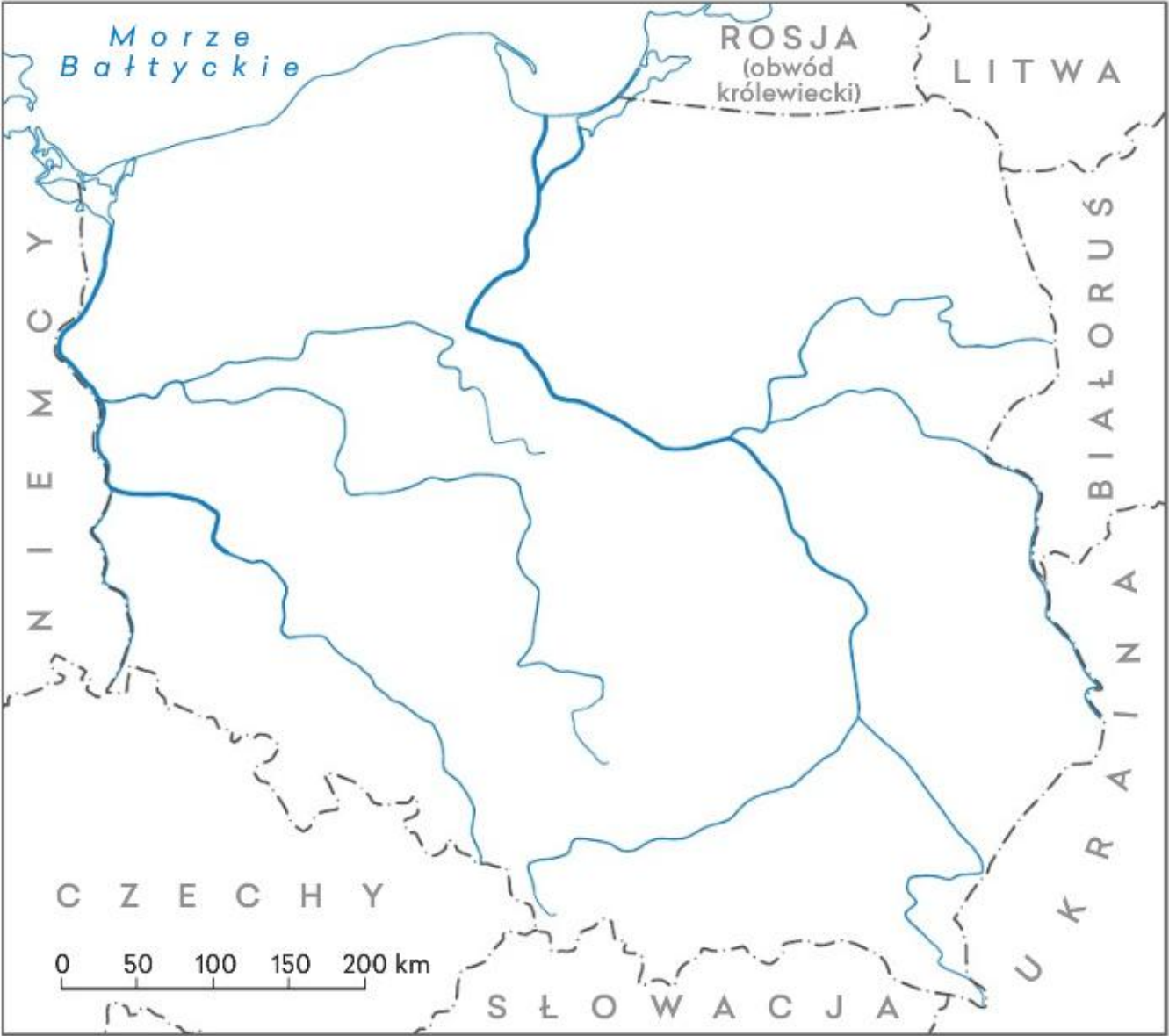

Na podstawie map w podręczniku (s. 19) oraz w atlasie zaznacz na mapie Polski

obszary, o których informuje legenda.

- obszary o najmniejszej rocznej sumie opadów atmosferycznych
- obszary o najniższej średniej temperaturze powietrza w styczniu
- obszary o najdłuższym okresie wegetacyjnym

Oceń prawdziwość zdań. Zaznacz literę P, jeśli zdanie jest prawdziwe, lub F, jeśli jest fałszywe.

Najdłuższy okres wegetacyjny w Polsce jest na Pojezierzu Kaszubskim.	☐ P	☐ F
Największe opady atmosferyczne notuje się w Tatrach.	☐ P	☐ F
Do wiatrów lokalnych występujących w Polsce należą wiatr halny i bryza.	☐ P	☐ F
Najmniejsze roczne amplitudy temperatury powietrza występują na zachodzie Polski.	☐ P	☐ F

Wpisz do tabeli nazwę właściwej miejscowości: Zielona Góra, Białystok, Toruń.

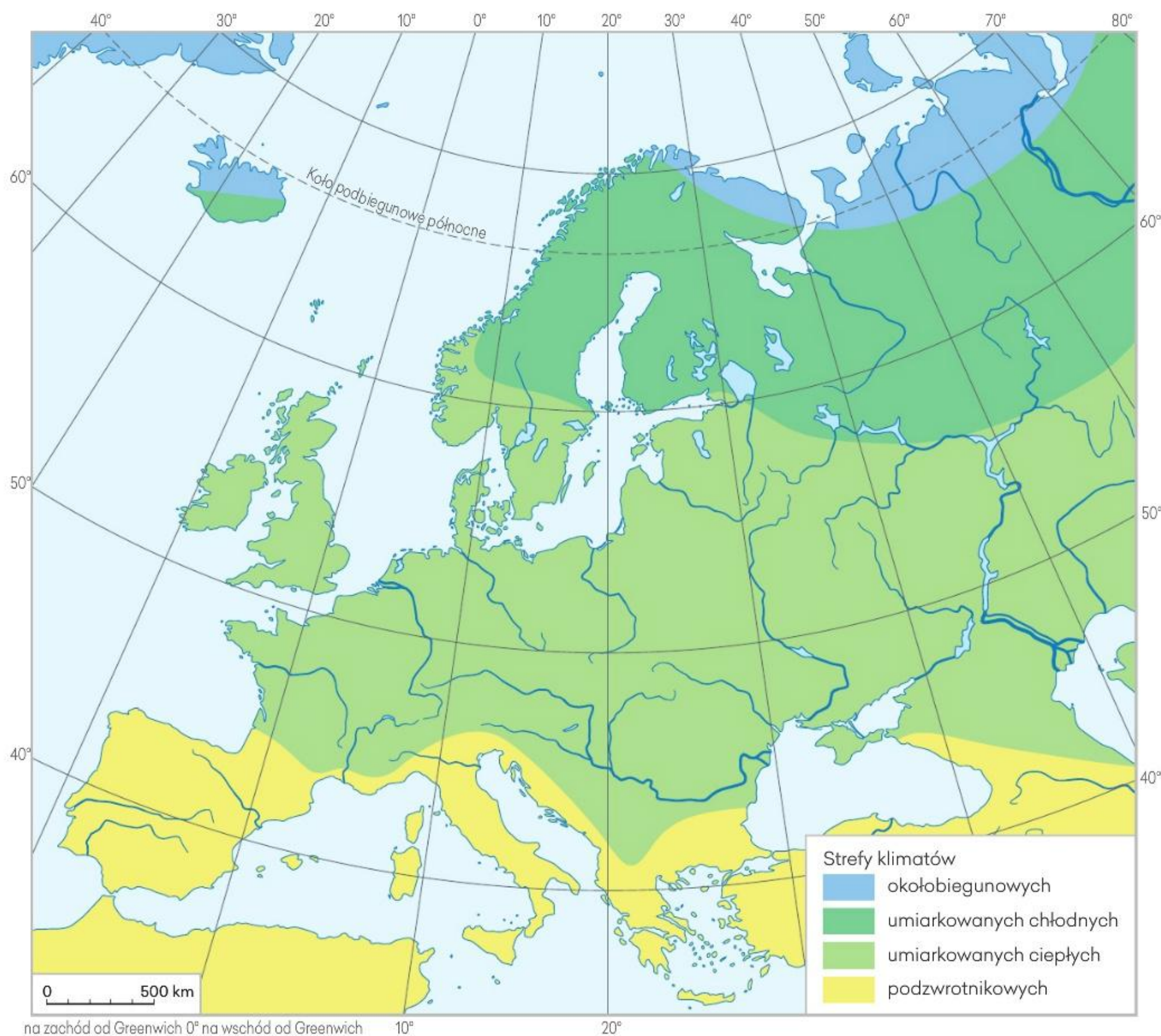
Średnia roczna temperatura powietrza (w °C)	Roczne opady (w mm)	Miejscowość
6,8	574	
7,9	526	
8,8	572	

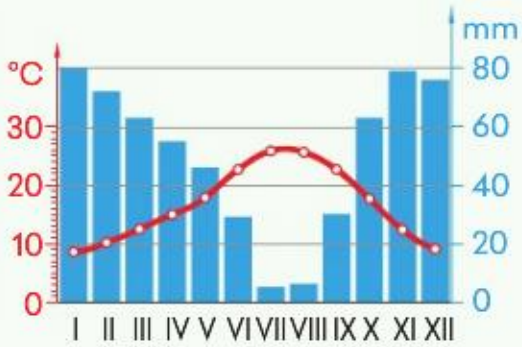
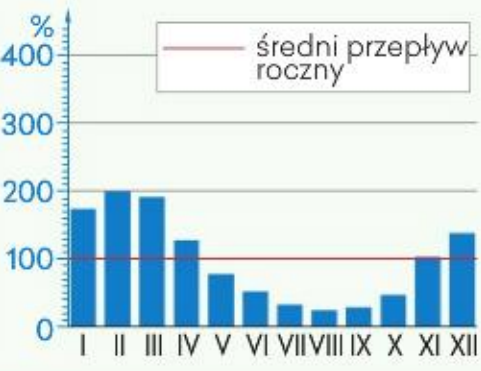
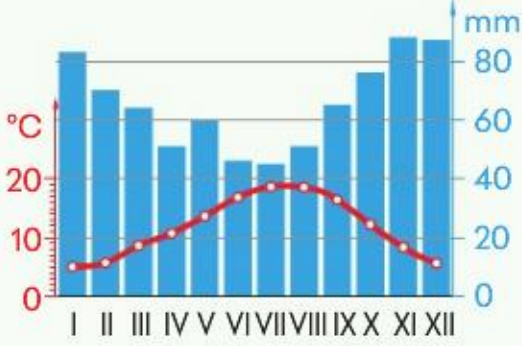
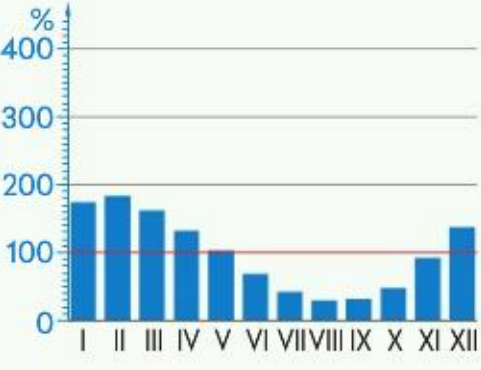
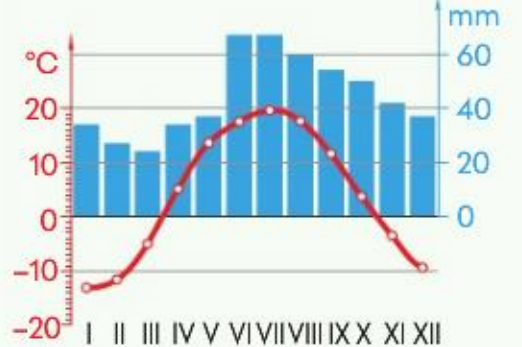
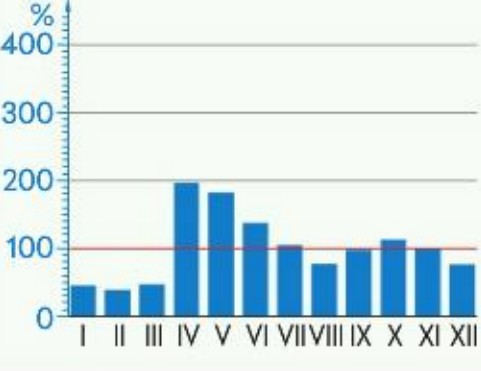
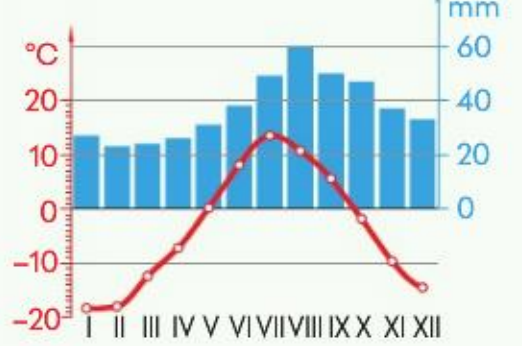
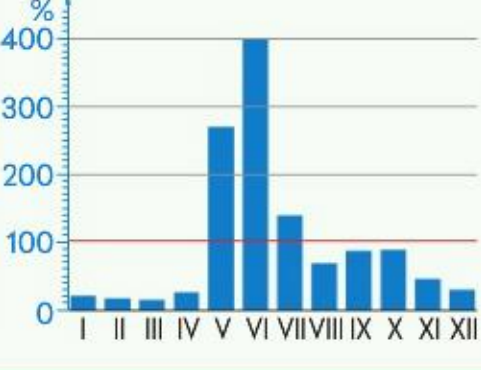
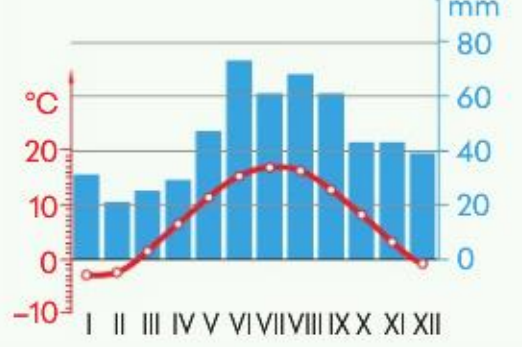
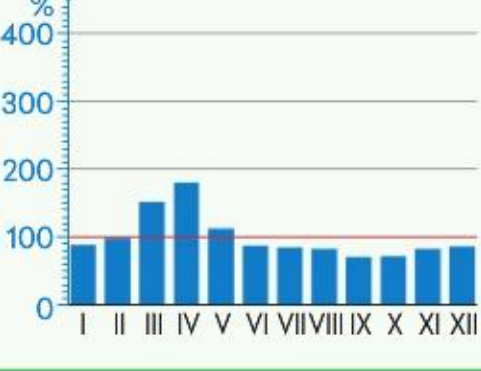
1.4 Rzeki Polski na tle rzek Europy

Polecenia wykonaj na podstawie mapy, danych w tabeli (s. 11) i tabeli 1.3 w podręczniku (s. 24).

- a) Na mapie stref klimatycznych Europy zaznacz i podpisz podane miasta, a następnie wpisz ich nazwy do tabeli obok odpowiednich klimatogramów.
- Nantes 47°N, 1°W
 - Alcántara 39°N, 7°W
 - Kazań 56°N, 49°E
 - Narjan-Mar 68°N, 53°E
 - Tczew 54°N, 18°E
- b) Podpisz na mapie rzeki, nad którymi leżą zaznaczone miasta. Wpisz ich nazwy do tabeli.

c) Wpisz do tabeli przeważający sposób zasilania rzek.

Klimatogram	Miasto	Rzeka	Odchylenie od średniego przepływu rocznego rzeki	Przeważa- jący sposób zasilania
				
				
				
				
				

d) Oceń, jaki wpływ na wielkość przepływu wody w podanych rzekach mają opady deszczu. Wpisz w okienko literę D – jeśli decydujący; literę C – jeśli częściowy; literę B – jeśli nie mają one większego znaczenia.

- ☐ Tag
- ☐ Loara
- ☐ Wisła
- ☐ Wołga
- ☐ Peczora

1.5 Główne typy gleb w Polsce

- Wstaw znak ✕ obok fragmentów z prawdziwymi informacjami.

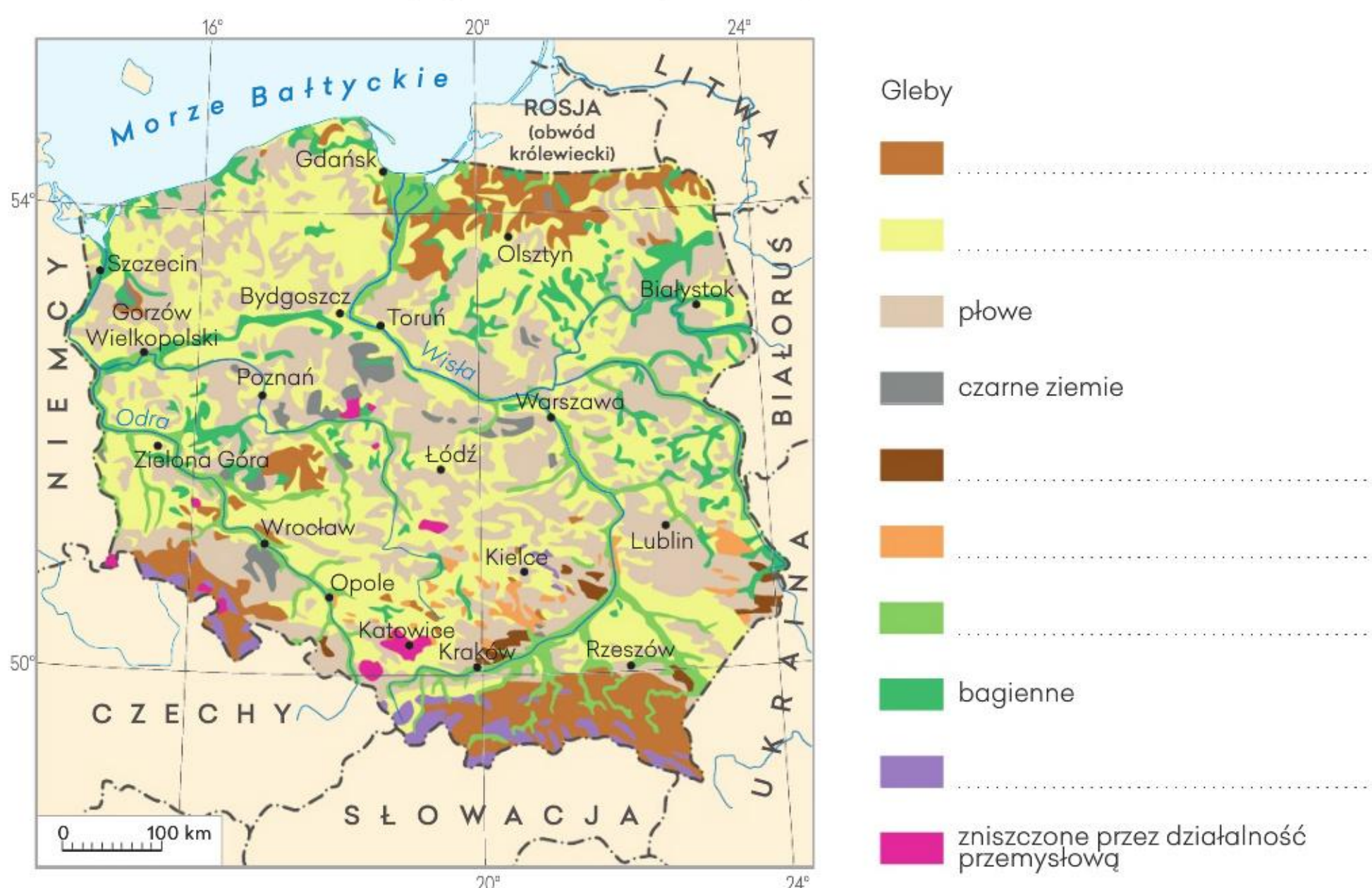
Gleba to ☐ każda powierzchnia, na której rosną rośliny / ☐ wierzchnia warstwa powierzchni Ziemi, która zawiera substancje niezbędne do rozwoju roślin. Najbardziej urodzajnymi glebami w Polsce są ☐ mady, gleby brunatne i bielcowe / ☐ czarnoziemy, czarne ziemie i mady / ☐ rędziny, gleby brunatne i górskie. Specjaliści zajmujący się glebami rozróżniają pojęcia żyzności i urodzajności gleby. Urodzajność tym się różni od żyzności, że jest to ☐ naturalny, pierwotny stan gleby / ☐ stan gleby, który został poprawiony poprzez stosowanie odpowiednich zabiegów.

- Wymień i zapisz działania, jakie mogliby podjąć rolnicy, aby poprawić urodzajność uprawianych przez nich gleb.

1. _____

2. _____

- Uzupełnij legendę. Wpisz w odpowiednie miejsca nazwy typów gleb: bielcowe, brunatne, czarnoziemy, górskie, mady, rędziny.

● Uszereguj w odpowiedniej kolejności etapy użytkowania terenu rolniczego. Uzupełnij schemat, wpisując właściwe litery od A do E.

- A. zwiększenie urodzajności gleby
- B. wycięcie lasów
- C. zmniejszenie urodzajności gleby
- D. wprowadzenie uprawy roślin
- E. wprowadzenie nawożenia i racjonalnej gospodarki rolnej

● Na podstawie tekstu w podręczniku i według innych źródeł uzupełnij tabelę.
● Następnie podaj przyczyny odmiennej żyzności gleb bielcowych i czarnoziemów.

Gleby	Typowe uprawy	Podłoże skalne	Przepuszczalność	Zasobność w składniki mineralne (duża/miała)
bielcowe				
czarnoziemy				

● Połącz nazwy gleb z nazwami skał, na których te gleby przeważnie się tworzą.

gleby brunatne

rędziny

czarnoziemy

lessy

gliny

skały wapienne

1.6 Różnorodność lasów w Polsce

- Dopasuj typy lasów do odpowiednich opisów, łącząc je liniami. Następnie rozpoznaj je na zdjęciach. Wpisz właściwe cyfry w okienka.

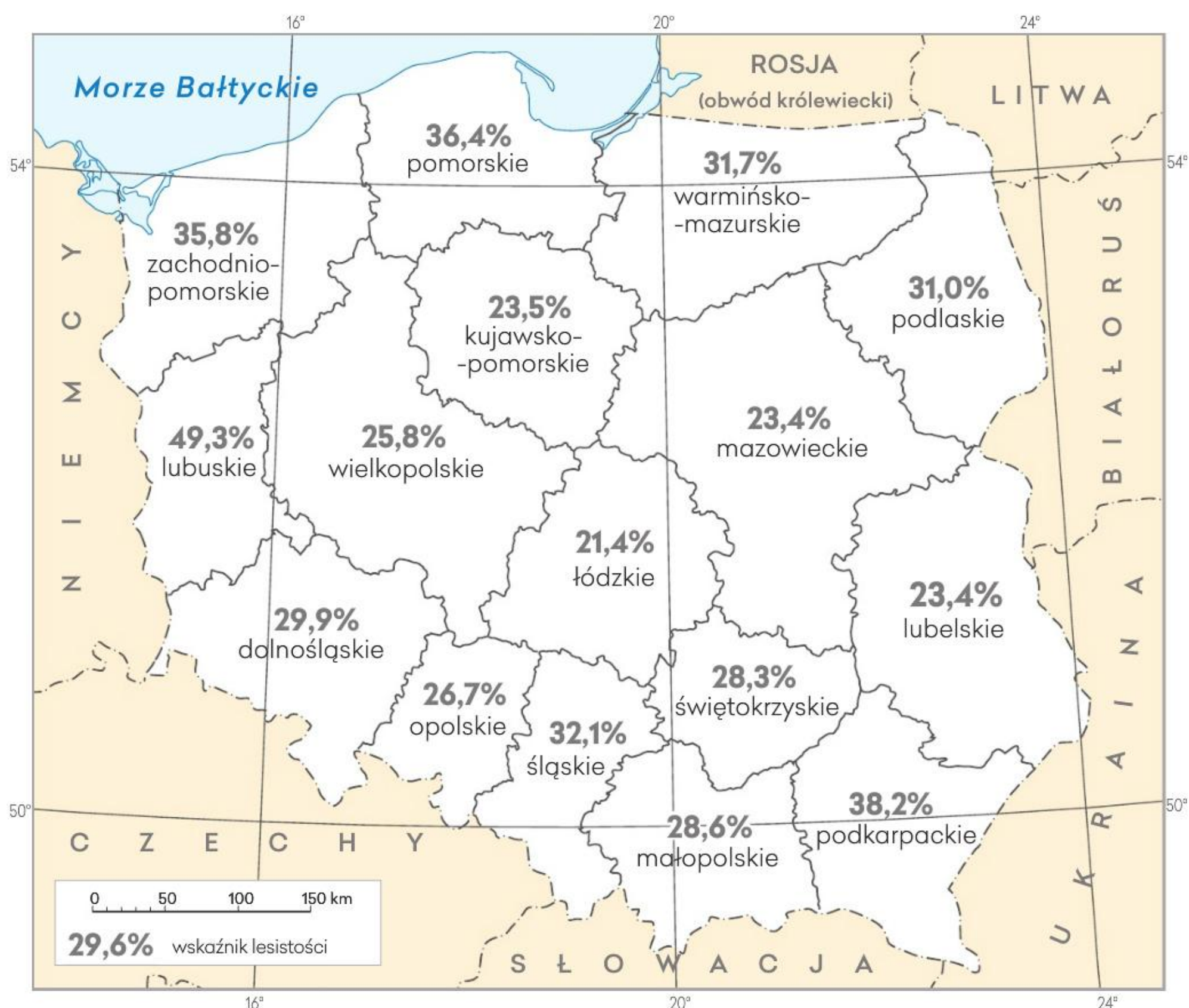
☐	Bory	•	•	to lasy liściaste, które rosną przeważnie na żyznym podłożu gliniastym. Występują w nich m.in. dęby, buki, wiązy i graby.
☐	Grądy	•	•	to lasy iglaste. W Polsce występują sosnowe, świerkowe i jodłowe lasy tego typu.
☐	Olsy	•	•	to lasy liściaste, najczęściej olchowe, rosnące na obszarach podmokłych, często z wodą stojącą.
☐	Łęgi	•	•	to lasy liściaste rosnące wzdłuż rzek, na terenach zalewowych. Występują w nich: wierzby, topole, jesiony.

- ★ Zaznacz znakiem ✗ te działania, które mogą przyczynić się do poprawy stanu zdrowotnego polskich lasów.

☐	Zmiana składu gatunkowego, przywracająca naturalny stan zgodny ze strefą klimatyczną Polski.
☐	Prowadzenie walki z owadami atakującymi drzewa.
☐	Wprowadzenie takich gatunków drzew, które mają bardzo duże roczne przyrosty drewna, a pochodzą z innych obszarów świata.

Mapa do wykonania zadań 3. i 4., przedstawiająca wskaźnik lesistości w 2020 r.

- Na mapie Polski zaznacz na zielono obszary podanych kompleksów leśnych i podpisz je odpowiednimi numerami. Skorzystaj z map w atlasie lub w internecie.

1. Puszcza Bukowa	4. Bory Dolnośląskie	7. Puszcza Kampinowska
2. Bory Tucholskie	5. Puszcza Jodłowa	8. Puszcza Solska
3. Puszcza Knyszyńska	6. Puszcza Notecka	9. Puszcza Karpacka

- Uzupełnij zdania odpowiednimi nazwami województw i określeniami. Wyjaśnij, dlaczego wskaźnik lesistości przyjmuje w tych częściach Polski takie wartości.

Największa lesistość występuje w województwach _____
i _____. Przyczynami dużej lesistości są _____
i _____.

Najmniejsza lesistość występuje w województwach _____
i _____ oraz _____. Przyczynami małej
lesistości są _____ i _____.

1.7 Formy ochrony przyrody w Polsce

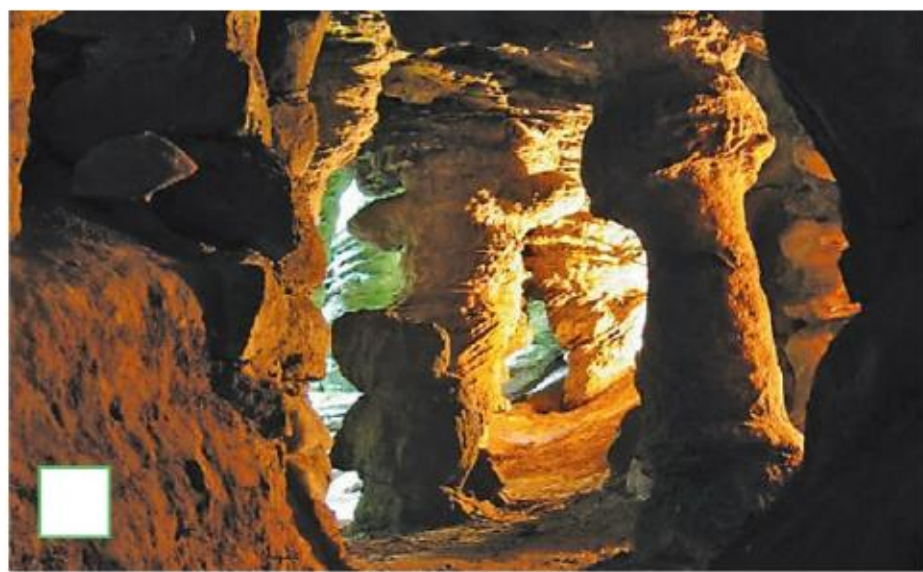
Na podstawie dostępnych źródeł dopasuj nazwy pomników przyrody do ich zdjęć, łącząc je liniami. Następnie wpisz w okienka odpowiednie litery (z ramki) oznaczające miejscowości, w których znajdują się te obiekty przyrody.

M – Mechowo

S – Szczepankowo

R – Rogalin

W – Wełecz

głaz
Kamienny Dom

sosna zwyczajna
nazywana kroczącą

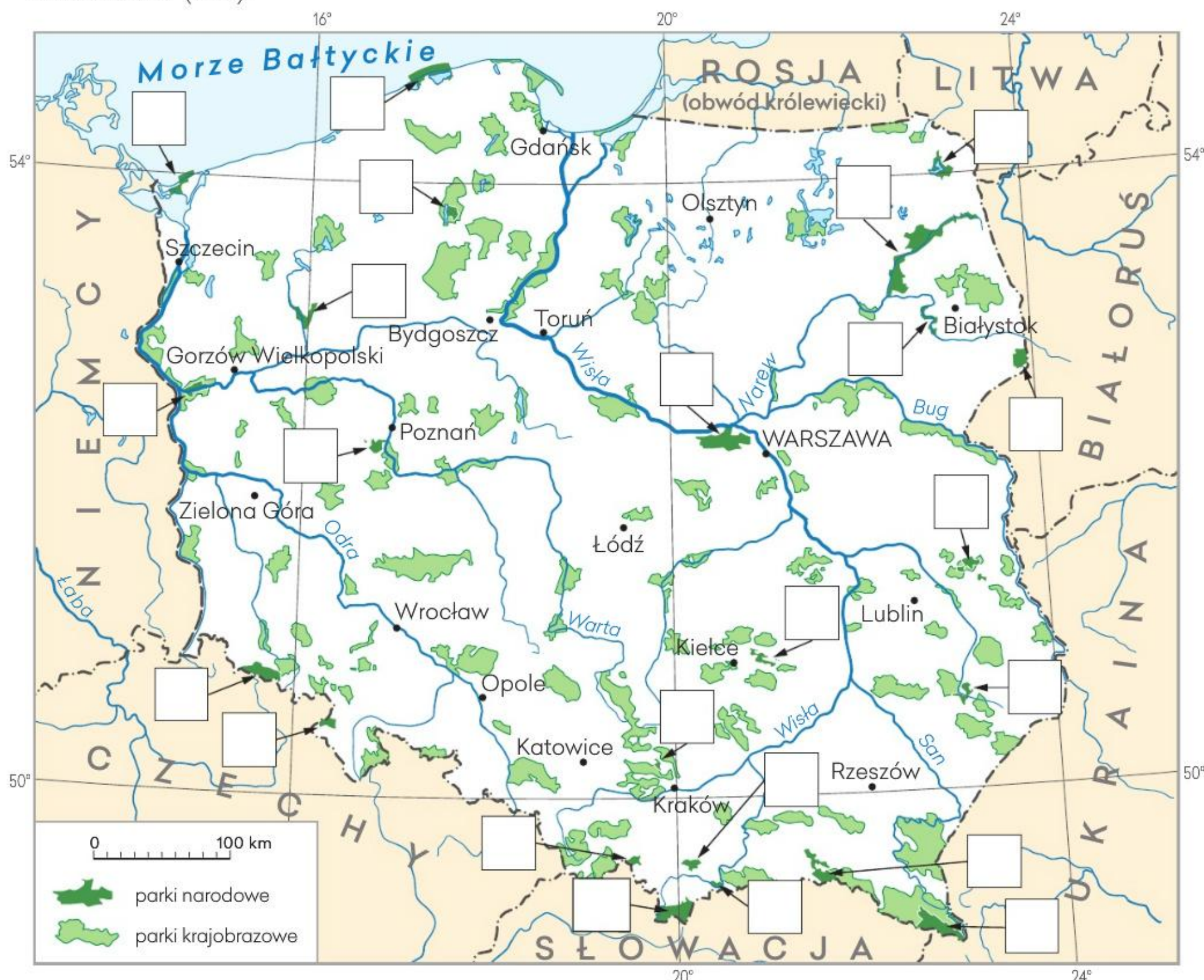
Groty
Mechowskie

dąb Rus

Scharakteryzuj park krajobrazowy, który znajduje się najbliżej twojego miejsca zamieszkania.

Na konturowej mapie Polski podpisz odpowiednimi numerami parki narodowe (PN).

1. Babiogórski PN	9. Kampinoski PN	17. Słowiński PN
2. Białowiecki PN	10. Karkonoski PN	18. Świętokrzyski PN
3. Biebrzański PN	11. Magurski PN	19. Tatrzański PN
4. Bieszczadzki PN	12. Narwiański PN	20. PN „Ujście Warty”
5. PN „Bory Tucholskie”	13. Ojcowski PN	21. Wielkopolski PN
6. Drawieński PN	14. Pieniński PN	22. Wigierski PN
7. Gorczański PN	15. Poleski PN	23. Woliński PN
8. PN Gór Stołowych	16. Roztoczański PN	

Zaproponuj utworzenie nowego parku narodowego w Polsce. Napisz, jaki obszar zostałby objęty ochroną i jakie byłyby jego unikatowe obiekty przyrodnicze.

1.8 Surowce mineralne Polski

Zaznacz znakiem X ten zestaw surowców mineralnych, który zawiera wyłącznie surowce energetyczne.

- ☐ węgiel kamienny, ropa naftowa, rudy miedzi
- ☐ węgiel kamienny, gaz ziemny, rudy cynku i ołowiu
- ☐ węgiel kamienny, węgiel brunatny, rudy żelaza
- ☐ węgiel kamienny, węgiel brunatny, ropa naftowa

Na podstawie mapy występowania i wydobywania surowców mineralnych w Polsce (podręcznik, s. 41) zaznacz odpowiednimi symbolami miejsca wydobywania podanych surowców mineralnych. Możesz zaznaczyć miejsca wydobywania jeszcze innych surowców mineralnych występujących w Polsce. Pamiętaj wówczas o uzupełnieniu legendy.

Podaj dwa przykłady zastosowania miedzi w gospodarce i/lub w życiu codziennym.

Na podstawie mapy w podręczniku (s. 41) przedstawiającej występowanie surowców mineralnych w Polsce wpisz do tabeli odpowiednie liczby zgodnie z legendą.

1. węgiel kamienny

2. rudy miedzi

3. ropa naftowa i gaz ziemny

4. rudy żelaza

5. rudy cynku i ołowiu

6. siarka

7. wapienie

8. sól kamienna

Surowce energetyczne	Rudy metali/ Surowce metaliczne	Surowce chemiczne	Surowce skalne

Oceń prawdziwość zdań. Zaznacz literę P, jeśli zdanie jest prawdziwe, lub F, jeśli jest fałszywe.

Większość złóż surowców mineralnych Polski znajduje się na północy kraju.	☐ P	☐ F
W Polsce występują duże zasoby ropy naftowej i dlatego jej nie importujemy.	☐ P	☐ F
Z gazu ziemnego można produkować nawozy azotowe.	☐ P	☐ F
Obecnie w Polsce sól kamienną wydobywa się głównie na Kujawach.	☐ P	☐ F
Z węgla brunatnego otrzymuje się tworzywa sztuczne.	☐ P	☐ F
Siarka jest wykorzystywana do produkcji elementów elektronicznych.	☐ P	☐ F

Przedstaw dwa argumenty za rozpoczęciem i dwa przeciwko rozpoczęciu eksploatacji złóż węgla brunatnego w pobliżu Legnicy.

Argumenty za:

1. _____
2. _____

Argumenty przeciwko:

1. _____
2. _____

1.9 Morze Bałtyckie

Zaznacz znakiem ✕ tę grupę państw, które leżą nad Morzem Bałtyckim.

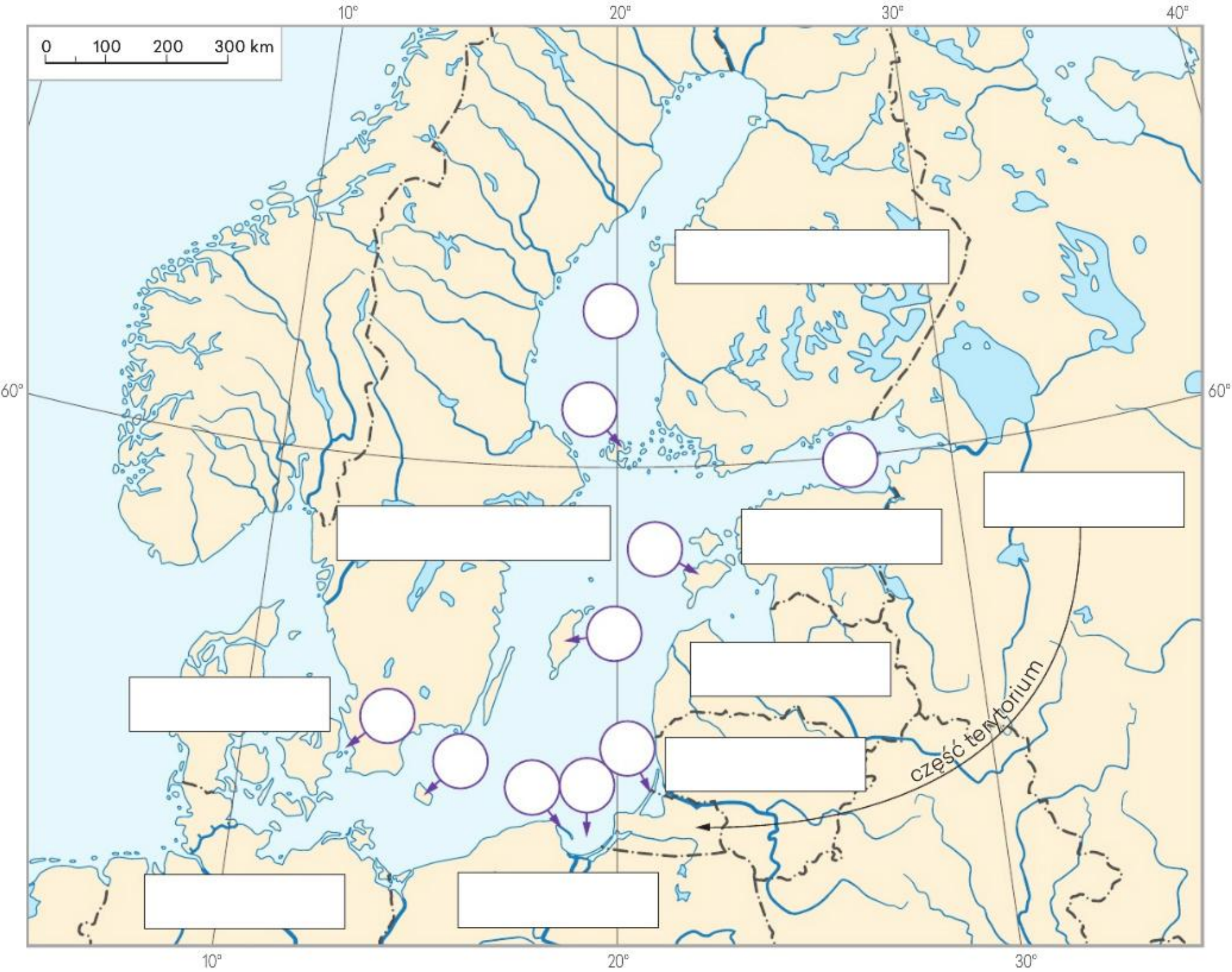
- ☐ Polska, Łotwa, Słowacja
- ☐ Polska, Litwa, Czechy
- ☐ Polska, Rosja, Niemcy
- ☐ Polska, Norwegia, Finlandia

Podkreśl nazwy wysp położonych na Morzu Bałtyckim.

Bornholm	Hiuma	Rugia	Korfu	Helgoland	Sardynia
Uznam	Lofoty	Wolin	Olandia	Gotlandia	Itaka

We właściwych miejscach na mapie wpisz nazwy państw mających dostęp do Morza Bałtyckiego i napisz na niej numery następujących obiektów: 1. Zatoka Botnicka, 2. Wyspy Alandzkie, 3. Gotlandia, 4. Sarema, 5. Bornholm, 6. Zatoka Fińska, 7. Zatoka Gdańska, 8. Sund, 9. Mierzeja Kurońska, 10. Mierzeja Helska.

- Na podstawie dostępnych źródeł informacji wskaż przyczyny małego zasolenia Morza Bałtyckiego. Wstaw znak ✗ w odpowiednie okienka.

- ☐ duży dopływ słodkich wód rzecznych
- ☐ intensywne parowanie wód morskich
- ☐ mała wymiana wód Morza Bałtyckiego z Oceanem Atlantyckim
- ☐ małe parowanie wód morskich
- ☐ silne zanieczyszczenie wód Morza Bałtyckiego

Zaznacz znakiem ✗ te działania, które przyczyniają się do poprawy stanu środowiska przyrodniczego Morza Bałtyckiego.

- ☐ budowa oczyszczalni ścieków na obszarze całego zlewiska morza
- ☐ zmniejszenie nawożenia nawozami sztucznymi na obszarze zlewiska morza
- ☐ zwiększenie połowów ryb
- ☐ ograniczenie połowów ryb
- ☐ zwiększenie ruchu turystycznego

Oceń prawdziwość zdań. Zaznacz literę P, jeśli zdanie jest prawdziwe, lub F, jeśli jest fałszywe.

Jedynie w Morzu Czarnym zasolenie jest mniejsze niż w Morzu Bałtyckim.	☐ P	☐ F
W Morzu Bałtyckim żyją płetwale błękitne.	☐ P	☐ F
Jedną z ryb żyjących w Morzu Bałtyckim jest stornia.	☐ P	☐ F
Zatoka Botnicka zamarza w czasie zimy.	☐ P	☐ F
Na Morzu Bałtyckim występują największe na świecie fale.	☐ P	☐ F

Zaproponuj działanie, które mogłoby zmniejszyć negatywne oddziaływanie na środowisko przyrodnicze turystyki rozwijającej się nad Morzem Bałtyckim.

Podsumowanie działu 1

- 1 Oceń prawdziwość zdań. Zaznacz literę P, jeśli zdanie jest prawdziwe, lub F, jeśli jest fałszywe.

Najdalej wysuniętym na północ punktem terytorium Polski jest Hel.	☐ P	☐ F
Pasy rzeźby terenu występujące w Polsce układają się równoleżnikowo.	☐ P	☐ F
Okres wegetacyjny w Polsce trwa najdłużej na Nizinie Podlaskiej.	☐ P	☐ F
W Polsce najczęściej występującym rodzajem gleb są czarnoziemy.	☐ P	☐ F
W strukturze gatunkowej lasów Polski przeważają sosny.	☐ P	☐ F
Węgiel kamienny występuje na Wyżynie Lubelskiej.	☐ P	☐ F
Przyczyną małego zasolenia Morza Bałtyckiego jest przede wszystkim brak złóż soli kamiennej w podłożu.	☐ P	☐ F

- 2 Rozwiąż krzyżówkę. Hasło utworzą litery z pól oznaczonych liczbami 1–28.

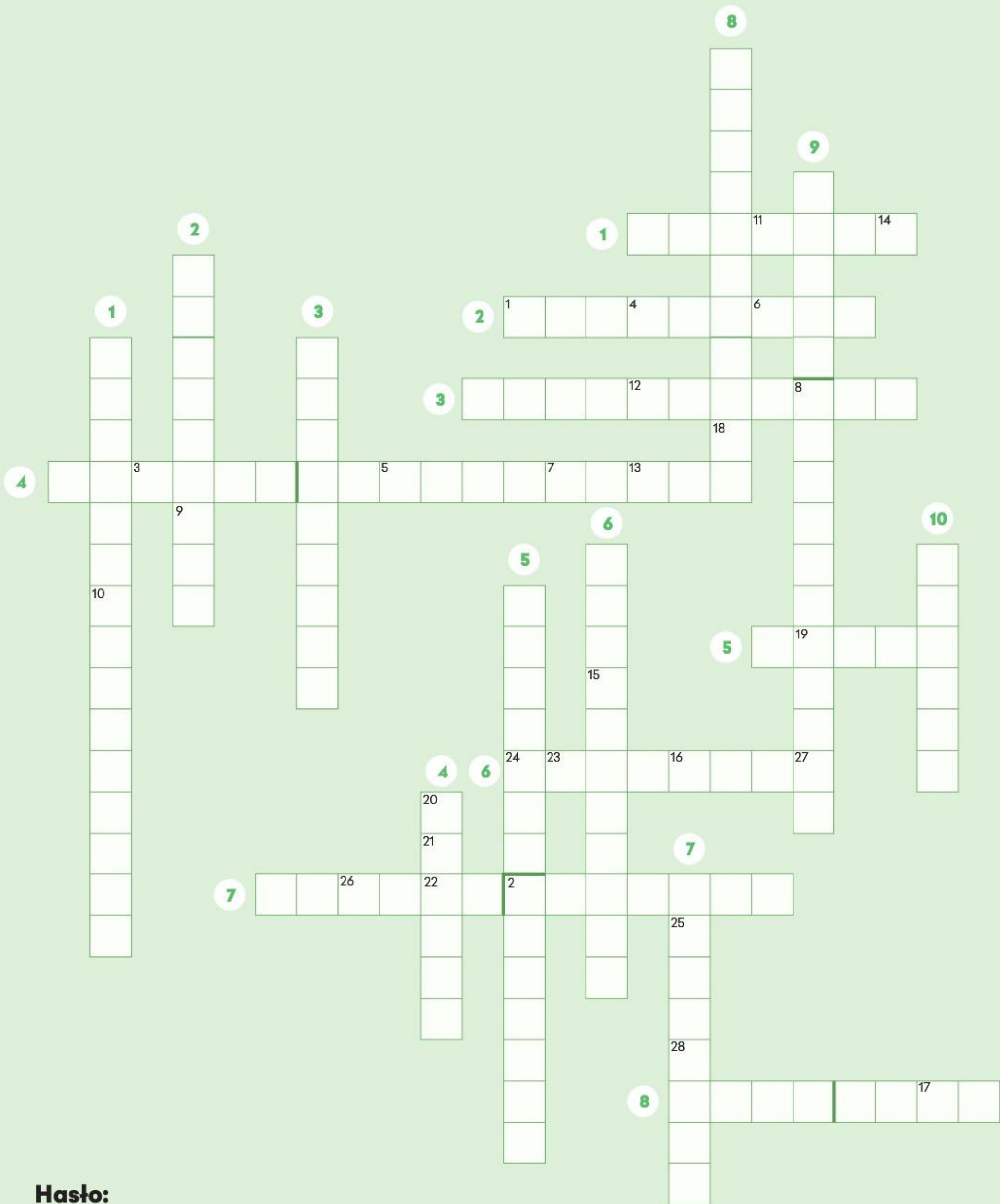
Poziomo:

- 1. Jeden z łańcuchów górskich stanowiących naturalną granicę Polski na południu.
- 2. Polska leży w Europie...
- 3. Największy park narodowy w Polsce.
- 4. Ciąg powiązanych ze sobą zdarzeń zachodzących w skorupie ziemskiej.
- 5. Najdłuższa polska rzeka.
- 6. Wysunięty najdalej na południe punkt Polski.
- 7. Tworzy go rzeka główna wraz z dopływami.
- 8. Poziom wody w rzece.

Pionowo:

- 1. Gleby, które występują w miastach i na terenach przemysłowych.
- 2. Morze należące do mórz o najmniejszym zasoleniu i do najmłodszych na Ziemi.
- 3. Ruchy górotwórcze inaczej.
- 4. Państwo sąsiadujące z Polską na południowym zachodzie.
- 5. Zbiornik wypełniony wodą, powstały w podłużnym zagłębieniu.

- 6. Najżyźniejsze gleby w Polsce.
- 7. Obszar, z którego wody wszystkich dorzeczy spływają do jednego zbiornika.
- 8. Klimat Polski to klimat...
- 9. Jego część wchodzi w skład polskich morskich wód wewnętrznych.
- 10. Jej złoża znajdują się w okolicy Tarnobrzega.

Hasło:

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
---	---	---	---	---	---	---	---	---	----

11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26	27	28
----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----

2.1 Podział administracyjny Polski

Na mapie Polski liczbami od 1 do 16 oznaczono województwa. Rozpoznaj je i wpisz ich nazwy do tabeli. Zaznacz na zielono obszar swojego województwa i na żółto – tych województw, z którymi ono sąsiaduje. Uzupełnij tabelę.

Nr na mapie	Nazwa województwa	Nazwa miasta (miast), w którym (których) urzędują wojewoda i marszałek sejmiku województwa
1		
2		
3		
4		

Nr na mapie	Nazwa województwa	Nazwa miasta (miast), w którym (których) urzędują wojewoda i marszałek sejmiku województwa
5		
6		
7		
8		
9		
10		
11		
12		
13		
14		
15		
16		

- Zapisz nazwy województwa, powiatu i gminy, w których mieszkasz.

I. Województwo: _____

II. Powiat: _____

III. Gmina: _____

- Zapisz obok każdej nazwy województwa literę, którą rozpoczynają się tablice rejestracyjne dotyczące tego obszaru. Odczytaj hasło – nazwę miejscowości w Polsce. Sprawdź, w którym województwie się ona znajduje.

- ☐ dolnośląskie
- ☐ łódzkie
- ☐ podlaskie
- ☐ podkarpackie
- ☐ zachodniopomorskie
- ☐ warmińsko-mazurskie
- ☐ opolskie

_____ – województwo _____

2.2 Ludność Polski – rozmieszczenie i gęstość zaludnienia

- Średnią gęstość zaludnienia obszaru można przedstawić, rysując na mapie określoną liczbę kropek na każdym polu odpowiadającym powierzchni 1 km^2 , np. dla Polski byłyby to 122 kropki na każdym takim polu (ponieważ średnia gęstość zaludnienia Polski wynosi 122 os./km^2). Taki sposób prezentacji nazywamy metodą kropkową. Przyjmij, że każdy z poniższych kwadratów odpowiada 1 km^2 , a zaludnienie obszaru wynosi 36 os./km^2 . W kwadracie A rozmieść kropki równomiernie, a w kwadracie B – nierównomiernie.

A

B

- Na mapie Polski zaznaczono liczbami od 1 do 11 miasta liczące powyżej 250 tys. mieszkańców. Rozpoznaj je i zapisz ich nazwy zgodnie z oznaczeniami liczbowymi. Otocz pętlami nazwy tych, które mają między 500 tys. a 1 mln mieszkańców. Nazwy tych, które liczą ponad 1 mln mieszkańców, oznacz znakiem +. Wykonując zadanie, korzystaj z dostępnych źródeł.

1. _____
2. _____
3. _____
4. _____
5. _____
6. _____
7. _____
8. _____
9. _____
10. _____
11. _____

Kolejność miast ułożona zgodnie z liczbą ich mieszkańców według danych z Narodowego Spisu Powszechnego (2021)

Na podstawie mapy w podręczniku (s. 57) przedstawiającej średnią gęstość zaludnienia województw w Polsce uporządkuj podane województwa zgodnie z rosnącą gęstością zaludnienia. Wpisz w okienka liczby 1–3.

pomorskie

śląskie

podlaskie

Gęstość zaludnienia można obliczyć, dzieląc liczbę ludności danego obszaru przez jego powierzchnię. Oblicz i wpisz do tabeli brakujące wartości.

Odszukaj dane dotyczące gminy, w której mieszkasz. Następnie uzupełnij ostatni wiersz tabeli.

Nazwa gminy	Liczba ludności	Powierzchnia (km ²)	Gęstość zaludnienia (os./km ²)
gmina wiejska Lutowiska	2021		4,25
gmina miejska Legionowo		14	3914

Zaznacz znakiem ✕ te czynniki, które wpływają na gęstość zaludnienia, i są czynnikami pozaprzyrodniczymi.

☐

warunki klimatyczne

☐

jakość gleb

☐

polityka

☐

dostęp do wody

☐

lesistość

☐

występowanie surowców mineralnych

☐

wydarzenia historyczne

☐

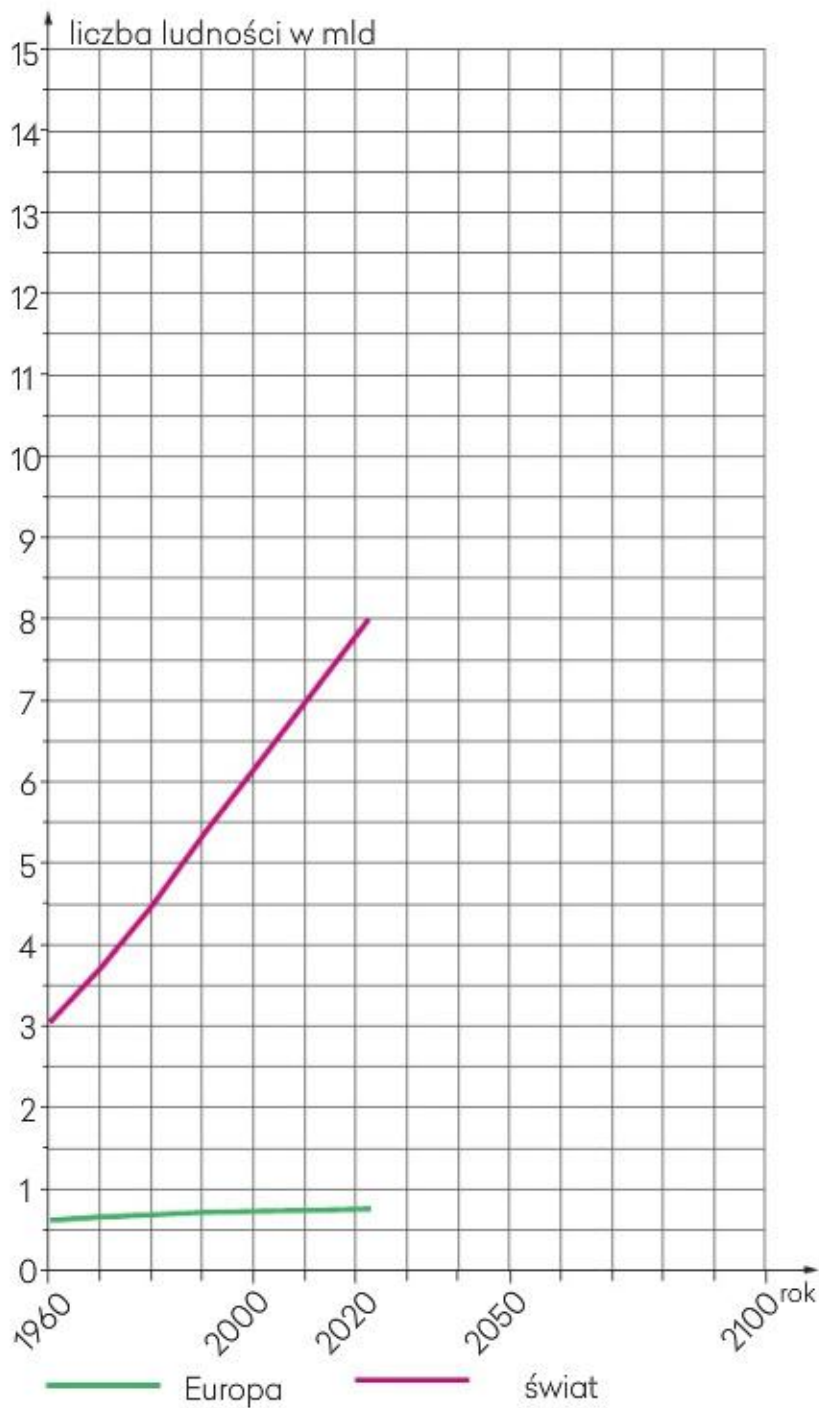
wysokości względne i bezwzględne

☐

poziom rozwoju gospodarczego

2.3 Zmiany liczby ludności Polski i Europy po 1945 r.

- Spróbuj przewidzieć, jak będzie się zmieniała liczba ludności Europy, a jak – całego świata do 2100 r. Prognozę przedstaw na wykresie. Zapisz w tabeli prognozowaną przez siebie liczbę ludności obu obszarów dla 2050 r. i dla 2100 r. Uzasadnij odpowiedź.

Obszar	2022 r.	2050 r.	2100 r.
Europa	750 mln		
świat	8 mld		

- Zakładając, że w 2050 r. na Ziemi będzie żyło ok. 10 mld ludzi, w Europie – ok. 700 mln, a w Polsce – ok. 33 mln (możesz porównać te dane ze swoimi prognozami z zadania 1), oblicz, jaki procent mieszkańców Ziemi będą stanowili wtedy mieszkańcy Europy i jaki procent mieszkańców Europy będą stanowili mieszkańcy Polski. Uzupełnij podaną niżej informację.

W 2050 r. w Europie według prognoz będzie żyło _____% ludności świata, a w Polsce _____% ludności Europy.

Zaznacz znakiem ✕ procesy lub wydarzenia, które wpłynęły na zmianę liczby ludności w Europie Zachodniej, Polsce lub na obu tych obszarach w latach 1939–1989.

Procesy lub wydarzenia	Europa Zachodnia	Polska
śmierć w wyniku działań wojennych	☐	☐
reemigracja	☐	☐
imigracja z kolonii	☐	☐
znacząca zmiana granic państwowych/terytorium	☐	☐

Wskaż przyczyny spadku liczby ludności danego obszaru, wstawiając znak ✕ w odpowiednich miejscach.

- ☐ więcej ludzi umiera, niż się rodzi
- ☐ więcej ludzi rodzi się, niż umiera
- ☐ śmierć w wyniku działań wojennych
- ☐ niski poziom opieki medycznej
- ☐ wysiedlenia
- ☐ emigracja
- ☐ imigracja
- ☐ osiągnięcie wysokiego poziomu rozwoju gospodarczego
- ☐ powojenne zwiększenie liczby urodzeń

Oblicz przyrost naturalny, saldo migracji i przyrost rzeczywisty dla obszaru o podanych wskaźnikach demograficznych. Skorzystaj z instrukcji zamieszczonej w podręczniku (s. 61).

Liczba ludności (N) 22 000 000
Liczba zgonów (Z) 280 000
Liczba emigrantów (E) 50 000

Liczba urodzeń żywych (U) 310 000
Liczba imigrantów (I) 10 000

Przyrost naturalny: _____

Saldo migracji: _____

Przyrost rzeczywisty: _____

2.4 Migracje Polaków na tle współczesnych ruchów migracyjnych w Europie

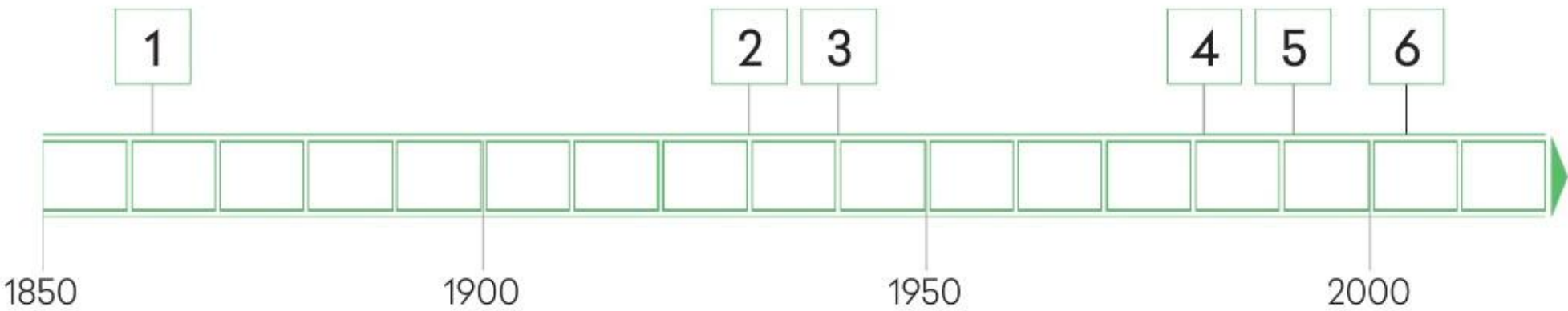
Zaznacz na mapie na zielono dwa europejskie państwa, do których Polacy chętnie emigrują, a na niebiesko – dwa kraje, również europejskie, z których do Polski przybywają imigranci. Zapisz ich nazwy na mapie i zaznacz odpowiednio strzałkami kierunek migracji.

Na osi czasu zaznaczono daty wydarzeń, z którymi wiążą się duże fale emigracji z Polski. Dopasuj do każdego podanego wydarzenia numer, którym oznaczono odpowiadający mu rok.

światowy kryzys gospodarczy	2
powstanie styczniowe	
II wojna światowa	

przystąpienie Polski do UE	
upadek bloku wschodniego	
stan wojenny	

Korzystając z tabeli zamieszczonej w podręczniku (s. 65) i z innych źródeł, dopasuj sytuacje dotyczące powojennych migracji w Europie do typowych lat, w jakich mogły mieć miejsce. Wpisz znak ✕ w odpowiednie okna tabeli.

Przykłady sytuacji	Lata 50.–70.	Lata 70.–90.	Lata 90.–obecnie
emigracja polskiego małżeństwa do Szwecji z przyczyn politycznych	☐	☐	☐
powrót do kraju polskiej rodziny przesiedlonej w czasie II wojny światowej	☐	☐	☐
emigracja zarobkowa Turka do Niemiec i dołączenie do niego rodziny w kolejnych latach	☐	☐	☐
masowe wyjazdy Francuzów z Algierii do Francji	☐	☐	☐
syryjscy uchodźcy przebywający w obozach na południu Europy	☐	☐	☐

Dowiedz się i napisz, kto i w jaki sposób może pomóc napływającym do naszego kraju imigrantom.

Przykładowy imigrant	Instytucja/Osoba	Sposób pomocy
imigrant zarobkowy z Pakistanu		
matka z dziećmi – uchodźcy z Ukrainy		
rodzina o polskich korzeniach ze środkowej Azji		
wietnamska rodzina emigrująca z przyczyn politycznych		
polska rodzina, która przeprowadziła się z innego województwa		

2.5 Przyrost naturalny i rzeczywisty w Polsce i w wybranych krajach Europy

Napisz, czym są:

a) przyrost naturalny _____

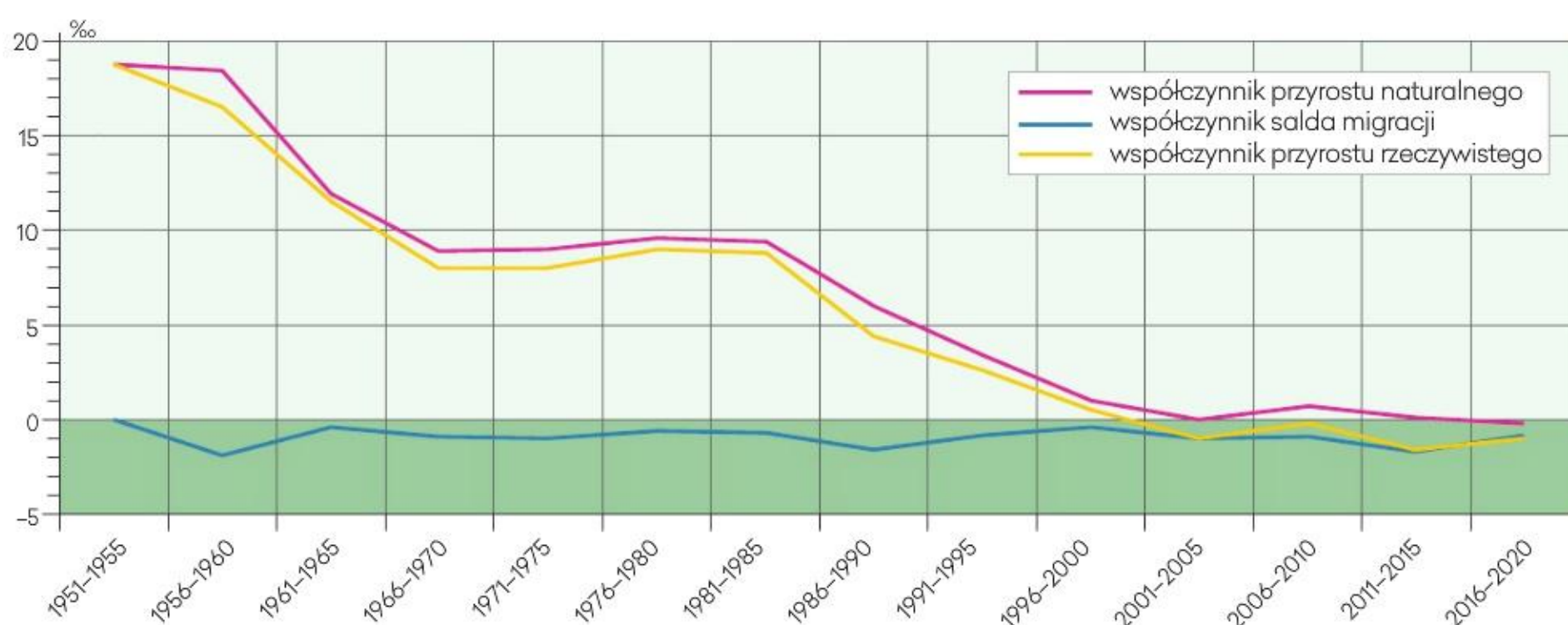
b) saldo migracji _____

c) przyrost rzeczywisty _____

Skreśl niepotrzebne określenia, by tekst był prawdziwy.

Jeśli oba składniki potrzebne do określenia wartości przyrostu rzeczywistego są dodatnie, to przyrost rzeczywisty jest *ujemny/dodatni*. Jeśli oba są ujemne, to przyrost rzeczywisty jest *ujemny/dodatni*. Jeśli składniki mają różne znaki, przyrost rzeczywisty przyjmuje znak tego składnika, który ma *mniejszą/większą* bezwzględną wartość liczbową. Przyrost rzeczywisty *nie jest/jest* zerowy, jeśli oba składniki mają przeciwne znaki, ale tę samą wartość bezwzględną.

Wykres przedstawia zmiany wskaźników demograficznych Polski w ostatnich kilkudziesięciu latach. Zapoznaj się z nim i wykonaj polecenia.

a) Podaj okresy, w których wszystkie trzy wskaźniki niewiele się zmieniały. Zaznacz na wykresie te przedziały czasowe.

- b) Określ, w których latach i które wskaźniki znacząco malały. Niżej przy odpowiednim wskaźniku lub odpowiednich wskaźnikach zapisz okres lub okresy spadku.
- Przyrost naturalny: _____
- Saldo migracji: _____
- Przyrost rzeczywisty: _____
- c) Przyjrzyj się, czy w którymś okresie którykolwiek wskaźnik znacząco wzrósł. Jeśli tak, to podaj który i w którym okresie. _____

Wykres przedstawia zmiany wskaźników demograficznych Europy w ostatnich kilkudziesięciu latach. Na jego podstawie oceń prawdziwość stwierdzeń dotyczących sytuacji demograficznej w Europie.

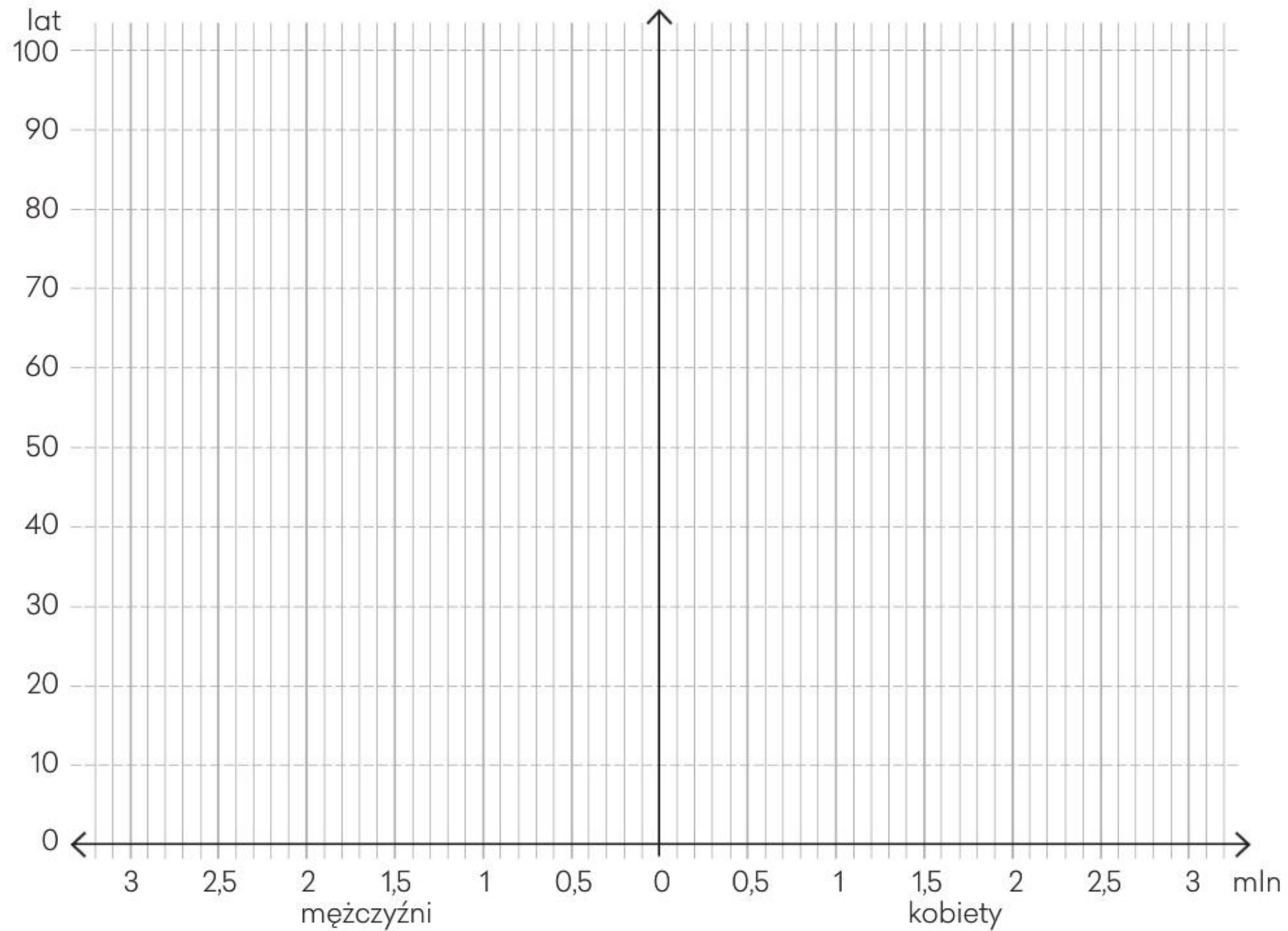

W latach 1961–1990 przyrost naturalny był dodatni.	☐ P	☐ F
W latach 1961–1990 rósł przyrost naturalny.	☐ P	☐ F
Saldo migracji było najniższe w latach 2001–2005.	☐ P	☐ F
Saldo migracji było bliskie zera w latach 1961–1970.	☐ P	☐ F
Przyrost naturalny był ujemny w latach 1996–2000.	☐ P	☐ F
Przyrost rzeczywisty był większy od przyrostu naturalnego we wszystkich latach.	☐ P	☐ F

2.6 Struktura wieku i płci ludności Polski

Narysuj piramidę płci i wieku na podstawie danych z tabeli.

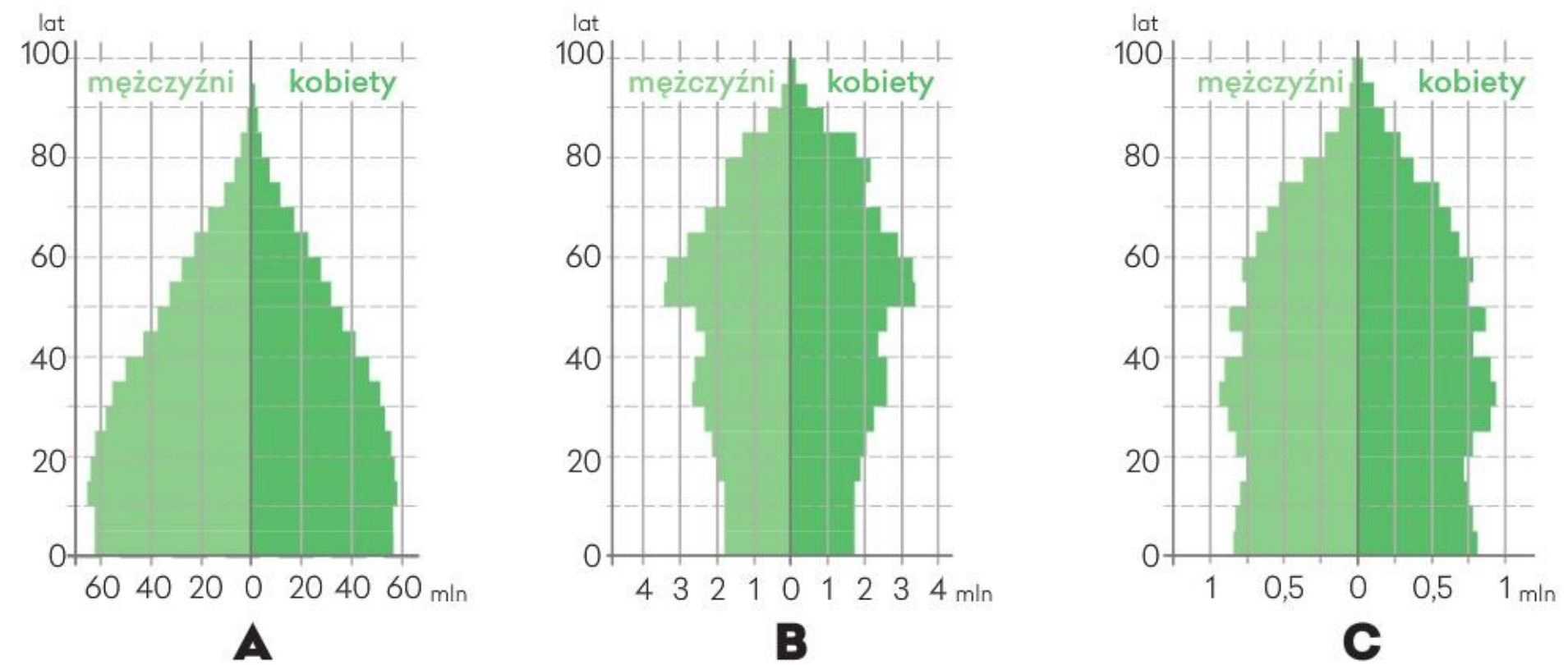
Wiek	Liczba mężczyzn	Liczba kobiet
90 i więcej	64 610	201 950
80–89	453 090	948 260
70–79	1 146 440	1 664 280
60–69	2 413 180	2 828 870
50–59	2 292 950	2 375 670
40–49	2 833 800	2 793 410
30–39	3 117 570	3 028 890
20–29	2 322 670	2 225 980
10–19	1 956 850	1 861 460
0–9	1 887 960	1 781 980

Oceń prawdziwość poniższych stwierdzeń. Zaznacz literę P, jeśli informacja jest prawdziwa, lub F, jeśli jest fałszywa.

Biologiczna struktura demograficzna charakteryzuje społeczeństwo pod względem płci i wieku.	☐ P	☐ F
Piramida stosowana w demografii przedstawia tylko wiek.	☐ P	☐ F
Najmniej liczną grupą są osoby w wieku produkcyjnym.	☐ P	☐ F
Wśród dzieci jest więcej chłopców, wśród osób starszych – kobiet.	☐ P	☐ F
Osoby po 40. roku życia są zaliczane do grupy osób w wieku przedprodukcyjnym.	☐ P	☐ F
W Polsce mamy do czynienia ze zjawiskiem starzenia się społeczeństwa.	☐ P	☐ F
Znajomość struktury wiekowej pomaga planować politykę państwa.	☐ P	☐ F

Do wymienionych sformułowań dopasuj wybraną piramidę. Wpisz w okienka odpowiednie litery.

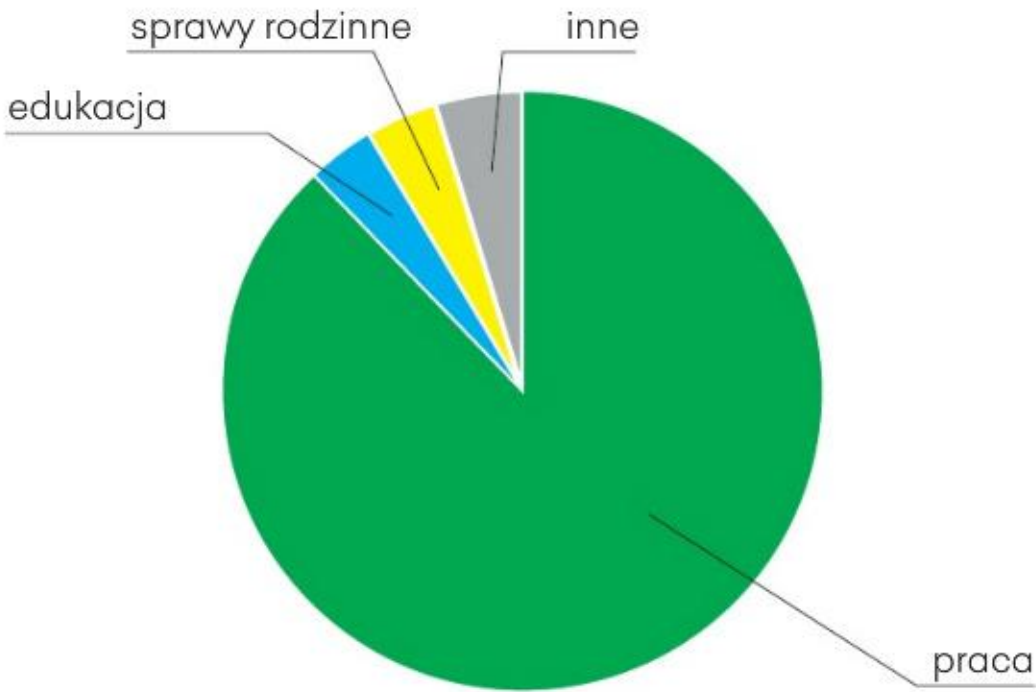
- ☐ starzejące się społeczeństwo
 ☐ znaczna przewaga osób starszych
- ☐ młode społeczeństwo
 ☐ przewidywany spadek liczby ludności
- ☐ stabilne społeczeństwo
 ☐ przewidywany wzrost liczby ludności
- ☐ znaczna przewaga dzieci i młodzieży
 ☐ grupa trzydziestolatków liczniejsza niż pozostałe

2.7 Struktura narodowościowa i religijna ludności Polski i wybranych państw europejskich

Zaznacz znakiem **X** te informacje, które dotyczą mniejszości narodowej i mniejszości etnicznej według polskiego prawa.

Typ mniejszości	Odrębny język	Odrębna kultura	Odrębne państwo	Zamieszkiwanie przez przodków terenów Polski co najmniej od 100 lat
mniejszość narodowa	☐	☐	☐	☐
mniejszość etniczna	☐	☐	☐	☐

Na podstawie danych w podręczniku (wykresy, s. 68) i danych źródłowych zamieszczonych poniżej uzupełnij zdania, wpisując właściwe określenia.

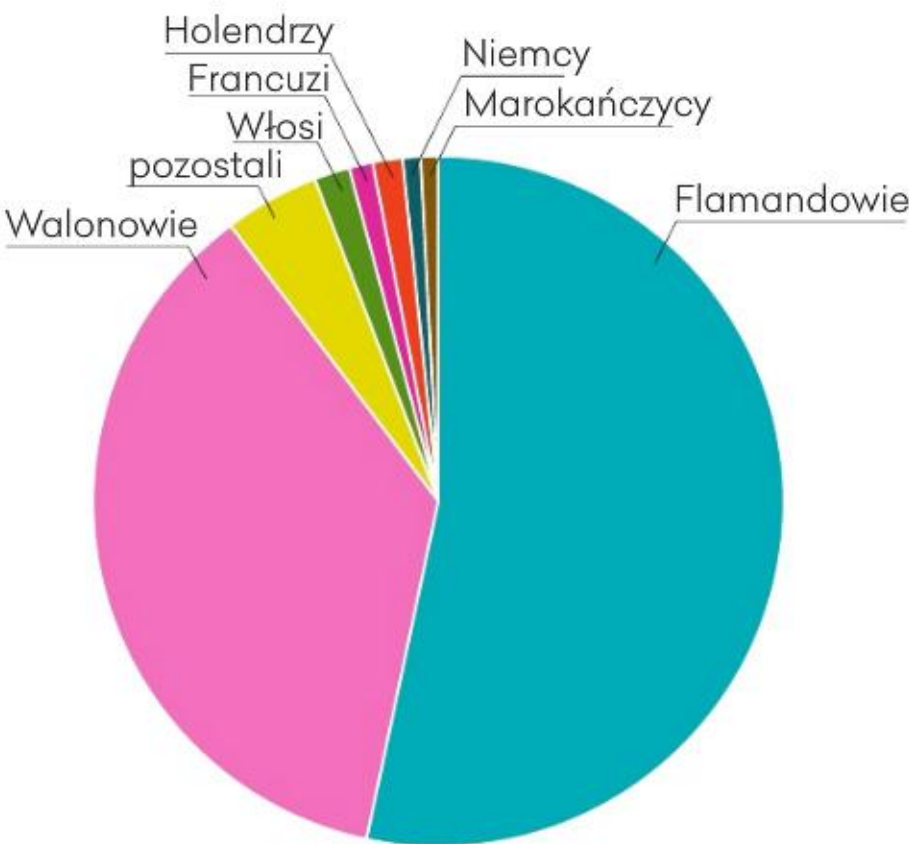
Powody uzyskania przez obywateli Ukrainy pozwolenia na pobyt powyżej 3 miesięcy w 2017 r. w innych państwach Europy

Większość wniosków na pobyt czasowy w Polsce w latach 2007–2018 była składana przez mieszkańców _____ (*Azji/ Europy*). Liczba zezwoleń na pobyt czasowy przyznanych Ukraińcom stanowiła _____ (*prawie/ ponad*) połowę wszystkich pozwoleń dla obcokrajowców. Głównym powodem uzyskania pozwolenia na pobyt w Europie przez mieszkańców Ukrainy w 2017 r. była przede wszystkim _____ (*praca/ edukacja*).

Wykresy przedstawiają strukturę narodową czterech wybranych państw europejskich. Przyjrzyj się im, a następnie wykonaj polecenia.

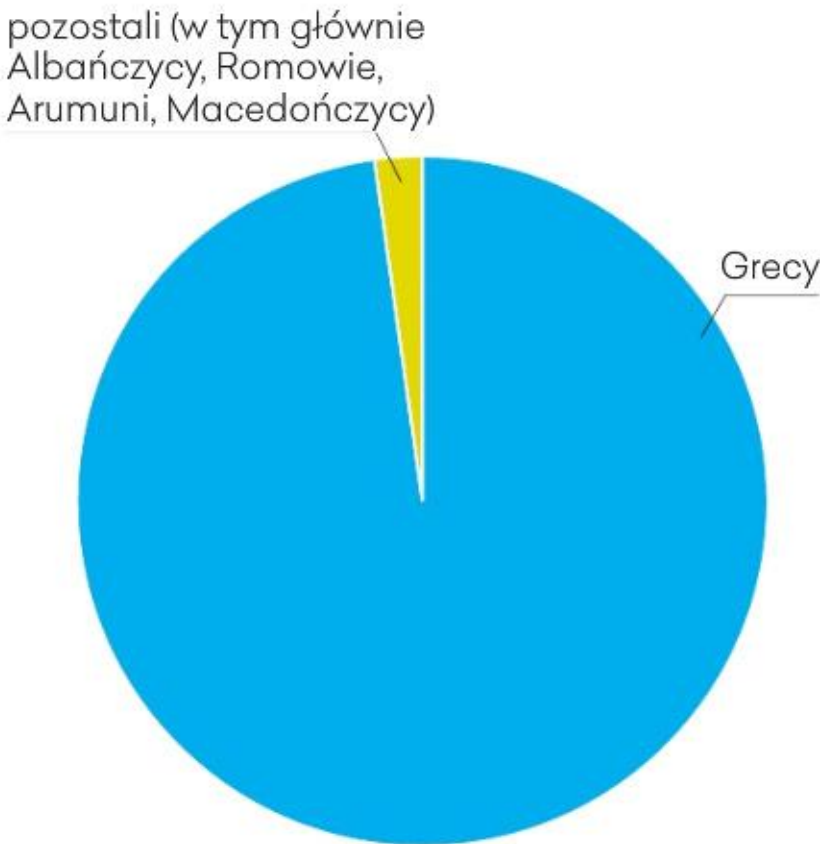
Belgia

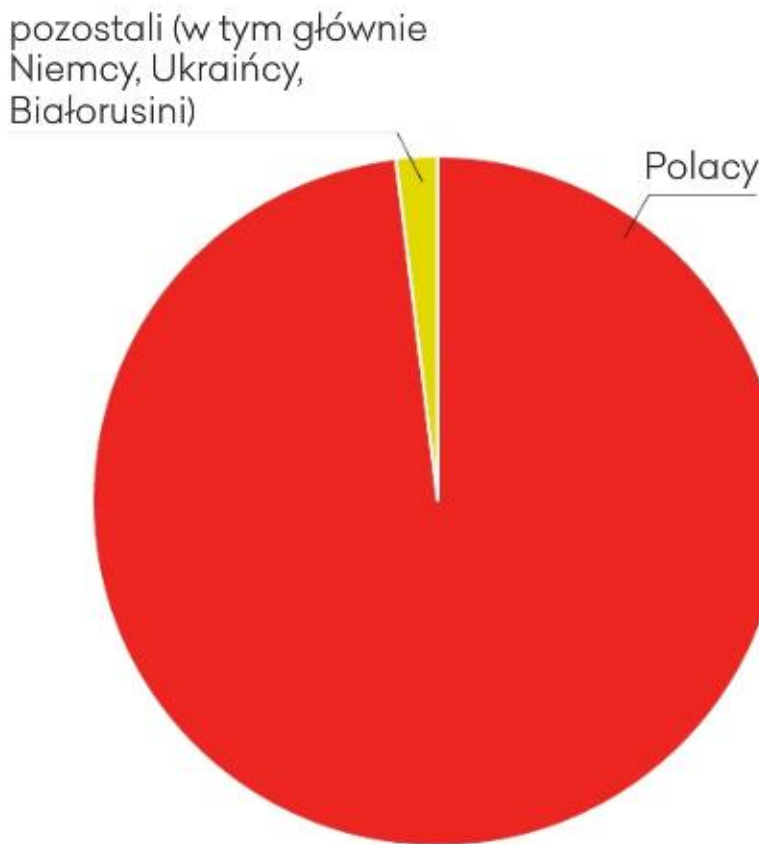
Portugalia

Grecja

Polska

- a) Które z państw określisz jako państwo o strukturze jednonarodowej, a które o strukturze wielonarodowej?

Struktura jednonarodowa: _____

Struktura wielonarodowa: _____

- b) Zaproponuj i zapisz swoją definicję państwa wielonarodowego. Następnie zapoznaj się w internecie z kilkoma definicjami tego pojęcia. Porównaj je z zapisaną przez ciebie definicją.

2.8 Rozwój gospodarczy i jego wpływ na zatrudnienie

● Wstaw znak ✕ w okienko przy poprawnym dokończeniu każdego zdania.

a) Gospodarka według podstawowego podziału składa się z następujących sektorów:

- ☐ rolnictwo, hutnictwo, handel.
- ☐ rolnictwo, górnictwo, transport.
- ☐ rolnictwo, leśnictwo, gospodarka morska.
- ☐ rolnictwo, przemysł, usługi.

b) W erze industrialnej nastąpił intensywny rozwój

- ☐ rolnictwa.
- ☐ przemysłu.
- ☐ przemysłu wysokich technologii.
- ☐ turystyki.

c) W najbardziej rozwiniętych gospodarkach europejskich najwięcej osób jest zatrudnionych w

- ☐ rolnictwie.
- ☐ leśnictwie.
- ☐ przemyśle.
- ☐ usługach.

● Na podstawie tekstu i ilustracji w podręczniku (s. 83) uzupełnij schemat tak, aby przedstawiał etapy rozwoju gospodarki. Zapisz w zielonych ramkach nazwy poszczególnych er, a niżej – sposoby prowadzenia gospodarki, które dominowały w każdej erze.

★ Z którym etapem rozwoju gospodarki jest związany proces reindustrializacji? Na czym on polega?

- Oceń prawdziwość poniższych stwierdzeń. Zaznacz P, jeśli informacja jest prawdziwa, lub F, jeśli jest fałszywa.

Produkt krajowy brutto (PKB) na jednego mieszkańca jest jednym ze wskaźników rozwoju gospodarczego kraju.	☐ P	☐ F
Najstarszy okręg przemysłowy w Polsce powstał w województwie lubelskim.	☐ P	☐ F
W Mołdawii rolnictwo ma większy udział w strukturze zatrudnienia niż rolnictwo w Polsce.	☐ P	☐ F
W Irlandii rolnictwo ma mniejszy udział w sektorze zatrudnienia i w wytwarzaniu PKB niż rolnictwo w Polsce.	☐ P	☐ F
Serbia jest państwem z najmniejszym udziałem osób zatrudnionych w rolnictwie w Europie.	☐ P	☐ F

- Podaj dwa przykłady wpływu przemysłu na rolnictwo. Krótko opisz ten wpływ.

- Mapa przedstawia lokalizacje przedsiębiorstw branży lotniczej w Polsce.
- Obrysuj linią to województwo, w którym znajduje się ich najwięcej. Następnie na podstawie mapy i informacji w podręczniku (s. 85, 86) skreśl z tekstu zbędne fragmenty, by zawierał prawdziwe informacje.

Najwięcej przedsiębiorstw branży lotniczej w Polsce jest zlokalizowanych w województwie *śląskim/podkarpackim*, gdzie znajduje się *Dolina Krzemowa/Dolina Lotnicza*. Rozwijają się one dzięki współpracy z ośrodkami *naukowymi i badawczymi/doradztwa rolniczego*. Powstaje tu wiele innowacyjnych produktów, które przynoszą twórcom i przedsiębiorstwom *duże/niewielkie* dochody. To wpływa na *szybki/powolny* rozwój gospodarki oraz tworzenie się sektora kreatywnego. Duża liczba zatrudnionych w tym sektorze wskazuje na *wysoki/niski* poziom rozwoju regionu lub kraju.

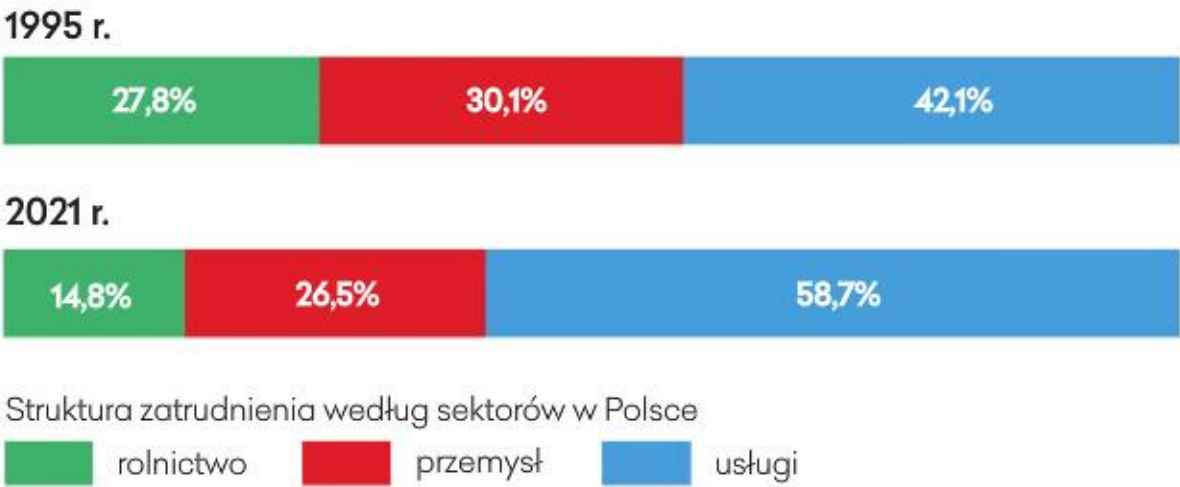
2.9 Struktura zatrudnienia i poziom bezrobocia w Polsce i w wybranych krajach Europy

Zdecyduj, czy poniższe opisy dotyczą przyczyn czy skutków bezrobocia w Polsce. Wpisz litery do tabeli (ta sama litera może się znaleźć w obu kolumnach).

Przyczyny bezrobocia	Skutki bezrobocia

- A – likwidacja PGR-ów
- B – migracje między miastami
- C – automatyzacja i robotyzacja produkcji
- D – długotrwały stres, podatność na uzależnienia
- E – spowolnienie rozwoju gospodarczego
- F – zamykanie nierentownych zakładów, np. kopalni węgla kamiennego
- G – kontynuacja kształcenia w celu przekwalifikowania się
- H – emigracja z kraju

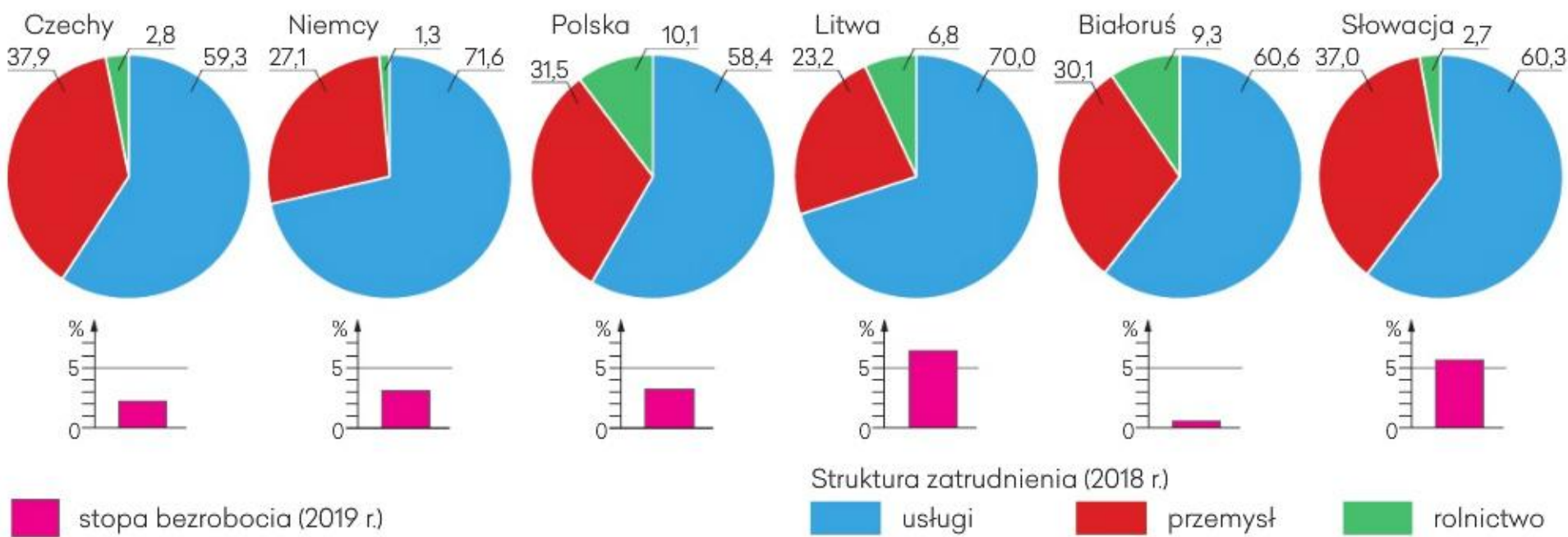
Oceniając rozwój gospodarczy, warto porównać dane archiwalne (z poprzednich lat). Dzięki temu można zaobserwować, w jakim kierunku rozwija się państwo. Na podstawie wykresu uzupełnij zdania, wpisując właściwe określenia.

Między 1995 a 2021 r. udział osób zatrudnionych w _____ (rolnictwie/ usługach) wzrósł o ponad 15%, przy znaczącym spadku zatrudnienia w _____ (rolnictwie/ przemyśle). Mniejszy spadek liczby zatrudnionych obserwuje się w _____ (przemyśle/ rolnictwie). Opisane zmiany w strukturze zatrudnienia świadczą o _____ (rozwoju/ kryzysie) gospodarczym w Polsce.

Skorzystaj z danych zamieszczonych poniżej, by porównać strukturę zatrudnienia oraz bezrobocie w Polsce i wybranych państwach Europy.

Struktura zatrudnienia i bezrobocie w wybranych państwach Europy

a) Uszereguj państwa (wpisz w odpowiednie okienka pierwsze litery nazw państw) w kolejności od tego, które znajduje się na najwyższym poziomie rozwoju, do tego o najniższym poziomie rozwoju. W odniesieniu do państwa wysokorozwiniętego przyjmij następujące kryteria: wysokie zatrudnienie w sektorze usług, umiarkowane zatrudnienie w sektorze przemysłu i niewielkie – w rolnictwie (ok. 5%).

➔

➔

➔

➔

b) Oceń prawdziwość poniższych stwierdzeń. Zaznacz literę P, jeśli informacja jest prawdziwa, lub F, jeśli jest fałszywa.

Im więcej osób jest zatrudnionych w sektorze usług, tym państwo jest słabiej rozwinięte gospodarczo.	☐ P	☐ F
Udział rolnictwa w strukturze zatrudnienia w Czechach i na Słowacji jest niższy niż w naszym kraju.	☐ P	☐ F
W Polsce i w Czechach jest podobny udział osób zatrudnionych w sektorze usług.	☐ P	☐ F

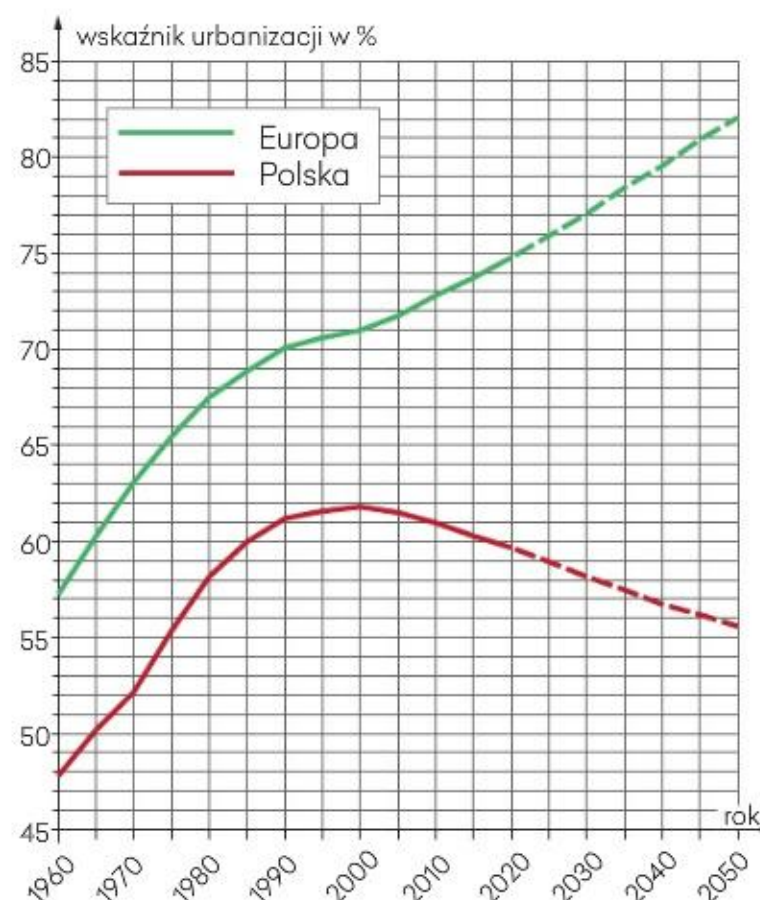

c) Wymień inne wskaźniki demograficzne – poza strukturą zatrudnienia i bezrobociem – które należałoby uwzględnić, aby porównać ze sobą rozwój gospodarczy powyżej wymienionych państw.

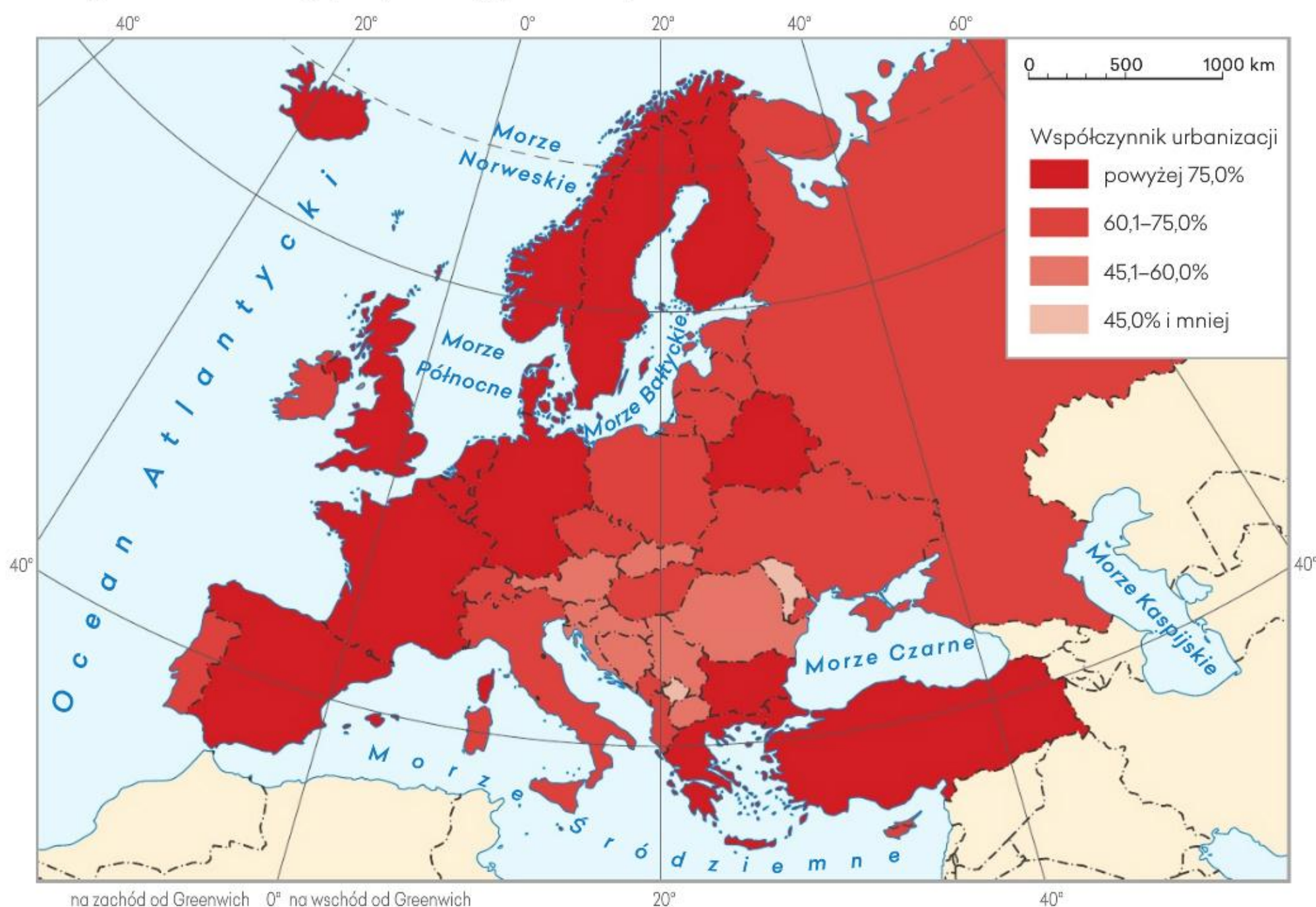
2.10 Poziom urbanizacji w Polsce i w Europie

Na podstawie wykresu skreśl z tekstu zbędne fragmenty, by zawierał prawdziwe informacje.

Wśród wielu *przyczyn/skutków* obniżającego się wskaźnika urbanizacji w Polsce od *lat 80. XX w./początku XXI w.* należy wskazać przenoszenie się coraz większej liczby mieszkańców miast na tereny podmiejskie. Według prognozy do 2050 r. poziom urbanizacji w Europie względem obecnego poziomu będzie *rósł/malał*, a w Polsce będzie *rósł/malał*. W naszym kraju, mimo zwiększania się liczby miast, prognozowana wartość wskaźnika urbanizacji w 2050 r. wyniesie ok. *55%/75%*.

Na podstawie mapy wykonaj podane polecenia.

a) Odczytaj nazwy dwóch państw europejskich o niższym i dwóch państw o wyższym poziomie urbanizacji niż w Polsce.

b) Porównaj, w jednym zdaniu, poziom urbanizacji w Europie Wschodniej i Europie Zachodniej.

Rozpoznaj rodzaj aglomeracji, który został przedstawiony na mapach. Wpisz w okienko literę M, jeśli jest to aglomeracja monocentryczna, lub literę P, jeśli to aglomeracja policentryczna (konurbacja).

Miasta o liczbie mieszkańców

	powyżej 1 000 000		100 000–500 000		25 000–50 000		poniżej 10 000
	500 000–1 000 000		50 000–100 000		10 000–25 000		

0 10 20 30 km

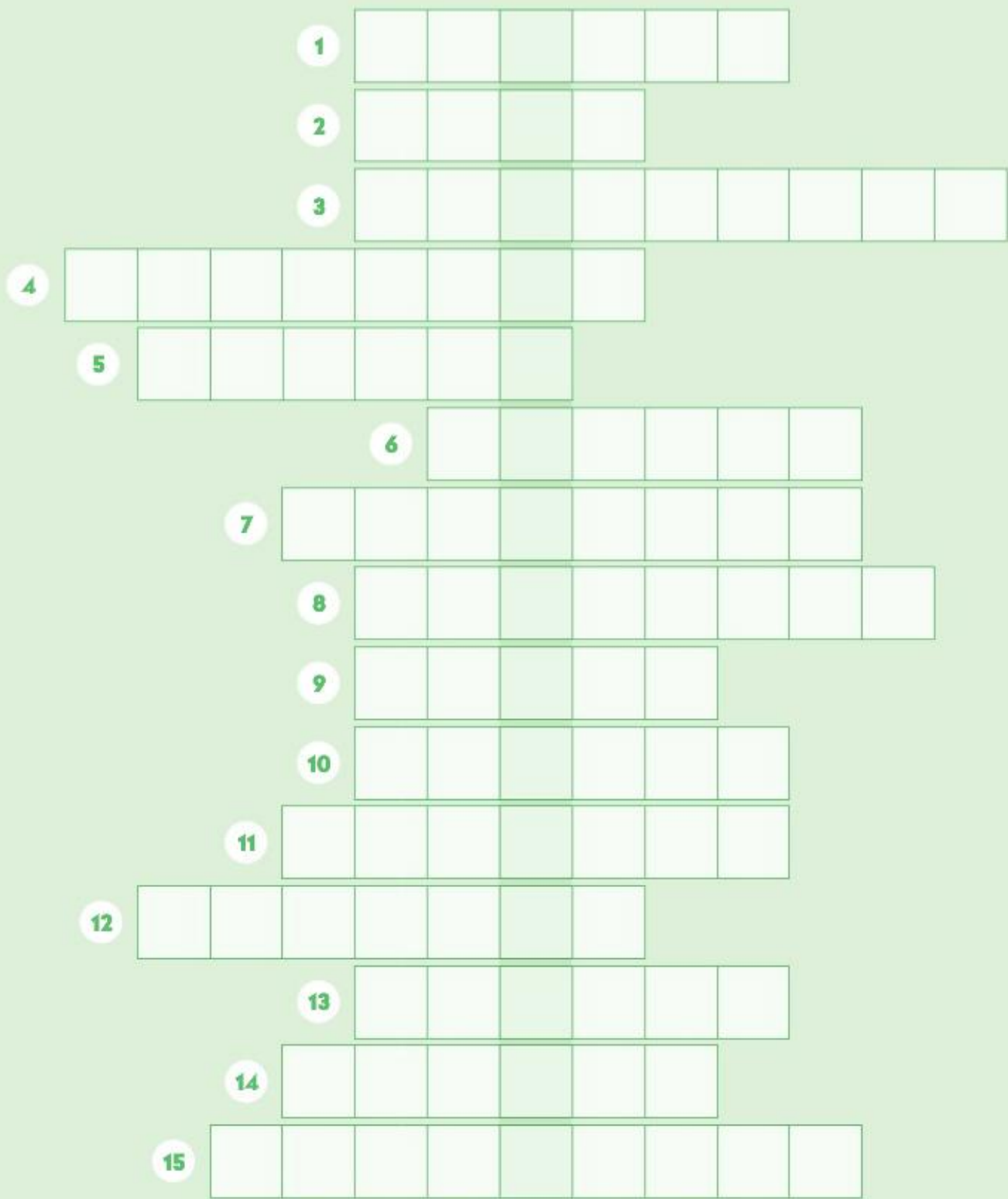

Na podstawie tekstu z podręcznika – *Więcej na temat. Co zdecydowało o rozwoju Łodzi w XIX w.?* (s. 96) – wpisz do tabeli czynniki, które w największym stopniu zdecydowały o szybkim rozwoju Łodzi. Na podstawie różnych źródeł wiedzy uzupełnij kolejny wiersz tabeli dla któregoś spośród siedmiu najludniejszych miast Polski.

Nazwa miasta	Czynniki przyrodnicze	Czynniki pozaprzyrodnicze
Łódź		

Podsumowanie działu 2

1 Rozwiąż logogryf, zapisz i odczytaj hasło.

- 1. Miasto z siedzibą władz województwa małopolskiego.
- 2. Miasto z siedzibą władz województwa leżącego w środkowej części Polski.
- 3. Województwo, którego siedziba władz znajduje się w Gdańsku.
- 4. Miasto z siedzibą władz województwa zachodniopomorskiego.
- 5. Miasto z siedzibą władz województwa położonego między Bugiem a Wisłą.
- 6. Miasto z siedzibą władz województwa świętokrzyskiego.
- 7. Miasto z siedzibą władz największego województwa w naszym kraju.
- 8. Miasto z siedzibą władz województwa śląskiego.
- 9. Miasto z siedzibą marszałka województwa kujawsko-pomorskiego.
- 10. Miasto z siedzibą władz województwa położonego nad morzem.
- 11. Miasto z siedzibą władz województwa dolnośląskiego.
- 12. Miasto z siedzibą władz województwa warmińsko-mazurskiego.
- 13. Nie ma go w Bydgoszczy i Gorzowie Wielkopolskim – ... wojewódzki.
- 14. Miasto z siedzibą władz województwa wielkopolskiego.
- 15. Miasto z siedzibą władz województwa podlaskiego.

Hasło: Podział

- 2 Oceń prawdziwość zdań. Zaznacz literę P, jeśli zdanie jest prawdziwe, lub F, jeśli jest fałszywe.

Gęstość zaludnienia to liczba osób zamieszkujących dany obszar.	☐ P	☐ F
Średnia gęstość zaludnienia Polski wynosi 122 os./km ² .	☐ P	☐ F
Największa gęstość zaludnienia jest na północnym wschodzie i na północnym zachodzie kraju.	☐ P	☐ F
W Polsce na rozmieszczenie ludności miały duży wpływ czynniki przyrodnicze.	☐ P	☐ F

- 3 Zapisz kilka przyczyn wzrostu i spadku liczby ludności w Europie w ostatnich 100 latach.

Przyczyny spadku:

Przyczyny wzrostu:

- 4 Uzupełnij zdania wybranymi wyrazami z ramki, by tekst był prawdziwy.
- Do Europy większość imigrantów przybywa z przyczyn
- i . Ludzie migrujący z powodu obawy o swoje życie i szukający azylu za granicą to . Fala takiej nasilonej migracji w latach 2015–2016 otrzymała nazwę .
- Państwami, które przyjęły wówczas wielu migrantów były Węgry, i . Jeszcze większa fala migracji nastąpiła po inwazji Rosji na Ukrainę w 2022 r. Kraj, do którego trafiło wtedy najwięcej uchodźców z Ukrainy, to .

ekonomicznych	politycznych	turystycznych	uchodźcy	imigranci
kryzys migracyjny	wędrówka ludów	Włochy	Polska	Niemcy

5

Wybierz z podręcznika jeden wykres zmian wskaźników demograficznych (s. 70 i 71). Przeanalizuj tendencje wzrostu lub spadku poszczególnych wskaźników. Nijej zapisz nazwę wybranego państwa oraz wyniki analizy.

Państwo: _____

a) przyrost naturalny _____

b) saldo migracji _____

c) przyrost rzeczywisty _____

6

Na podstawie zdjęć i ich podpisów oraz dostępnych źródeł rozpoznaj, z jaką grupą etniczną są związane prezentowane na zdjęciach obiekty. Wpisz właściwe litery obok nazw tych grup.

Romowie: ☐

Tatarzy: ☐

Łemkowie: ☐

Karaimi: ☐

A

Domy w muzeum w Zyndranowej

B

Wnętrze meczetu w Bohonikach

C

Malowidło promujące festiwal Romane Dyvesa w Gorzowie Wielkopolskim

D

Nagrobki z napisami w języku należącym do języków tureckich, czyli tureckich

- 7** W tabeli wypisano najludniejsze miasta Polski. Na podstawie dostępnych źródeł uzupełnij tabelę – zaznacz znakiem **X** informacje, które dotyczą podanych miast.

Miasto	Czy jest siedzibą władz województwa?		Dostęp do dużej rzeki – umożliwiający transport wodny śródlądowy			Dostęp do Morza Bałtyckiego – umożliwiający transport morski	Międzynarodowy port lotniczy – umożliwiający transport	Surowce energetyczne lub rudy metali wydobywane w pobliżu
	tak	nie	Wisła	Odra	inna			
Warszawa								
Kraków								
Wrocław								
Łódź								
Poznań								
Gdańsk								
Szczecin								
Bydgoszcz								
Lublin								
Białystok								
Katowice								
Gdynia								
Częstochowa								
Radom								
Toruń								
Rzeszów								

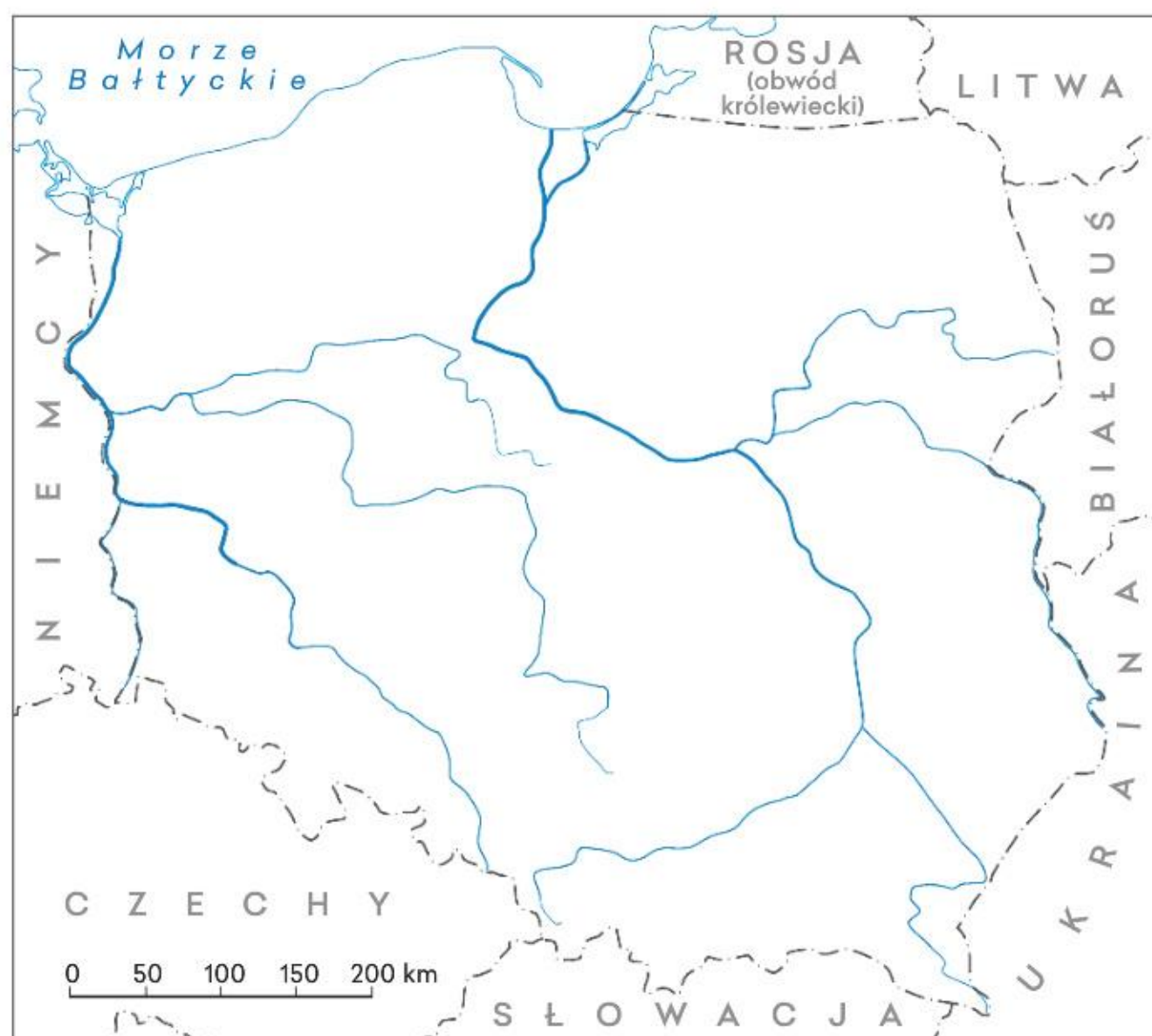
3.1 Warunki rozwoju polskiego rolnictwa

- Wpisz literę **P** w okienkach przy przyrodniczych uwarunkowaniach rozwoju rolnictwa, a literę **A**, przy uwarunkowaniach pozaprzyrodniczych.

☐ warunki klimatyczne	☐ mechanizacja
☐ dostęp do wody	☐ dopłaty, dotacje
☐ żyzność gleb	☐ wykształcenie rolników
☐ nawadnianie gleb	☐ innowacyjne techniki uprawy roślin
☐ nawożenie gleb	☐ innowacyjne techniki chowu zwierząt
☐ ukształtowanie terenu	
☐ wielkość gospodarstw rolnych	

- Oceń warunki przyrodnicze wpływające na rozwój rolnictwa wybranych krain geograficznych Polski. Przypisz im właściwą liczbę punktów: 0 p. – złe warunki, 1 p. – średnie warunki, 2 p. – dobre warunki, 3 p. – bardzo dobre warunki. Podpisz na mapie krainy, które uzyskały powyżej 7 punktów.

Kraina geograficzna	Ukształtowanie terenu	Warunki klimatyczne	Żyzność gleby	Suma punktów
Żuławy Wiślane				
Nizina Podlaska				
Nizina Wielkopolska				
Nizina Mazowiecka				
Nizina Śląska				
Wyżyna Śląska				
Wyżyna Lubelska				
Kotlina Sandomierska				
Karpaty				

- ★ W których krainach geograficznych w Polsce odnotowuje się dużą produkcję rolną, mimo że nie charakteryzują się one najlepszymi warunkami naturalnymi? Wymień dwie takie krainy i wyjaśnij przyczyny tego zjawiska.

- ★ Uporządkuj przedstawione wydarzenia tak, by powstał ciąg przyczynowo-skutkowy dotyczący stosowania środków ochrony roślin. Wpisz odpowiednie litery w okienka.

- A. Zbieranie pyłku z kwiatów przez owady.
- B. Opryskanie plantacji.
- C. Pojawienie się na kwiatach uprawianego rzepaku chrząszcza – chowacza podobnika.
- D. Brak owoców na drzewach w sadzie – pomimo zakwitnięcia drzew na wiosnę.
- E. Wyginięcie rodziny pszczolej.
- F. Zakwitnięcie rzepaku.

→

→

→

→

3.2 Uprawy roślin i chów zwierząt w Polsce

Przyporządkuj poniższym pojęciom właściwe definicje. Uzupełnij tabelę. Jedno określenie nie pasuje do żadnego pojęcia.

- A. hodowla

B. chów

C. grunty orne

D. użytki rolne
1. tereny wykorzystywane do produkcji rolniczej, ogrodniczej i zwierzęcej

2. utrzymywanie zwierząt w celu pozyskiwania mięsa, tłuszczu, jaj, mleka itd.

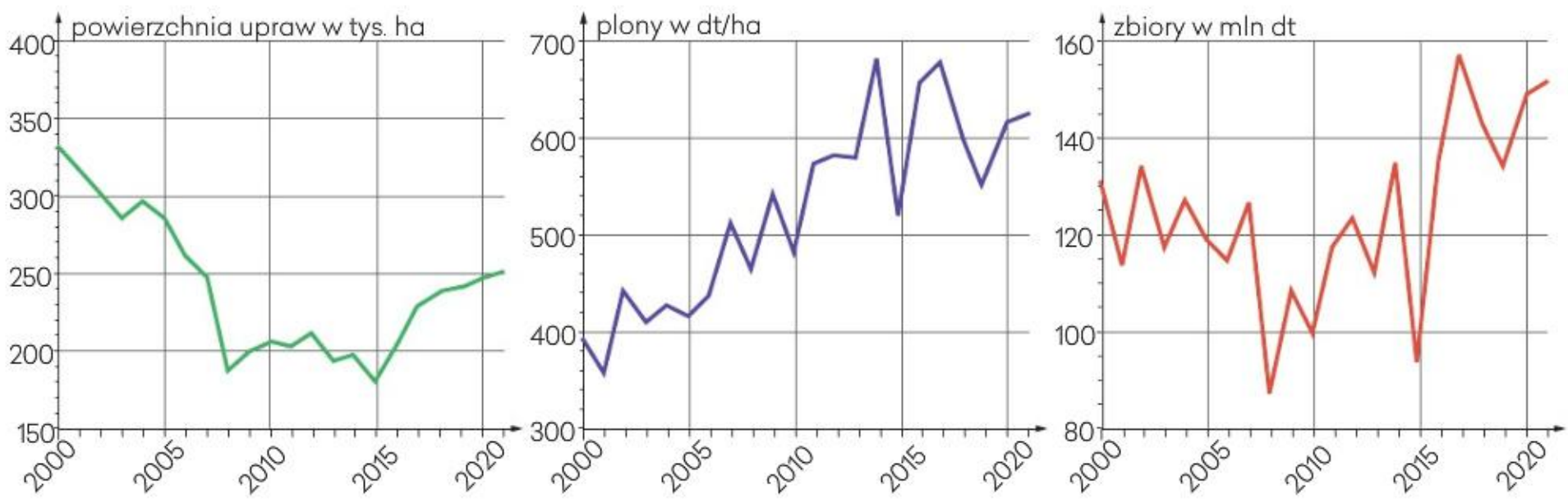
3. doskonalenie gatunku poprzez ingerowanie w materiał genetyczny lub przez selekcję

4. obszary obejmujące tylko sady, łąki i pastwiska

5. tereny przeznaczone pod uprawy m.in. zbóż, roślin oleistych i pastewnych

Pojęcie	A	B	C	D
Definicja				

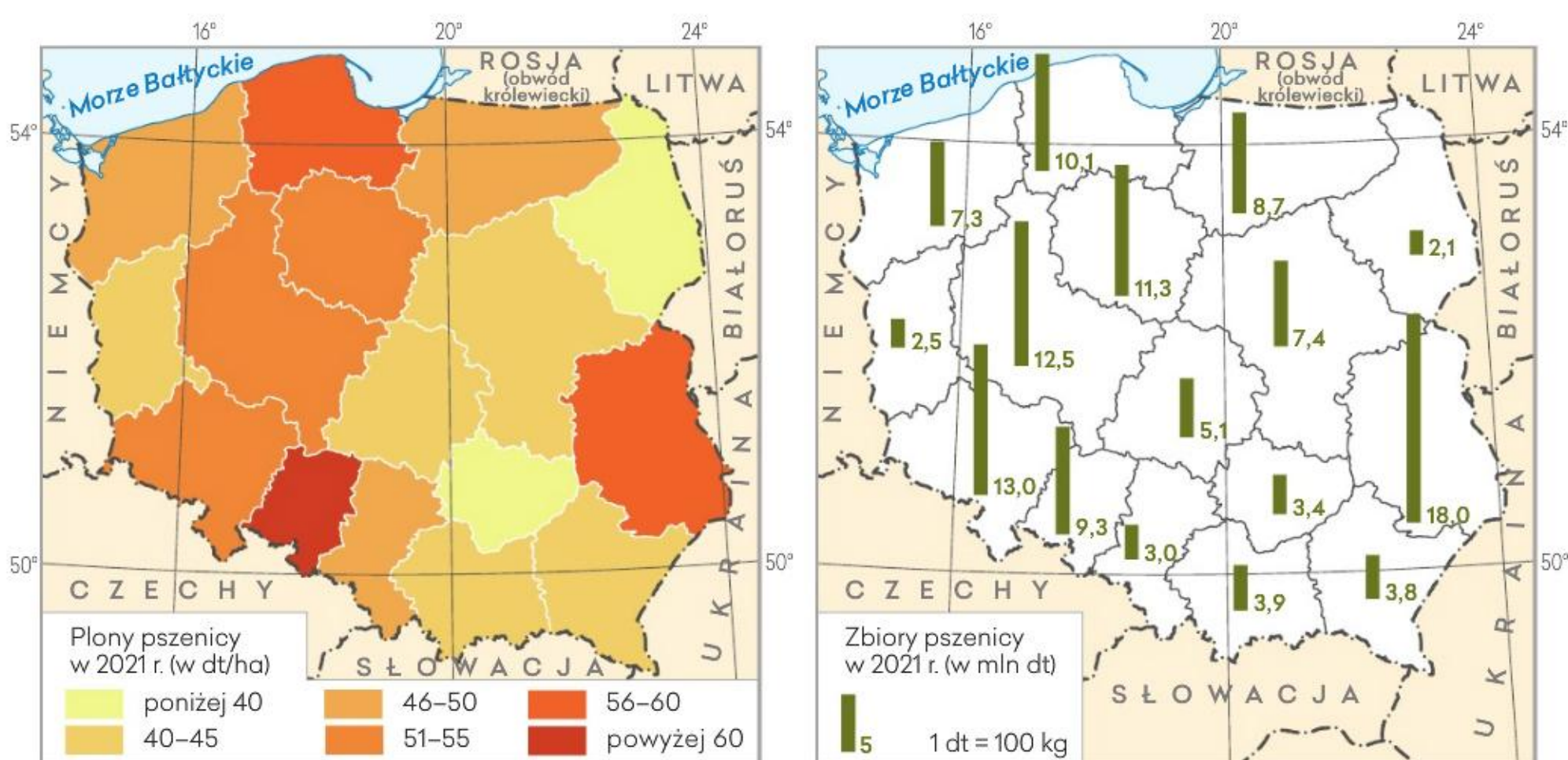
Przeanalizuj wykresy dotyczące upraw buraków cukrowych w Polsce w latach 2000–2021. Oceń prawdziwość stwierdzeń. Zaznacz literę P, jeśli informacja jest prawdziwa, lub F, jeśli jest fałszywa.

Spadek zbiorów buraków cukrowych między 2017 a 2019 r. był spowodowany m.in. zmniejszeniem powierzchni ich upraw.	☐ P	☐ F
Między 2000 a 2021 r. plony buraków cukrowych w Polsce wzrosły prawie dwukrotnie.	☐ P	☐ F
W 2021 r. osiągnięto najwyższe zbiory buraków cukrowych w Polsce, biorąc pod uwagę XXI w.	☐ P	☐ F

Wyjaśnij, czym może być spowodowany znaczny wzrost zbiorów buraków cukrowych w okresie, w którym zmniejszyła się powierzchnia ich upraw. Na podstawie wykresów w zadaniu 2 wskaż taki jeden okres.

Na podstawie map przedstawiających uprawy pszenicy w Polsce w 2021 r. wykonaj polecenia.

Dokończ zdanie, zaznaczając po jednej spośród odpowiedzi A/B i 1/2/3.

Największe plony pszenicy z 1 ha osiągnięto w 2021 r. w województwie

- A. ☐ opolskim, a najwyższe zbiory tego zboża
były w województwie
- B. ☐ lubelskim,
1. ☐ lubelskim.
2. ☐ dolnośląskim.
3. ☐ opolskim.

Rozpoznaj rośliny uprawiane w Polsce na podstawie zamieszczonych opisów i wpisz ich nazwy. W razie potrzeby skorzystaj z informacji w internecie.

- Roślina, z której korzeni jest produkowany cukier, a liście przeznaczają się na paszę dla bydła.
- Roślina, z której jest produkowana kasza pęczak, a jej prażone nasiona służą do produkcji kawy zbożowej.
- Roślina zbożowa uprawiana głównie na zachodzie kraju przeznaczana przede wszystkim na paszę.

3.3 Zmiany w strukturze przemysłu Polski

Zaznacz znakiem ✕ odpowiednie uzupełnienie zdania.

Udział przemysłu w PKB w Polsce na tle innych państw europejskich jest

☐ dość wysoki / ☐ dość niski i ☐ przekracza 50% / ☐ nie przekracza 50%.

Oceń, czy wypisane zjawiska gospodarcze są typowe dla gospodarki centralnie planowanej czy gospodarki wolnorynkowej.

Zjawisko	Rodzaj gospodarki
Władze państwowe decydują o liczbie samochodów wyprodukowanych w fabryce w danym roku.	☐ wolnorynkowa ☐ centralnie planowana
Większość przedsiębiorstw jest własnością państwa.	☐ wolnorynkowa ☐ centralnie planowana
Władze fabryki zamykają jedną linię produkcyjną ze względu na spadek zapotrzebowania na towar.	☐ wolnorynkowa ☐ centralnie planowana
Wiele przedsiębiorstw jest w całości lub częściowo w posiadaniu zagranicznych właścicieli.	☐ wolnorynkowa ☐ centralnie planowana

Zaznacz znakiem ✕ odpowiednie zakończenie zdania i wpisz właściwą nazwę.

W rozwoju nowoczesnej gospodarki zakłada się, że przemysł

- ☐ jest skoncentrowany wokół miejsc wydobywania surowców mineralnych (zwłaszcza energetycznych).
- ☐ wymaga wielu nisko wykwalifikowanych pracowników i stanowi podstawę rozwoju wielkich miast.
- ☐ wymaga wysoko wykwalifikowanych pracowników i współpracy z naukowcami.
- ☐ jest zwolniony z obowiązku wypełniania norm dotyczących ochrony środowiska.

Okręgi przemysłowe oparte na tej zasadzie nazywa się _____ .

-
 Tekst dotyczy historii rozwoju przykładowego przedsiębiorstwa. Na kolorowo zaznaczono fragmenty, które obrazują procesy zachodzące w polskim przemyśle. Wpisz nazwy odpowiednich kolorów przy podanych niżej procesach.

Przedsiębiorstwo rozpoczęło swoją działalność w 1956 r. Produkowano w nim przede wszystkim stalowe części do silników maszynowych. W 1991 r. zamieniono je w spółkę akcyjną i część akcji (papierów wartościowych poświadczających udział we własności) otrzymali pracownicy, a resztę – inwestorzy. W 1995 r. przebudowano linię produkcyjną, dostosowując ją do produkcji narzędzi ogrodniczych.	W wyniku zmian część pracowników straciła pracę. W 2009 r. 45% akcji przedsiębiorstwa nabyła chińska spółka, która zakupiła kolejne maszyny produkcyjne. W 2015 r. otwarto nowy zakład, dzięki czemu wielkość produkcji wzrosła dwukrotnie. W obu zakładach otrzymano unijne dotacje na zakup i montaż filtrów do systemu wodnego chłodzenia maszyn używanych przy produkcji.
---	--

- Restrukturyzacja – kolor _____
- Prywatyzacja – kolor _____
- Napływ kapitału zagranicznego – kolor _____
- Zwiększenie dbałości o środowisko – kolor _____

-
 Na podstawie wykresu w podręczniku (s. 111) oceń, czy w latach 1990–2016
-
 nastąpił wzrost, czy doszło do spadku produkcji w działach przemysłu podanych w tabeli. Zaznacz znakiem **×** właściwą odpowiedź.

Dział przemysłu	Zmiany w wielkości produkcji
wydobywczy	☐ wzrost / ☐ spadek
elektromaszynowy	☐ wzrost / ☐ spadek
drzewny	☐ wzrost / ☐ spadek

-
 Na podstawie dostępnych źródeł wymień trzy marki sprzętu RTV i AGD,
 -
 których fabryki znajdują się w Polsce.
- _____
 - _____
 - _____

- Dowiedz się, jaki zakład przemysłowy znajduje się najbliżej twojego domu.
- 🤖 Zaznacz jego lokalizację. Uzupełnij dane. Poszukaj ich w internecie lub zadzwoń do przedsiębiorstwa, by je uzyskać. Jeśli się nie uda – wpisz „brak danych”. Porównaj wyniki swojej pracy z wynikami pracy innych osób w klasie.

Nazwa przedsiębiorstwa: _____

Adres: _____

Rok założenia: _____

Liczba zatrudnionych osób (w przybliżeniu): _____

Produkowane wyroby: _____

- Aby szczegółowo opisać przemysł, GUS grupuje produkcję przedsiębiorstw w sekcje i działy według Polskiej Klasyfikacji Działalności (PKD), np. przetwórstwo przemysłowe – produkcja mebli to: sekcja C, dział 31. Korzystając z informacji w internecie, odszukaj w PKD towary produkowane przez wybrany w zadaniu 7 zakład przemysłowy, a następnie uzupełnij zdanie.

Według PKD produkcja wybranego w zadaniu 7 zakładu przemysłowego znajduje się w sekcji _____, dział _____.

- Na stronie internetowej GUS w *Roczniku statystycznym przemysłu 2022* (lub w nowszym) przeanalizuj dane dotyczące produkcji niektórych wyrobów (s. 24–29). Uzupełnij zdania, wpisując nazwy wybranych przez siebie wyrobów i podane przez GUS odpowiednie wartości ich produkcji, a także hipotezy dotyczące przyczyn zanotowanych zmian. Dodatkowo w pierwszym podpunkcie zdecyduj, czy zmiana była wzrostem, czy była spadkiem.

- a) Przykładem wyrobu, którego produkcja zmieniła się po 1990 r., jest/są _____ – produkcja w 1990 r. wyniosła: _____, a w 1995 r.: _____, a więc był to znaczący ☐ spadek / ☐ wzrost. Prawdopodobną przyczyną takiej zmiany mogło być np. _____.
- b) Przykładem wyrobu, którego produkcja w latach 2018–2021 spadła, jest/są _____. Prawdopodobną przyczyną tego spadku mogło być np. _____.
- c) Przykładem wyrobu, którego produkcja w latach 2000–2021 wzrosła, jest/są _____. Prawdopodobną przyczyną tego wzrostu mogło być np. _____.

3.4 Usługi i ich rola w rozwoju gospodarki

- W ramce zapisano niektóre z zawodów osób, dzięki którym możesz kupić w sklepie jogurt. Wykonaj polecenie pod ramką.

kierowca samochodu dostawczego

sprzedawca

projektant opakowań

Do którego sektora gospodarki należą wymienione zawody? Zaznacz znakiem ✕ odpowiednie nazwy i wyjaśnienia, aby powstała poprawna odpowiedź na to pytanie.

Wymienione zawody należą do sektora	☐ usług,	ponieważ praca wykonujących je osób	☐ dostarcza ludziom żywność.
	☐ przemysłu,		☐ zaspokaja potrzeby ludzi.
	☐ rolnictwa,		☐ nie polega na produkcji.

- Zaznacz znakiem ✕ odpowiednie uzupełnienia zdania.

Udział zatrudnionych w usługach w Polsce systematycznie ☐ spada / ☐ wzrasta i jest to tendencja charakterystyczna dla krajów o ☐ wysokim / ☐ niskim poziomie rozwoju gospodarczego.

- Znajdź w podręczniku (s. 116, 117) wyjaśnienie, na czym polega praca zdalna.

- a) Wytlumacz, dlaczego pracy zdalnej podejmują się przede wszystkim pracownicy sektora usług.

- b) Czy uważasz, że będzie przybywać osób, które pracują zdalnie? Uzasadnij swoje zdanie.

Według mnie ludzi pracujących zdalnie

☐ będzie przybywać / ☐ nie będzie przybywać. Uważam tak, ponieważ

- Wpisz do tabeli sektory gospodarki, do których należą zawody osób przedstawionych na zdjęciach. Z jakich usług musi skorzystać każda z nich, żeby wykonywać codzienną pracę zawodową? Podaj dwie różne usługi.

Monterka

Rolnik

Graficzka komputerowa

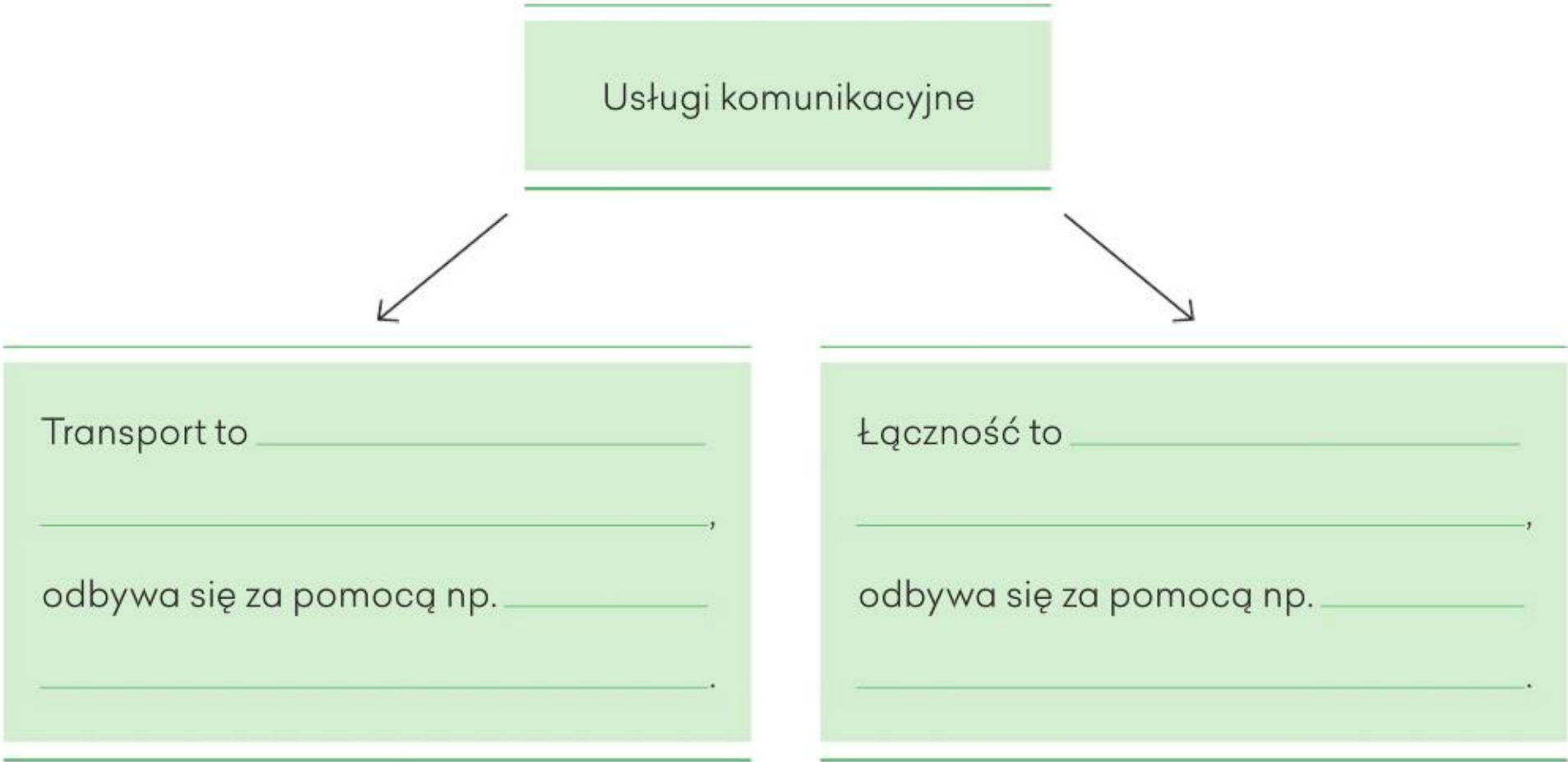
Zawód	Sektor gospodarki	Usługi innych osób niezbędne w codziennej pracy zawodowej
monterka		
rolnik		
graficzka komputerowa		

- W tabeli podano wybrane zawody z sektora usług i przykłady, w jaki sposób wykonywano niektóre z czynności w pracy 20 lat temu. Napisz, jak się zmieniło i jak może się dalej zmieniać świadczenie usług w tych zawodach wraz z rozwojem technologii.

Zawód	20 lat temu	Obecnie	Za 20 lat
nauczyciel	Odnotowywał w papierowym dzienniku obecność uczniów na lekcjach.		
architekt	Kreślił projekty na arkuszach papieru o dużych formatach.		
fotograf	Wywoływał kliszę, czyli film zakładany w aparacie fotograficznym, za pomocą odczynników chemicznych.		

3.5 Rozwój komunikacji w Polsce

● Uzupełnij schemat.

● Zaznacz znakiem ✕ właściwe odpowiedzi i je uzasadnij.

- a) W polskim transporcie pasażerskim dominującym środkiem transportu są
☐ samochody. ☐ pociągi. ☐ statki. ☐ samoloty.

Uważam, że ta sytuacja powinna

- ☐ pozostać bez zmian, ☐ zmienić się,

ponieważ _____

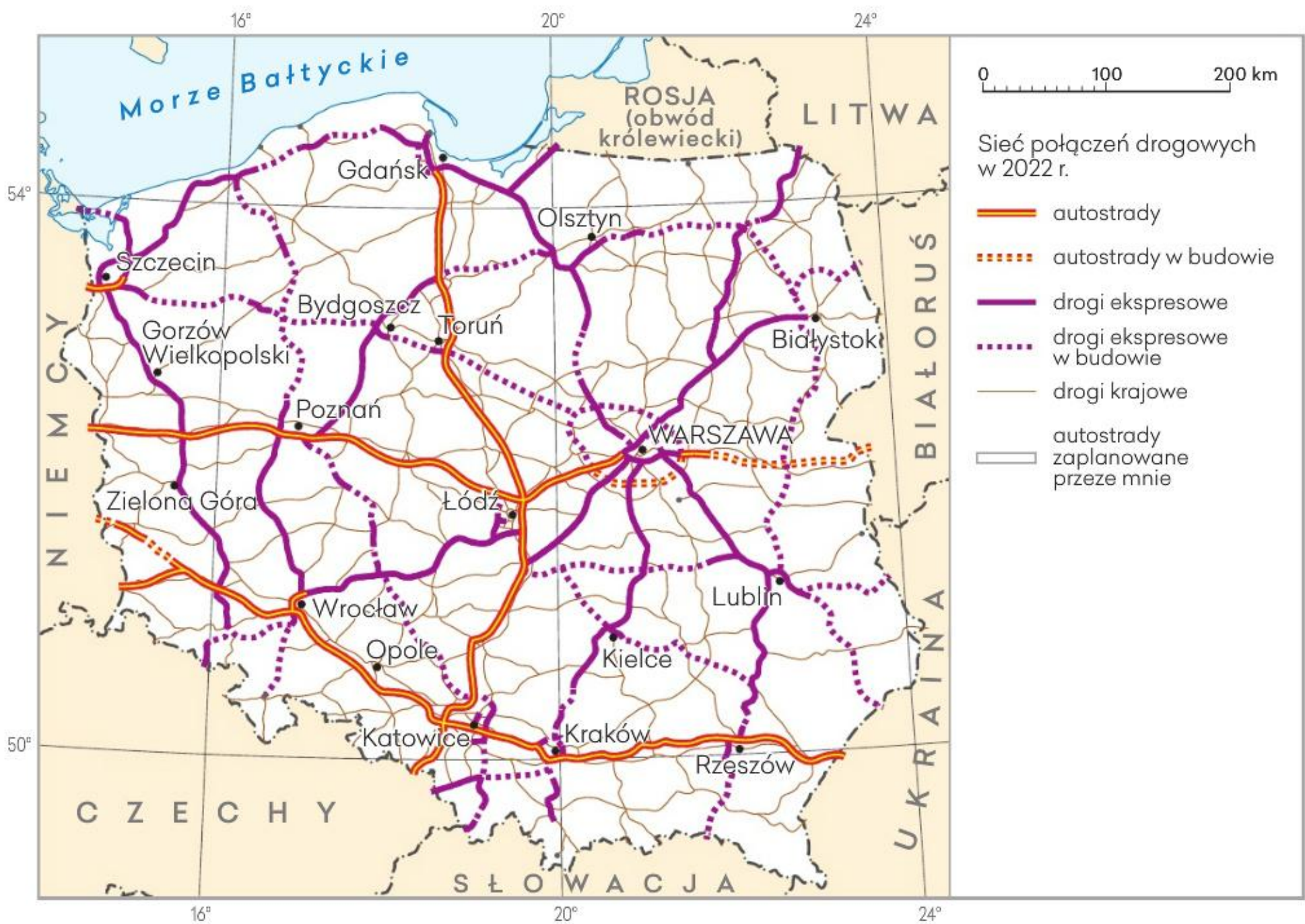
- b) W polskim transporcie towarowym dominującym środkiem przewozu są
☐ samochody. ☐ pociągi. ☐ statki. ☐ samoloty.

Uważam, że ta sytuacja powinna

- ☐ pozostać bez zmian, ☐ zmienić się,

ponieważ _____

Wyobraź sobie, że możesz wytyczyć 600 km nowych autostrad w Polsce. Narysuj na mapie poniżej wybranym kolorem zaplanowane przez siebie autostrady. Następnie podaj dwa argumenty uzasadniające taki ich przebieg.

Argumenty za zaproponowanym przebiegiem nowych autostrad:

- 1. _____
- 2. _____

Zapisz najważniejszą zmianę, jaka zajdzie w twoim życiu, jeśli:

- a) przez tydzień nie będziesz mieć dostępu do internetu,

- b) na tydzień zostanie zamknięta droga dojazdowa do twojego domu.

Znajdź informacje na temat Centralnego Portu Komunikacyjnego. Podaj proponowaną jego lokalizację oraz argumenty za budową i przeciw tej inwestycji.

Lokalizacja: _____

Argumenty za budową:

- 1. _____
- 2. _____

Argumenty przeciwko budowie:

- 1. _____
- 2. _____

3.6 Gospodarka morską

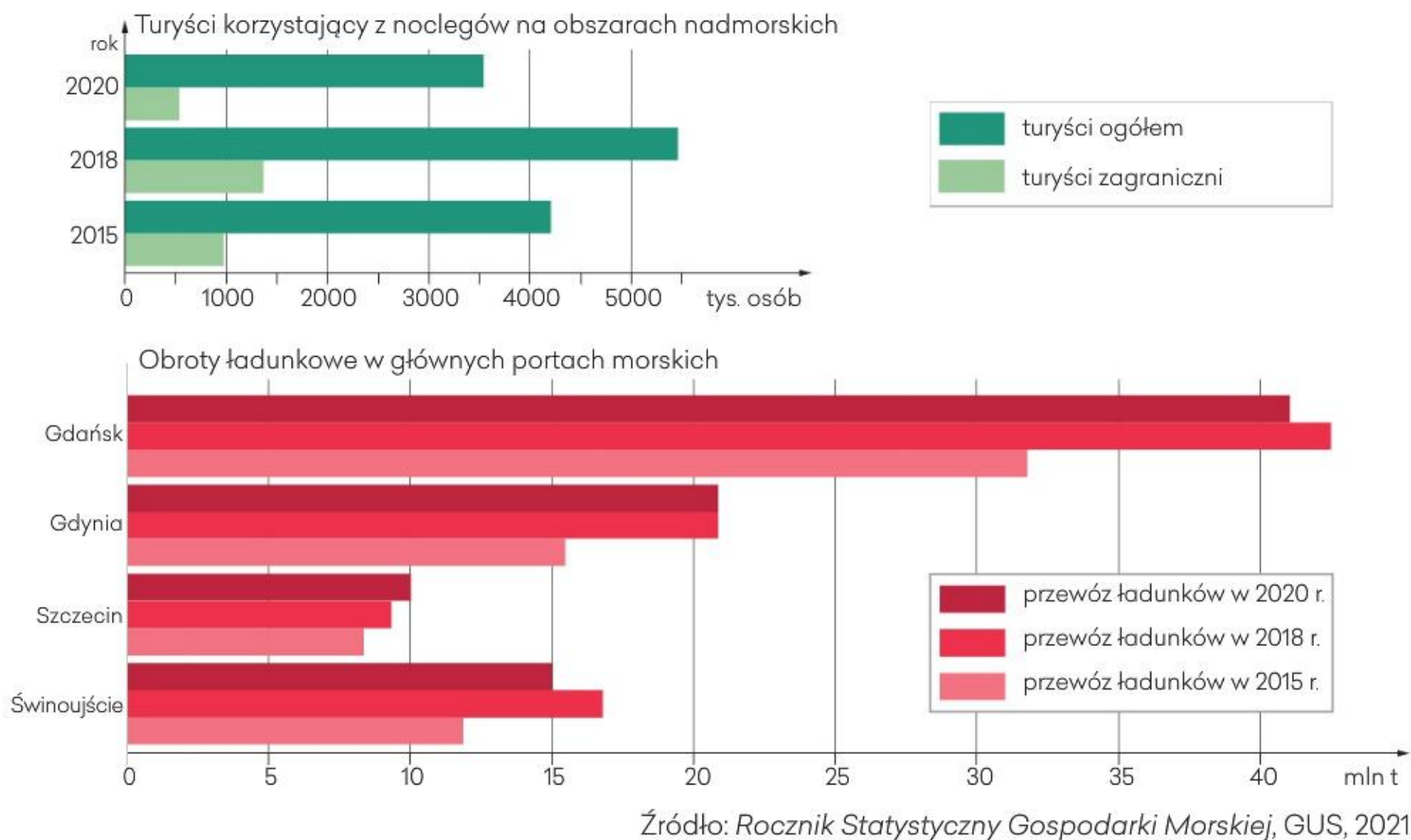
- Przyporządkuj właściwym sektorom gospodarki narodowej zamieszczone w tabeli elementy gospodarki morskiej. Wstaw znak ✕ w odpowiednich kolumnach.

Elementy gospodarki morskiej	Sektory gospodarki narodowej		
	rolnictwo	przemysł	usługi
Szkoła Morska w Gdyni	☐	☐	☐
wędownie i przetwórstwo ryb	☐	☐	☐
połów dorszy	☐	☐	☐
farmy wiatrowe w strefie przybrzeżnej	☐	☐	☐
wydobycie ropy naftowej z dna morskiego	☐	☐	☐
produkcja i remont statków	☐	☐	☐

- Rozpoznaj polskie porty przedstawione na zdjęciach i odpowiednio je podpisz: terminal kontenerowy Gdynia, naftoport Gdańsk, gazoport Świnoujście, port jachtowy Dziwnów.

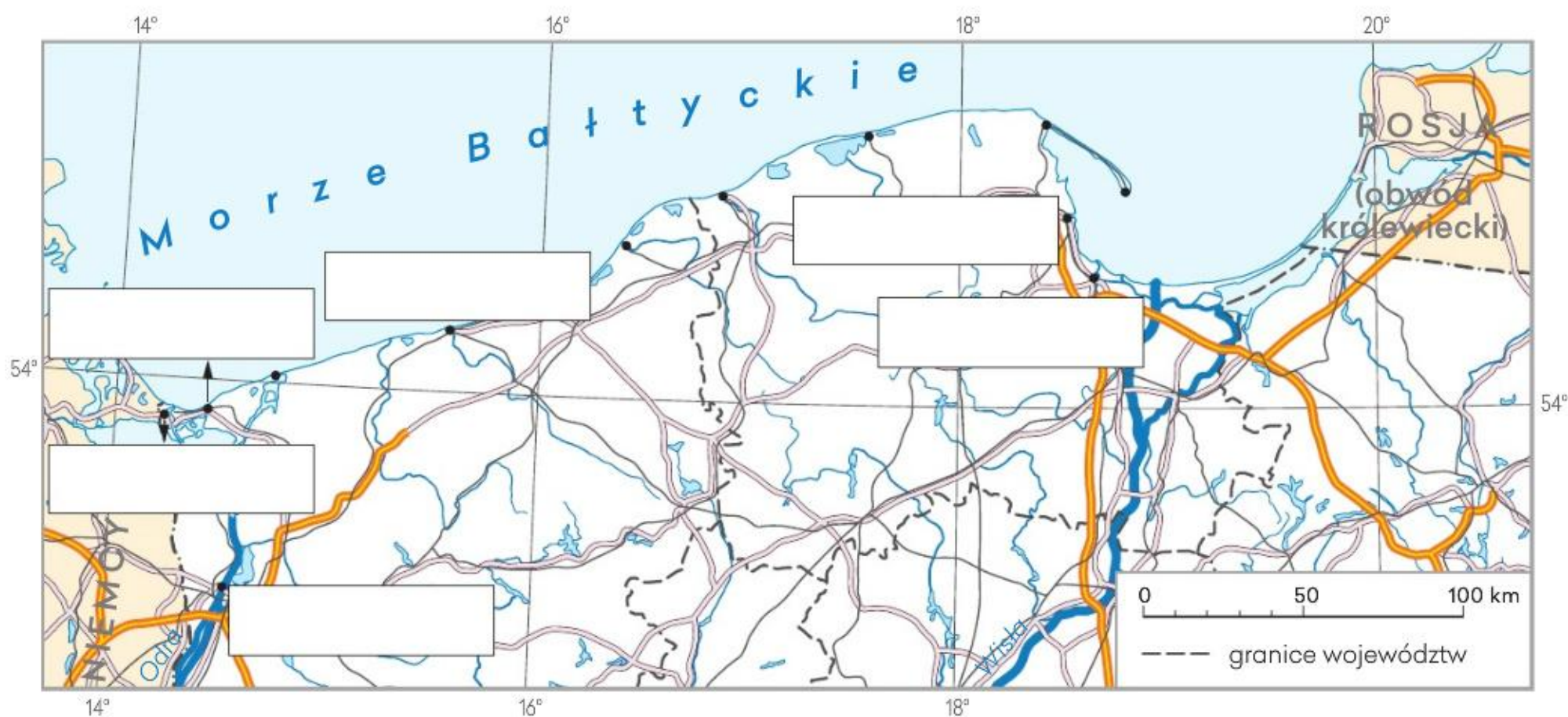
Poniżej zamieszczono wykresy dotyczące gospodarki morskiej w Polsce. Przeanalizuj je i wykonaj polecenia.

a) Podaj jeden argument świadczący o rosnącym znaczeniu gospodarki morskiej w latach 2015–2018.

b) Wyjaśnij, w jaki sposób pandemia COVID-19 wpłynęła na tempo rozwoju gospodarki morskiej.

Podpisz na mapie porty morskie wymienione w tabeli w zadaniu 5.

- Na podstawie zawartych w tabeli danych dotyczących ruchu pasażerskiego w portach morskich wykonaj poniższe polecenia.

Międzynarodowy ruch pasażerski w portach morskich w 2020 r. (przyjazdy i wyjazdy ogółem)							
Gdańsk	Gdynia	Szczecin	Świnoujście	Międzyzdroje	Kołobrzeg	Inne	Razem
148 013	395 431	852	971 180	33 820	3996	433	1 553 725

- a) U szereguj porty morskie w kolejności od tego, który miał w 2020 r. największe znaczenie w turystyce międzynarodowej, do portu o najmniejszej roli.

1
Gdańsk

2
Gdynia

3
Szczecin

4
Świnoujście

5
Międzyzdroje

6
Kołobrzeg

➡

➡

➡

➡

- b) Jak myślisz, które województwo: zachodniopomorskie czy pomorskie osiągnęło w 2020 r. większe zyski z obsługi międzynarodowego ruchu pasażerskiego? Uzasadnij swój wybór.

- c) Oblicz, jaki procent międzynarodowego ruchu pasażerskiego w Polsce obsłużył port w Świnoujściu w 2020 r.

3.7 Walory turystyczne Polski

Wyobraź sobie, że organizatorzy międzynarodowej konferencji, która odbędzie się w Warszawie, chcą zaproponować uczestnikom dwudniowe wycieczki po Polsce. Są one podzielone tematycznie – w zależności od upodobań uczestników. Uzupełnij programy poszczególnych wycieczek, dobierając odpowiednie miejscowości i miejsca zakwaterowania, a także propozycje atrakcji turystycznych.

Profil wycieczki	1. dzień – opis atrakcji (na trasie wycieczki lub w miejscowości, w której będzie nocleg)	Nocleg (nazwy miejscowości i miejsca zakwaterowania)	2. dzień – opis atrakcji (na trasie wycieczki lub w miejscowości, w której będzie nocleg)	Nocleg (nazwy miejscowości i miejsca zakwaterowania)
turystyka miejska				
agroturystyka				
historia Polski				

Przeczytaj ulotkę reklamującą wakacje w Polsce. Zaznacz znakiem ✕ informacje dotyczące istotnych w skali europejskiej walorów turystycznych naszego kraju.

Szuszuj na nartach i zwiedzaj Polskę!

- ☐ pięciogwiazdkowy hotel z basenem
- ☐ czyste górskie powietrze
- ☐ doskonale przygotowane trasy narciarskie

Tematyczne wycieczki dodatkowe:

- ☐ Kościoły przez wieki – architektura sakralna
- ☐ Świadectwa II wojny światowej – niemieckie obozy zagłady
- ☐ Żywa tradycja polskiej wsi – obyczaje i architektura
- ☐ Zwiedzanie Wrocławia – Hala Stulecia

Na podstawie zamieszczonej mapy i ilustracji 3.52 w podręczniku uzupełnij zdania odpowiednimi wyrażeniami i zaznacz znakiem ✕ poprawne określenia.

Bardzo wysoką intensywność ruchu turystycznego (w odniesieniu do liczby mieszkańców) odnotowuje się w województwach _____ i _____, z kolei wysoką intensywność w województwach _____ i _____.

We wszystkich wymienionych województwach duży wpływ na większą intensywność ruchu turystycznego mają walory

☐ przyrodnicze / ☐ kulturowe, których bardzo duża atrakcyjność dotyczy ☐ całego obszaru / ☐ niektórych obszarów tych województw. Do walorów tych należą: _____

i _____

- Na podstawie własnej wiedzy lub dowolnych źródeł wpisz do tabeli przykłady
- walerów turystycznych na obszarach znajdujących się najbliżej twojego miejsca
- zamieszkania.

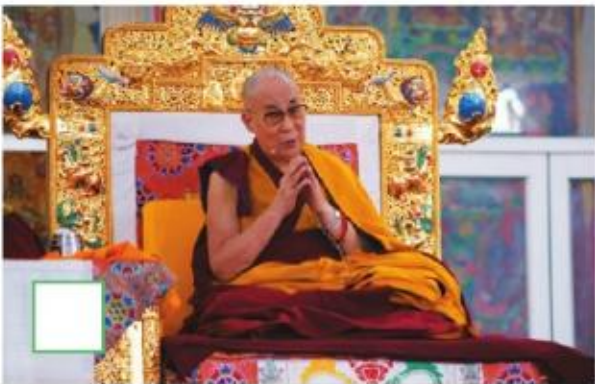
Waler turystyczny	Odległość od miejsca zamieszkania (km)	Nazwa geograficzna miejscowości/ obiektu	Atrakcja turystyczna
duża lesistość			
wiele jezior			
wybrzeże morskie			
góry			
duży ośrodek miejski (z licznymi zabytkami, muzeami i galeriami sztuki)			
świadectwa II wojny światowej			
folklor polskiej wsi			

- Przygotuj pięć pytań do ankiety skierowanej do turystów odwiedzających
- Polskę, dotyczącej mocnych i słabych stron polskiej oferty turystycznej.
- 1. _____
- 2. _____
- 3. _____
- 4. _____
- 5. _____

3.8 Sukcesy Polaków i polskich firm na arenie międzynarodowej

Na zdjęciach są przedstawione osoby znane na całym świecie. Podpisz je odpowiednimi danymi z ramki. Czy rozpoznajesz wśród nich Polaków? Wpisz w okienka przy ich zdjęciach literę P. Wyjaśnij, w jaki sposób ich sukcesy mogą przekładać się na sukcesy polskich przedsiębiorstw na arenie międzynarodowej.

Jan Paweł II	Justyna Kowalczyk	Dalajlama XIV	Elżbieta II
Cristiano Ronaldo	Robert Lewandowski	matka Teresa z Kalkuty	
	Lech Wałęsa	Olga Tokarczuk	

Wyjaśnienie:

- Wpisz do tabeli informacje dotyczące polskich przedsiębiorstw, które odniosły sukces na rynku międzynarodowym.

Nazwa przedsiębiorstwa	Opis sukcesu (czym można go zmierzyć?)	Nazwy wytwarzanych artykułów lub świadczonych usług

- Zastanów się, skąd pochodzą wymienione niżej owoce i produkty. Podkreśl w każdej kategorii te, które należałoby wybrać do wykonania koktajlu, gdybyśmy chcieli kierować się zasadami patriotyzmu ekonomicznego podczas zakupów.

Białko: mleko sojowe, jogurt naturalny, mleko
Owoce: banany, kiwi, cytryny, jabłka, mrożone truskawki
Substancja słodząca: cukier trzcinowy, miód

Uzasadnij wybór: _____

- Dowiedz się, gdzie w twojej okolicy znajduje się zakład produkujący wyroby mleczne. Sprawdź, czy są one dostępne w okolicznych sklepach. Uzupełnij zdania odpowiednimi nazwami i liczbami.

Najbliższy zakład przetwórstwa mlecznego znajduje się w _____ i nosi nazwę: _____. Produkty z tego zakładu można kupić w _____ z _____ sprawdzonych przeze mnie sklepów.

- Wpisz w przeglądarce internetowej frazę „sukces Polaków” i zawęż wyniki wyszukiwania do ostatniego miesiąca. Następnie dopisuj do frazy kolejno wyrazy: sport, kultura, gospodarka. Po dopisaniu każdego z nich przejrzyj wyniki dotyczące najnowszych sukcesów Polaków. Uzupełnij tabelę przykładami, które są według ciebie najciekawsze.

Dziedzina	Osoba/ Przedsiębiorstwo	Zwięzły opis sukcesu	Data sukcesu
sport			
kultura			
gospodarka			

3.9 Mój wpływ na rozwój społeczno-gospodarczy i kulturowy Polski

- Obserwuj przez tydzień zachowania ludzi w swoim najbliższym otoczeniu, np. w czasie drogi do szkoły, na zakupach, podczas wypoczynku, i śledź doniesienia mediów. Zanotuj te zdarzenia, które mogą świadczyć o tym, że w Polsce mamy społeczeństwo obywatelskie. Każdego dnia zapisz w tabeli jeden, najlepszy twoim zdaniem, przykład zachowania pokazującego działanie społeczeństwa obywatelskiego.

Data i godzina	Miejsce	Kogo dotyczy zachowanie?	Opis zachowania

- Co twoim zdaniem może osiągnąć społeczeństwo, które jest społeczeństwem obywatelskim?

Zastanów się, jaki wpływ na gospodarkę mają osoby wykonujące podane zawody.

rolnik prawnik hodowca kur botanik kierowca autobusu kierownik huty szkła

- a) Połącz wymienione zawody jedną opowieścią, która pokazywałaby możliwe powiązania w gospodarce kraju.

- b) W jaki sposób każda z osób wykonujących wymienione zawody wpływa na rozwój społeczno-gospodarczy kraju?

Przeanalizuj tabelę (s. 69) z badań Centrum Badania Opinii Społecznej (CBOS) *Aktywność Polaków w organizacjach obywatelskich* i wykonaj polecenia.

- a) Zaznacz kropką z lewej strony tabeli te działania, które również podejmujesz, a gwiazdką te, które chętnie podejmiesz w niedalekiej przyszłości.
- b) Zaznacz znakiem ✕ w tekście odpowiedni wyraz i wpisz właściwe dokończenie zdania.

W latach 1998–2018 ☐ *wzrastała* / ☐ *spadała* aktywność obywatelska Polaków. Spośród społecznych działań największe znaczenie miały w tym czasie

_____.

- c) W którym roku większość przejawów działań społecznych obywateli Polski zmalała? _____
- d) Które z działań społecznych straciły na znaczeniu w latach 2008–2018? Jak myślisz – dlaczego?

Są różne możliwości społecznego działania. Czy Pan(i) poświęca swój wolny czas na działalność w którejś organizacji, stowarzyszeniu, ruchu, klubie lub fundacji? Chodzi o udział w pracy tej (tych) organizacji, a nie tylko o przynależność do niej (nich)	Odsetki odpowiedzi twierdzących wśród ogółu respondentów									
	II 1998	XII 1999	I 2002	I 2004	I 2006	I 2008	I 2010	I 2012	I 2016	II 2018
Organizacje charytatywne działające na rzecz potrzebujących dzieci	1,2	2,9	1,0	2,4	3,5	2,4	5,1	5,6	10,0	11,0
Organizacje działające na rzecz szkolnictwa, oświaty, np. komitet rodzicielski, rada rodziców, fundacja szkolna, uczelniana, Społeczne Towarzystwo Oświatowe	4,5	5,5	3,2	4,2	4,8	4,8	8,0	6,9	10,9	10,3
Organizacje charytatywne działające na rzecz osób potrzebujących – starych, ubogich, bezdomnych, chorych, niepełnosprawnych, ofiar klęsk żywiołowych, ofiar wojen itp.	1,5	2,8	1,3	2,4	2,1	2,4	4,0	4,8	8,6	9,6
Organizacje, ruchy religijne, kościelne, wspólnoty parafialne	3,6	3,9	2,0	3,9	3,4	2,8	4,5	5,4	6,9	7,9
Organizacje (związki, kluby i stowarzyszenia) sportowe	2,2	3,1	2,7	4,8	3,5	2,8	5,8	4,0	7,5	7,1
Stowarzyszenia, związki działkowców, hodowców, wędkarzy, myśliwych	2,4	3,1	1,8	2,9	2,5	1,6	3,3	4,0	5,0	6,1
Ochotnicza Straż Pożarna, Górskie Ochotnicze Pogotowie Ratunkowe itp.	3,0	2,0	3,0	2,2	3,4	1,4	2,7	3,2	4,7	5,3
Organizacje młodzieżowe, np. harcerstwo, kluby młodzieżowe, związki i stowarzyszenia studenckie	1,5	2,0	2,1	2,3	2,3	1,8	3,2	2,7	6,1	5,2
Organizacje samopomocowe, np. stowarzyszenia osób niepełnosprawnych, samotnych ojców, anonimowych alkoholików, osób bezrobotnych	0,6	1,1	0,4	1,0	1,3	0,8	2,5	1,6	2,7	4,1
Organizacje, stowarzyszenia artystyczne, np. chór, orkiestra, zespół taneczny, teatralny	0,9	1,8	0,9	1,9	1,6	0,8	2,6	2,9	4,4	4,0
Towarzystwa przyjaciół zwierząt, opieki nad zwierzętami	1,1	1,1	0,7	0,8	1,6	0,3	2,3	1,5	4,2	4,0
Organizacje emerytów, kluby seniorów	1,4	1,4	1,2	1,8	1,8	1,2	1,8	2,6	3,0	3,7
Samorządy dzielnicowe, osiedlowe, np. rady mieszkańców, komitety domowe	1,0	1,2	0,3	1,0	1,2	0,9	1,6	2,3	3,0	3,6
Organizacje wspierające placówki służby zdrowia	0,7	1,2	0,6	0,8	1,5	0,9	1,7	1,2	2,0	3,4
Organizacje kobiece, np. Koło Gospodyń Wiejskich	1,0	1,5	0,8	1,2	0,8	1,0	0,8	1,0	2,6	3,3
Komitety starające się o załatwienie jakiejś konkretnej sprawy (np. parking), grupy protestu	0,5	1,2	0,3	0,4	1,0	0,4	1,3	1,7	3,3	3,2
Organizacje działające na rzecz ochrony środowiska naturalnego	0,9	1,5	0,3	1,2	1,8	0,9	1,5	1,6	3,2	3,1
Związki zawodowe	3,2	4,8	3,3	3,8	3,9	3,2	2,1	2,8	4,3	2,9
Stowarzyszenia miłośników miasta, regionu, np. zajmujące się ochroną zabytków, rozwojem kultury regionalnej	0,7	0,8	0,4	0,6	0,8	1,0	1,9	0,9	2,7	2,9
Stowarzyszenia i samorządy zawodowe	0,7	0,8	0,5	0,9	0,5	0,5	1,0	1,6	2,9	2,7
Organizacje, stowarzyszenia turystyczne	1,6	2,0	0,6	1,3	0,9	1,1	1,7	1,0	2,3	2,3
Towarzystwa naukowe	0,6	1,4	0,8	1,4	1,2	0,5	2,3	1,4	2,7	2,2
Samorządy pracownicze (rady pracowników)	0,4	0,3	0,2	0,8	1,1	0,4	0,6	1,2	2,1	1,8
Towarzystwa przyjaciół z innymi krajami, narodami	0,1	0,7	0,1	0,7	0,6	0,4	1,1	1,1	1,2	1,3
Organizacje kombatanatów, weteranów, ofiar wojny	1,4	1,3	0,9	1,4	1,2	1,0	0,6	1,2	0,9	1,0
Partie lub stowarzyszenia polityczne	0,3	0,8	0,6	0,7	0,7	0,4	0,7	1,1	1,1	0,9

Podsumowanie działu 3

1 Podaj trzy argumenty potwierdzające, że każdy obywatel naszego kraju ma wpływ na gospodarkę Polski.

1.

2.

3.

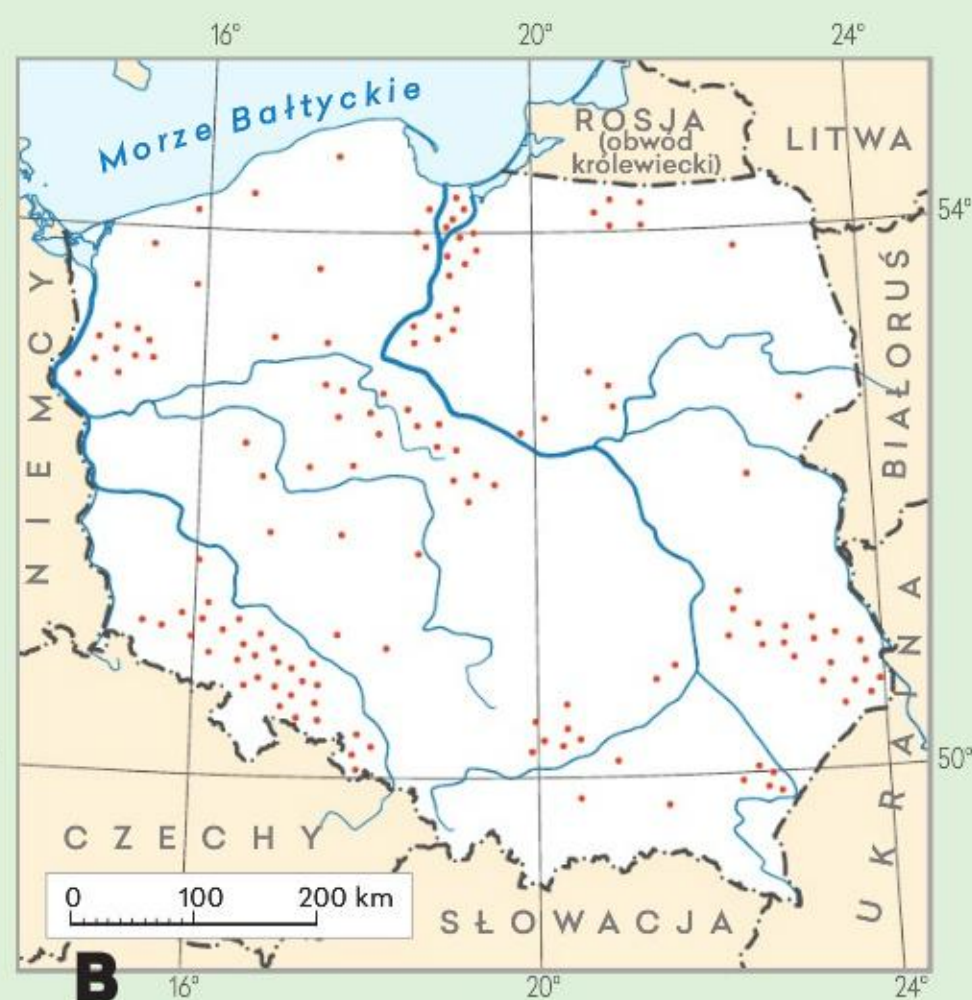
2 Zaznacz w tabeli znakiem ✕ poprawne określenia.

Opis	Warunek rozwoju rolnictwa	Czy ten element jest charakterystyczny dla polskiego rolnictwa?
Okres wegetacyjny jest bardzo długi, dzięki czemu zbiory odbywają się kilka razy w roku.	☐ przyrodniczy ☐ pozaprzyrodniczy	☐ tak ☐ nie
Przeważają gleby żyzne i bardzo żyzne.	☐ przyrodniczy ☐ pozaprzyrodniczy	☐ tak ☐ nie
Rolnikom przysługują dopłaty bezpośrednie i dotacje.	☐ przyrodniczy ☐ pozaprzyrodniczy	☐ tak ☐ nie
Większość prac polowych jest wykonywana ręcznie lub przy pomocy zwierząt pociągowych.	☐ przyrodniczy ☐ pozaprzyrodniczy	☐ tak ☐ nie

3 Oceń warunki do rozwoju rolnictwa krain geograficznych wymienionych w tabeli. Zaznacz znakiem ✕ właściwe odpowiedzi.

Kraina geograficzna	Warunki rozwoju rolnictwa
Wyżyna Lubelska	☐ korzystne / ☐ niekorzystne
Żuławy Wiślane	☐ korzystne / ☐ niekorzystne
Karpaty	☐ korzystne / ☐ niekorzystne
Nizina Śląska	☐ korzystne / ☐ niekorzystne
Sudety	☐ korzystne / ☐ niekorzystne

- 4 Która z map przedstawia rozmieszczenie uprawy pszenicy? Odpowiedz i uzasadnij swój wybór, wyjaśniając, z czego wynika takie rozmieszczenie upraw tego zboża.

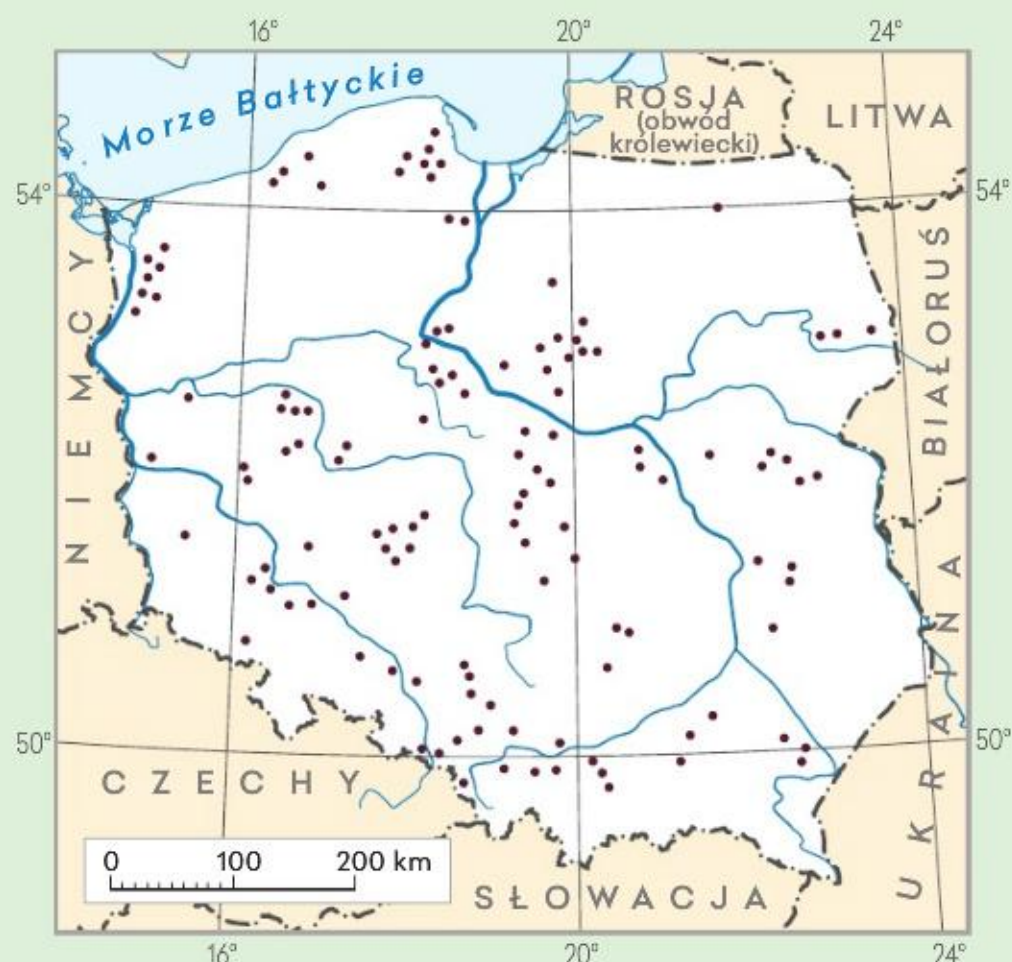

Rozmieszczenie uprawy pszenicy w Polsce prezentuje mapa .

Uzasadnienie:

- 5 Zaznacz odpowiednie uzupełnienie zdania. Uzasadnij swój wybór.

Mapa prezentuje rozmieszczenie chowu bydła / trzody chlewnej / drobiu, ponieważ

- 6 Zaznacz znakiem ✗ odpowiednie uzupełnienie zdania i uzasadnij swój wybór.

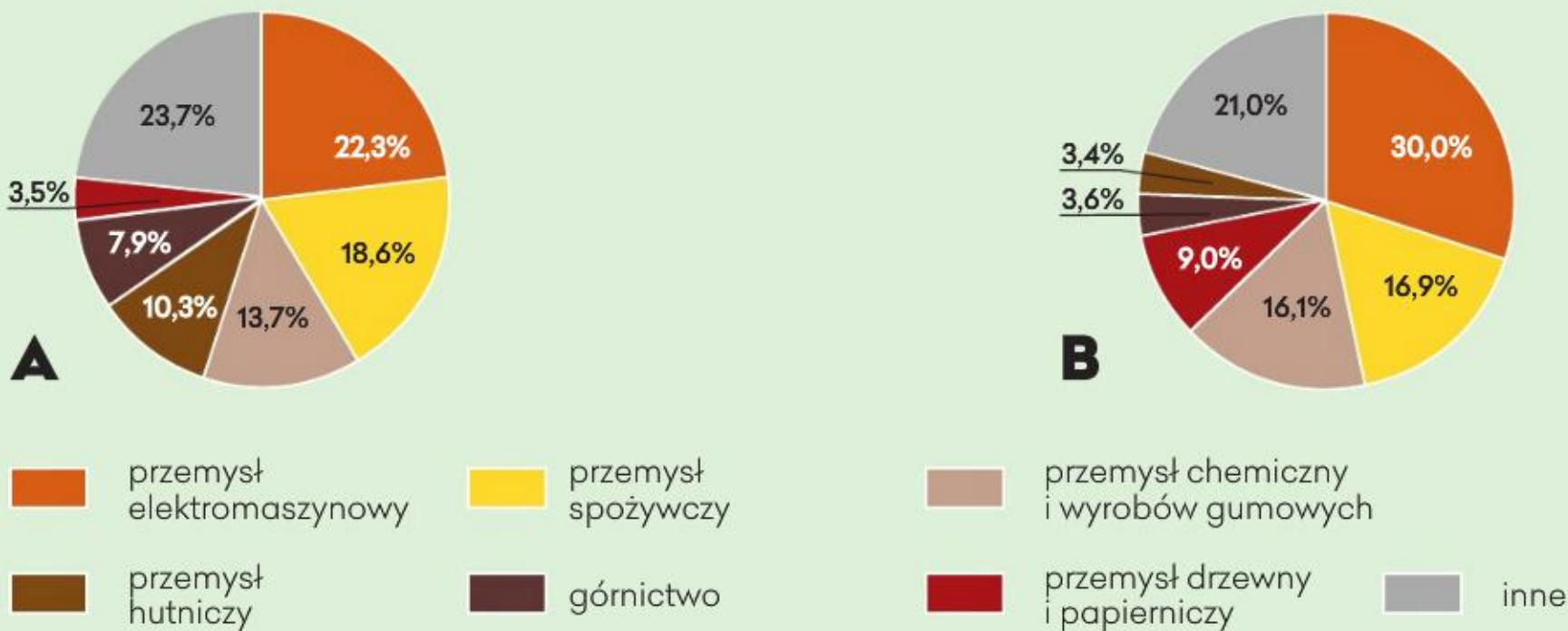
Zakłady przemysłowe na terenie Polski są rozłożone równomiernie na jej całej powierzchni / skupiają się w jej niektórych rejonach. Dzieje się tak, ponieważ

7 Wpisz w odpowiednich miejscach tabeli literę (A–D) odpowiadającą jednej z przyczyn zmian, które zaszły w przykładowym polskim przedsiębiorstwie.

- A – transformacja
- C – wymogi rynku
- B – przystąpienie Polski do UE
- D – postęp technologiczny

Zmiana w przedsiębiorstwie	Przyczyna
sprzedaż majątku firmy niemieckiemu przedsiębiorstwu	
uruchomienie zautomatyzowanej linii produkcyjnej	
wprowadzenie nowej gamy kolorów produktów	
montaż filtrów ścieków	

8 Na podstawie wykresów zaznacz znakiem ✕ odpowiednie dokończenie zdania. Uzasadnij swój wybór.

Strukturę produkcji przemysłowej Polski sprzed ponad 20 lat przedstawiono na wykresie ☐ A / ☐ B. Uważam tak, ponieważ .

9 Klara i Krzysztof wykonują różne zawody, pracując zdalnie. Świadczą usługi dla klientów z 20 państw (w tym dla 10 państw spoza Europy).

a) Podaj przykład usług, które mogą wykonywać, pracując we własnym domu domu w Polsce.

Klara:

Krzysztof:

b) Wyjaśnij, co umożliwia pracę zdalną i zapewnia szeroki zasięg usług wykonywanych przez Klarę i Krzysztofa.

- 10** Oceń prawdziwość zdań. Zaznacz literę P, jeśli zdanie jest prawdziwe, lub F, jeśli jest fałszywe.

Szansą dla rozwoju polskiego przemysłu stocznioowego jest produkcja wyspecjalizowanych statków.	☐ P	☐ F
Ze względu na prawo Unii Europejskiej są zwiększane połowy ryb w wodach Morza Bałtyckiego.	☐ P	☐ F
Ze względu na silne sztormy brakuje obszarów nadających się do rozwoju energetyki wiatrowej na Morzu Bałtyckim.	☐ P	☐ F

- 11** Podaj trzy obiekty z listy światowego dziedzictwa kulturowego i przyrodniczego UNESCO, które znajdują się w Polsce. Następnie wybierz jeden z nich i wyjaśnij, co mogło zadecydować o tym, że został uznany za obiekt unikatowy na skalę światową.

1. _____, 2. _____, 3. _____.

Wyjaśnienie dotyczące obiektu numer _____ :

- 12** Podaj dwa przyrodnicze walory Polski, które powodują największe sezonowe nasilenie przyjazdów turystów.

1. _____
2. _____

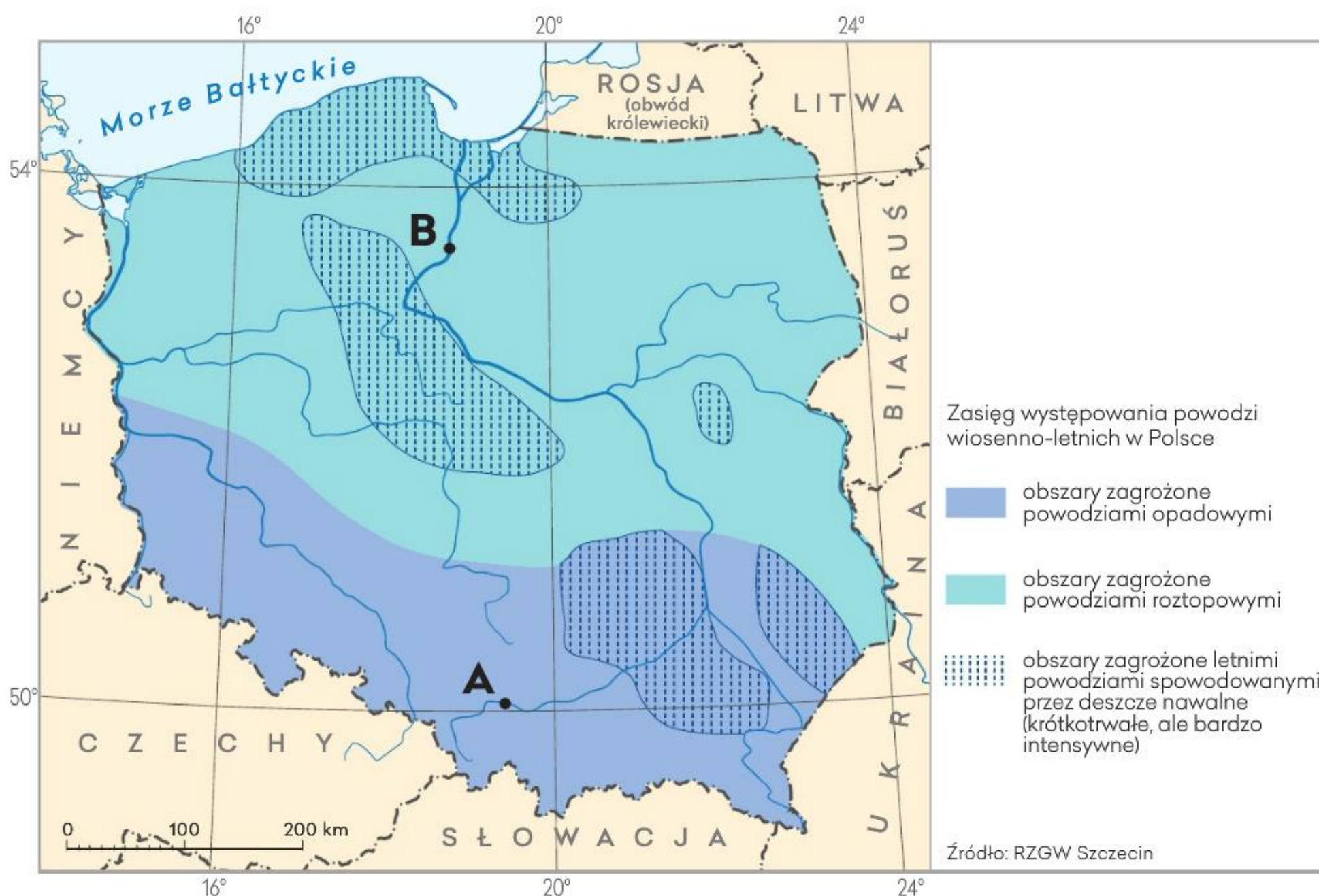
- 13** Uzupełnij tabelę, wpisując nazwiska Polek lub Polaków, którzy osiągnęli międzynarodowy sukces, oraz dziedzinę, w której ten sukces odnieśli. Postaraj się, by każda z osób reprezentowała inną dziedzinę.

Nazwisko	Dziedzina życia społeczno-gospodarczego

4.1 Zagospodarowanie dorzecza a występowanie powodzi

- Wyjaśnij, czym są stan ostrzegawczy i stan alarmowy rzeki. Sprawdź w dostępnych źródłach wiedzy, jakie procedury uruchamia się po ogłoszeniu każdego z nich. Opisz je.

- Na podstawie mapy ustal, kiedy (wiosną czy latem) występuje największe zagrożenie powodziowe w zaznaczonych na mapie miejscach A i B. Zapisz odpowiedź i uzasadnij swój wybór. Wyłumacz, dlaczego w tych punktach występują podane zagrożenia.

Punkt A: _____ Punkt B: _____

Uzasadnienie: _____

- Zapoznaj się z tekstem o wielkiej powodzi zwanej powodzią tysiąclecia. Oceń, czy przedstawiono w nim głównie jej przyczyny czy skutki. Swoje stanowisko poprzyj przykładami.

W 1997 r. w Polsce miała miejsce powódź. Wielka fala powodziowa przekroczyła w dorzeczu górnej Odry najwyższe jak dotąd stany wód o 2–3 m. Rzeki tu płynące były w większości uregulowane, a ich koryta w znacznej mierze niedrożne. Problemem okazał się też zły stan techniczny urządzeń hydrotechnicznych i zabudowanie po II wojnie światowej istniejących wcześniej polderów przeciwpowodziowych. W dorzeczu Wisły powódź miała łagodniejszy przebieg ze względu na mniej intensywne opady deszczu i mniejsze wezbranie wód.

W tekście przedstawiono głównie _____ powodzi,
np. _____

- Oceń prawdziwość zdań. Zaznacz literę P, jeśli zdanie jest prawdziwe, lub F, jeśli jest fałszywe.

Zwiększanie lesistości może przyczynić się do zmniejszenia zagrożenia powodziami roztopowymi.	☐ P	☐ F
Gdy woda w rzece przekracza stan alarmowy, może zostać ogłoszona ewakuacja.	☐ P	☐ F
Tworzenie dużych zbiorników wodnych w dolinach rzek może zapobiec występowaniu na tych terenach powodzi.	☐ P	☐ F
Wybetonowane koryta rzeczne ograniczają wsiąkanie wody, co może skutkować zwiększeniem wielkości i prędkości fali powodziowej.	☐ P	☐ F

- Znajdź na mapie w zadaniu 2 rzekę, która płynie najbliżej twojego miejsca zamieszkania. Zaznacz ją niebieskim flamastrem. Następnie poszukaj na stronie IMGW: <https://hydro.imgw.pl/> informacji o aktualnym stanie jej wód. Wybierz wodowskaz, który jest najbliżej twojego miejsca zamieszkania, i uzupełnij poniższe informacje.

Nazwa rzeki: _____ Nazwa wodowskazu: _____

Data i godzina odczytu pomiaru: _____

Zmiana stanu wody od poprzedniego pomiaru: _____

Stan alarmowy (wartość alarmowa): _____

Stan ostrzegawczy (wartość ostrzegawcza): _____

4.2 Warunki przyrodnicze i pozaprzyrodnicze a rozwój energetyki

Wykonaj polecenia na podstawie danych w tabeli.

Źródła produkowanej w Polsce energii elektrycznej i energii cieplnej w 2017 r. (%)									
węgiel	siła wiatru	biomasa, biogaz, odpady komunalne	gaz ziemny	wody płynące	wody termalne	promieniowanie słoneczne	uran	ropa naftowa	inne
78,4	8,8	3,7	5,5	1,5	<0,1	0,1	-	<0,1	2,0

a) Zaznacz w tabeli dowolnym kolorem nieodnawialne źródła energii. Oceń, czy na stopień ich wykorzystania do produkcji energii wpływają warunki przyrodnicze w naszym kraju.

b) Odnawialne źródła energii mają coraz większy udział w produkcji energii elektrycznej w Polsce. W 2019 r. rząd wprowadził dofinansowanie montażu domowych instalacji fotowoltaicznych. Innym kolorem zaznacz w tabeli źródło, które jest wykorzystywane do produkcji energii za pomocą ogniw fotowoltaicznych.

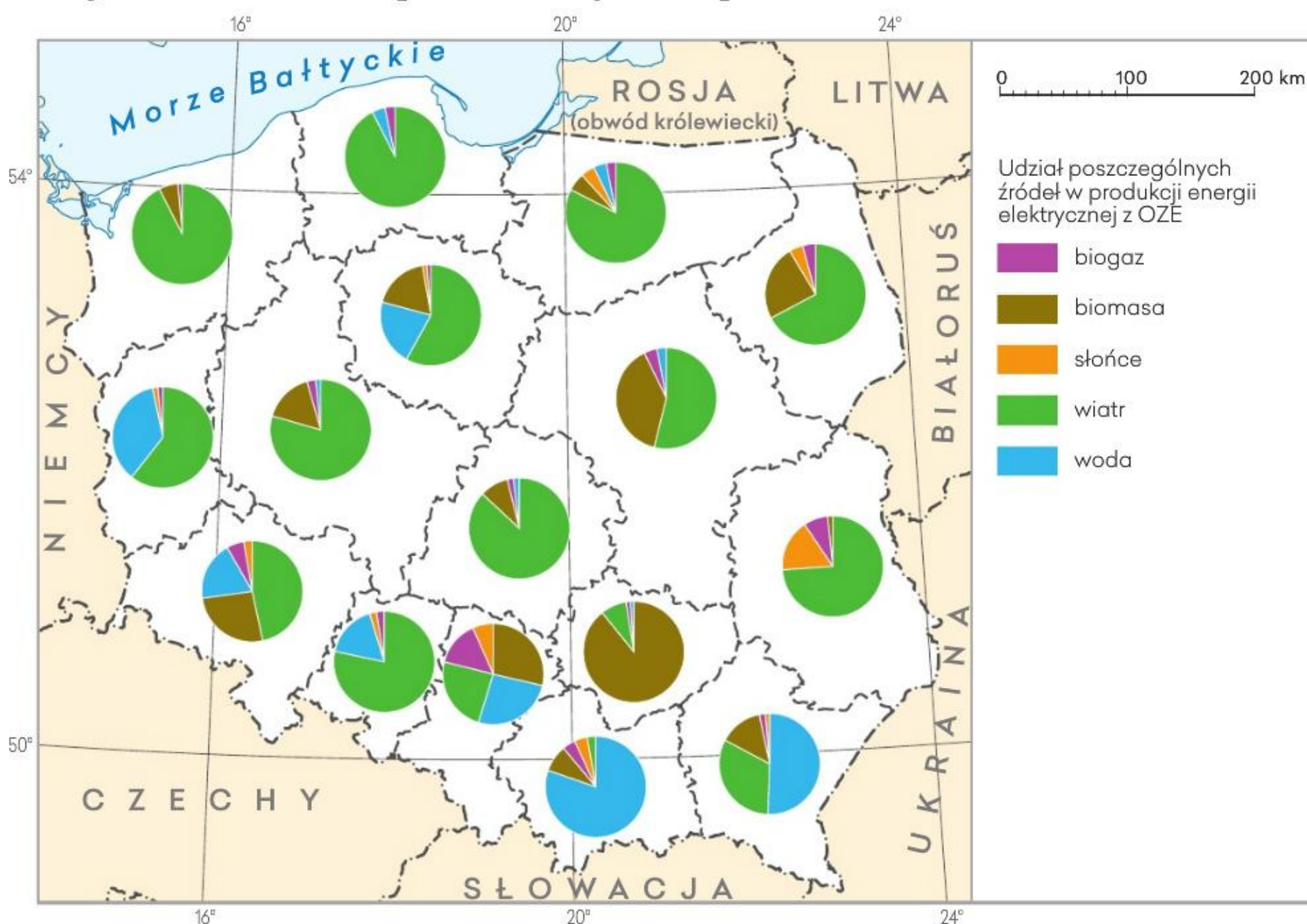
Województwa zachodniopomorskie i pomorskie dominują na tle reszty kraju w pozyskiwaniu energii elektrycznej z jednego ze źródeł odnawialnych. Napisz, o jakie źródło energii chodzi i jaki czynnik przyrodniczy na to wpływa.

Na podstawie mapy i dostępnych źródeł wiedzy wyjaśnij wpływ warunków

przyrodniczych na wykorzystanie dominującego odnawialnego źródła energii w województwach małopolskim i kujawsko-pomorskim.

Dowiedz się, gdzie najbliżej twojego miejsca zamieszkania znajduje się elektrownia ciepła. Z jakiego surowca się w niej korzysta? Czy jest to surowiec wydobywany na miejscu czy poza terenem województwa lub Polski? Zapisz odpowiedzi.

Najbliższa elektrownia ciepła znajduje się w _____.

Jest ona opalana _____.

Surowiec ten jest pozyskiwany na miejscu / sprowadzany z _____.

Które odnawialne źródła (OZE) do wytwarzania energii cieplnej lub energii elektrycznej można by wykorzystać w waszej szkole? Przedyskutujcie propozycje i wybierzcie dwie. Jeśli zdecydujecie się przedstawić te pomysły władzom gminy czy dzielnicy, możecie przygotować pismo zawierające propozycje i podać w nim stosowne argumenty. Można je przekazać np. za pośrednictwem radnego gminy/dzielnicy.

4.3 Rozwój dużych miast a strefy podmiejskie

● Odpowiedz na pytania i wykonaj polecenia.

a) Czy miasto, w którym mieszkasz, lub miasto znajdujące się najbliżej twojego miejsca zamieszkania, można nazwać metropolią? Wpisz jego nazwę i zaznacz znakiem ✕ odpowiednie uzupełnienie zdania. Uzasadnij swoje stanowisko dwoma argumentami.

Miasto:/Miasta: _____

☐ można / ☐ nie można uznać za metropolię, ponieważ:

1. _____,
2. _____.

b) Czy wieś, w której mieszkasz, lub wieś znajdującą się najbliżej twojego miejsca zamieszkania, można określić jako podmiejską? Wpisz nazwę tej miejscowości i zaznacz znakiem ✕ odpowiednie uzupełnienie zdania. Zapisz trzy decydujące o tym cechy.

Wieś:/Wsi: _____

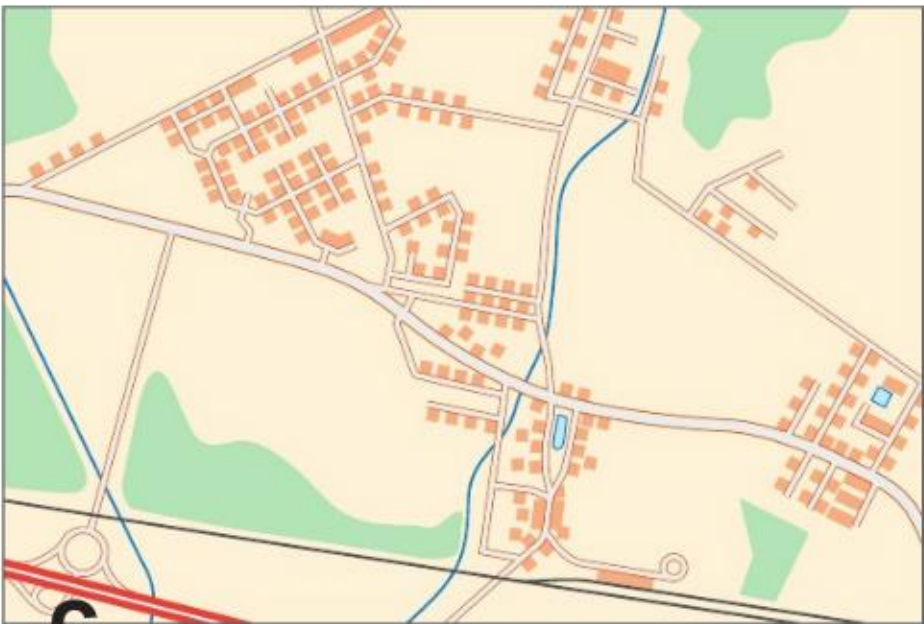
☐ można / ☐ nie można nazwać podmiejską, ponieważ:

1. _____,
2. _____,
3. _____.

● Oceń, czy opis przedstawia sytuację w strefie podmiejskiej. Wstaw znak ✕ w odpowiedniej komórce tabeli.

Opisy	Tak	Nie
Powstaje coraz więcej punktów usługowo-rekreacyjnych o miejskim charakterze, więc mieszkańcy wsi coraz częściej prowadzą miejski tryb życia.	☐	☐
Budowane osiedla mieszkaniowe zajmują coraz większe obszary – z tego powodu zmienia się struktura użytkowania ziemi.	☐	☐
Komunikacja publiczna między miejscowościami wokół głównego miasta jest na ogół dobrze rozwinięta.	☐	☐
Na tym terenie w ostatnich latach więcej osób przeprowadza się do miasta niż na wieś.	☐	☐

- Uzupełnij zdanie odpowiednimi literami, którymi oznaczono zdjęcia i schematy.

Zdjęcie _____ i schemat _____ przedstawiają wieś leżącą w strefie podmiejskiej, natomiast zdjęcie _____ i schemat _____ przedstawiają wieś położoną z dala od dużego miasta.

- Przyporządkuj podane informacje według kodu.
 A – dotyczy wsi podmiejskiej
 B – dotyczy wsi oddalonej od dużego miasta
 C – dotyczy zarówno wsi podmiejskiej, jak i wsi oddalonej od dużego miasta

Informacje	A	B	C
często zabudowa rozproszona	☐	☐	☐
znaczny napływ nowych mieszkańców	☐	☐	☐
większość mieszkańców jest zatrudnionych w usługach	☐	☐	☐
funkcjonowanie punktów usługowych, w tym np. gastronomicznych	☐	☐	☐

- Zapisz w zeszycie po kilka zalet życia na wsi i w mieście.

4.4 Migracje a struktura wieku i zaludnienie na obszarach wiejskich

-
- Przeanalizuj dane statystyczne na temat migracji w województwie małopolskim (w tabeli poniżej), w województwach podlaskim i zachodniopomorskim oraz w Polsce (w tabeli 4.1 w podręczniku, s. 167). Wykonaj polecenia.

Województwo	Migracje wewnętrzne									Migracje zewnętrzne			Saldo ogółem
	napływ			odpływ			saldo migracji			emigracja	imigracja	saldo	
	ogółem	do miast	na wieś	ogółem	z miast	ze wsi	ogółem	miasta	wsie				
małopolskie*	30 958	17 270	13 688	27 546	15 263	12 283	3 412	2 007	1 405	1 031	1 600	596	3 981
(nazwa twojego lub sąsiedniego województwa)													

* Źródło danych: GUS, 2022

- a)

Na podstawie bazy demograficznej Głównego Urzędu Statystycznego (<http://swaid.stat.gov.pl/SitePagesDBW/Demografia.aspx>) uzupełnij tabelę aktualnymi danymi dotyczącymi twojego lub sąsiedniego województwa (jeśli mieszkasz w jednym z województw, dla których dane są już podane).
- b)

Zaznacz znakiem ✖ według kodu, których województw dotyczą podane w tabeli informacje.

A – województwo małopolskie

B – województwo podlaskie

C – województwo zachodniopomorskie

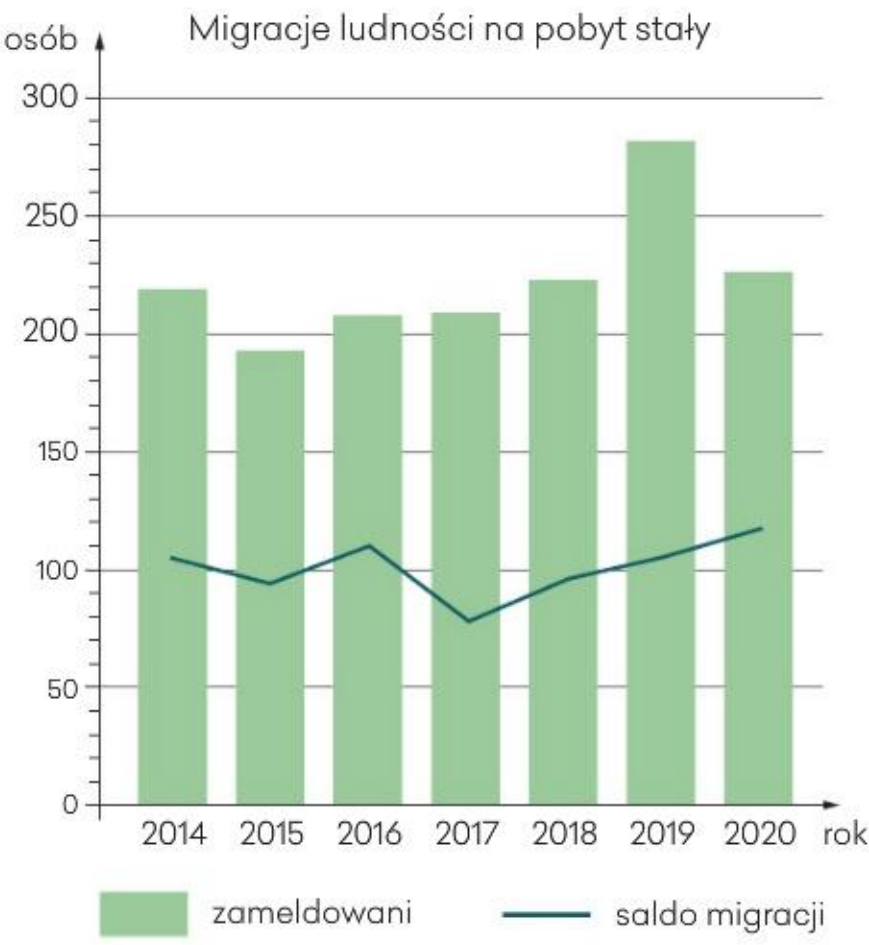
D – _____ (wpisz nazwę wybranego województwa)

Informacje	A	B	C	D
Wyjeżdża stąd na dłuższy pobyt lub na stałe więcej osób, niż tu przyjeżdża.	☐	☐	☐	☐
Więcej ludności wyjeżdża za granicę, niż osiedla się w tym województwie przybyszów z zagranicy.	☐	☐	☐	☐
W tym województwie więcej osób przeprowadza się do miast niż na wieś.	☐	☐	☐	☐

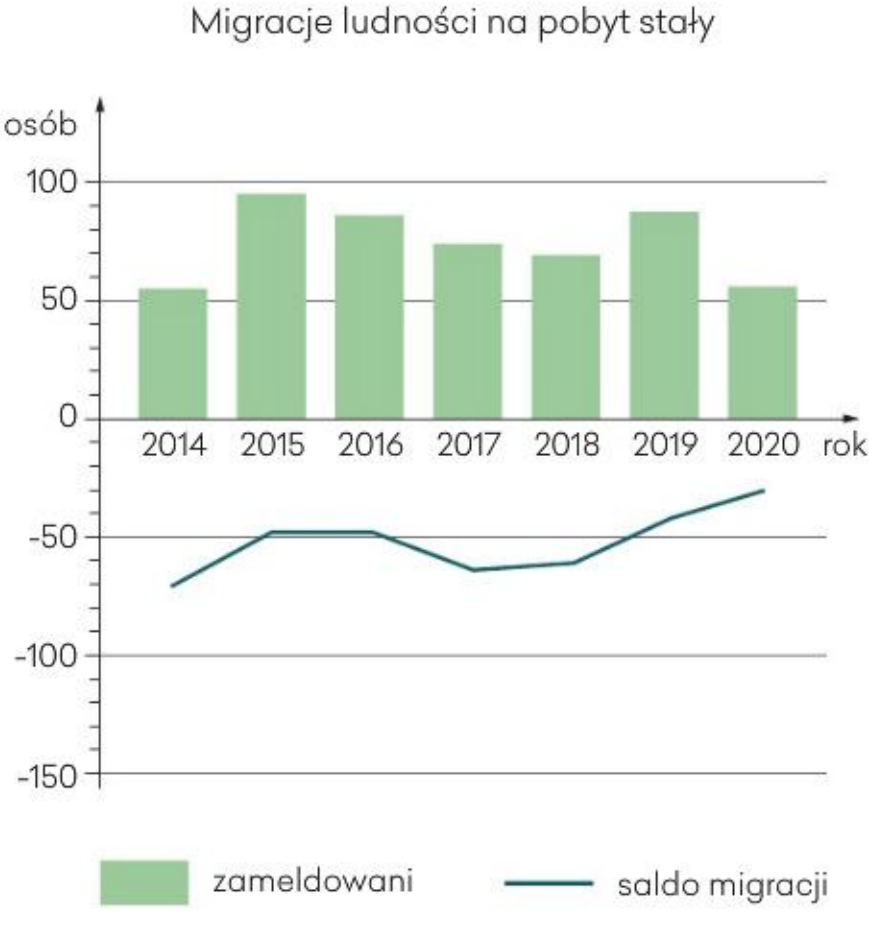
c) Czy dane na temat migracji wewnętrznych lub zewnętrznych dotyczące twojego województwa są podobne do tych odnoszących się do całej Polski? Odpowiedź uzasadnij.

Przeanalizuj dane demograficzne dotyczące gminy Liszki i gminy Sępól. Wyjaśnij wpływ migracji na strukturę wieku i zmiany zaludnienia (na podstawie obliczonego przez siebie przyrostu rzeczywistego) na tych terenach.

Wybrane dane demograficzne z 2020 r.	Gmina Liszki
ludność	18 084
w tym kobiety	9 210
urodzenia żywe	167
zgony	166
przyrost naturalny	1
saldo migracji ogółem	116
ludność w wieku:	
przedprodukcyjnym	3 925
produkcyjnym	10 923
poprodukcyjnym	3 196

Wybrane dane demograficzne z 2020 r.	Gmina Sępól
ludność	5 891
w tym kobiety	2 922
urodzenia żywe	47
zgony	112
przyrost naturalny	-65
saldo migracji ogółem	-30
ludność w wieku:	
przedprodukcyjnym	1 069
produkcyjnym	3 505
poprodukcyjnym	1 317

4.5 Przemiany polityczne i gospodarcze po 1989 r. a struktura zatrudnienia

- Schematy A i B przedstawiają układ miast w różnych typach aglomeracji. Przyjrzyj się im, a następnie wykonaj polecenia.

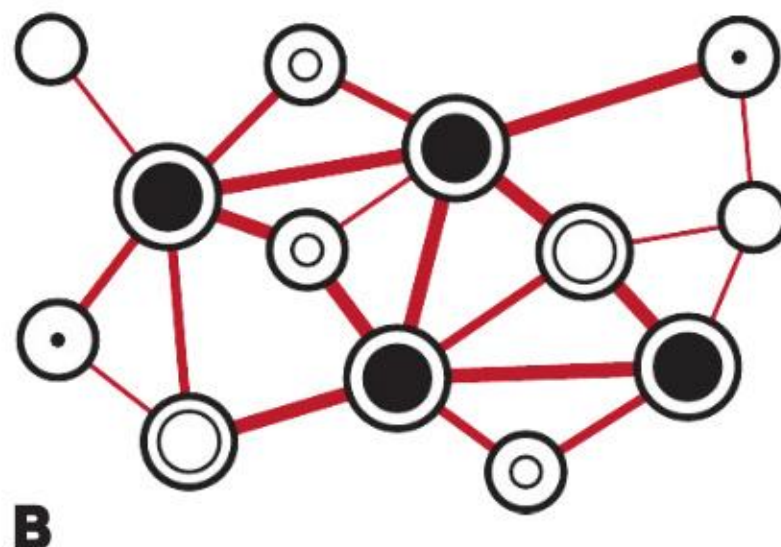
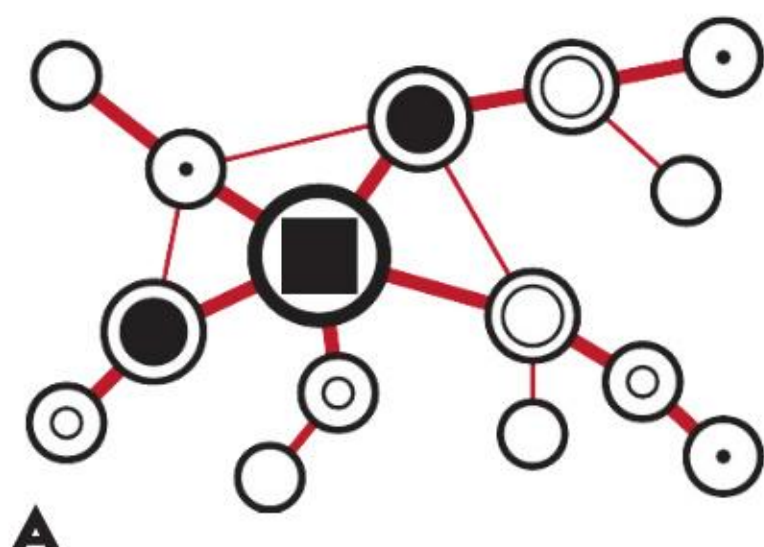
- a) Zaznacz w zdaniu znakiem ✕ właściwe litery (A lub B) odpowiadające przedstawionym schematom. Uzasadnij swój wybór.

Schemat aglomeracji monocentrycznej przedstawiono na rysunku ☐ A / ☐ B, a schemat konurbacji – na rysunku ☐ A / ☐ B. Uważam tak, ponieważ _____.

- b) Uzupełnij zdania właściwymi informacjami.

Katowice i miejscowości je otaczające są przykładem _____,

a Łódź i otaczające ją miejscowości to _____.

- Na wykresach przedstawiono strukturę zatrudnienia w dwóch województwach.

- Zaznacz, z jakiego okresu sytuację one obrazują. Uzasadnij swój wybór. Skorzystaj z wykresów w podręczniku (s. 110).

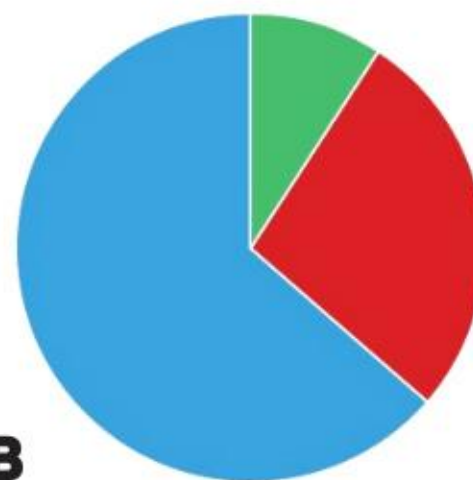
Struktura zatrudnienia
wg sektorów
gospodarki

A

B

Oba wykresy obrazują ☐ strukturę zatrudnienia przed przemianami politycznymi i gospodarczymi zapoczątkowanymi w 1989 r. / ☐ strukturę zatrudnienia obecnie.

Uważam tak, ponieważ _____.

- Przeprowadź ankietę wśród bliskich lub znajomych ci osób (ok. 10), które wykonują pracę zawodową.
- 🧩 a) Dowiedz się, w których sektorach gospodarki jest zatrudniona każda z nich. Oblicz, ile spośród ankietowanych przez ciebie osób jest zatrudnionych w poszczególnych sektorach gospodarki i jaki jest procentowy udział tych sektorów w strukturze zatrudnienia badanej grupy. Wpisz wyniki do tabeli.

Sektory gospodarki					
rolnictwo		przemysł		usługi	
liczba osób	%	liczba osób	%	liczba osób	%

- 📊 b) Przedstaw w formie dowolnego wykresu strukturę zatrudnienia wśród ankietowanych przez ciebie osób. Następnie porównaj go ze strukturą zatrudnienia w Polsce (temat 2.8 w podręczniku). Oceń, czy dane są podobne do tych dla całego kraju, czy się od nich różnią. Wyjaśnij przyczyny różnic.

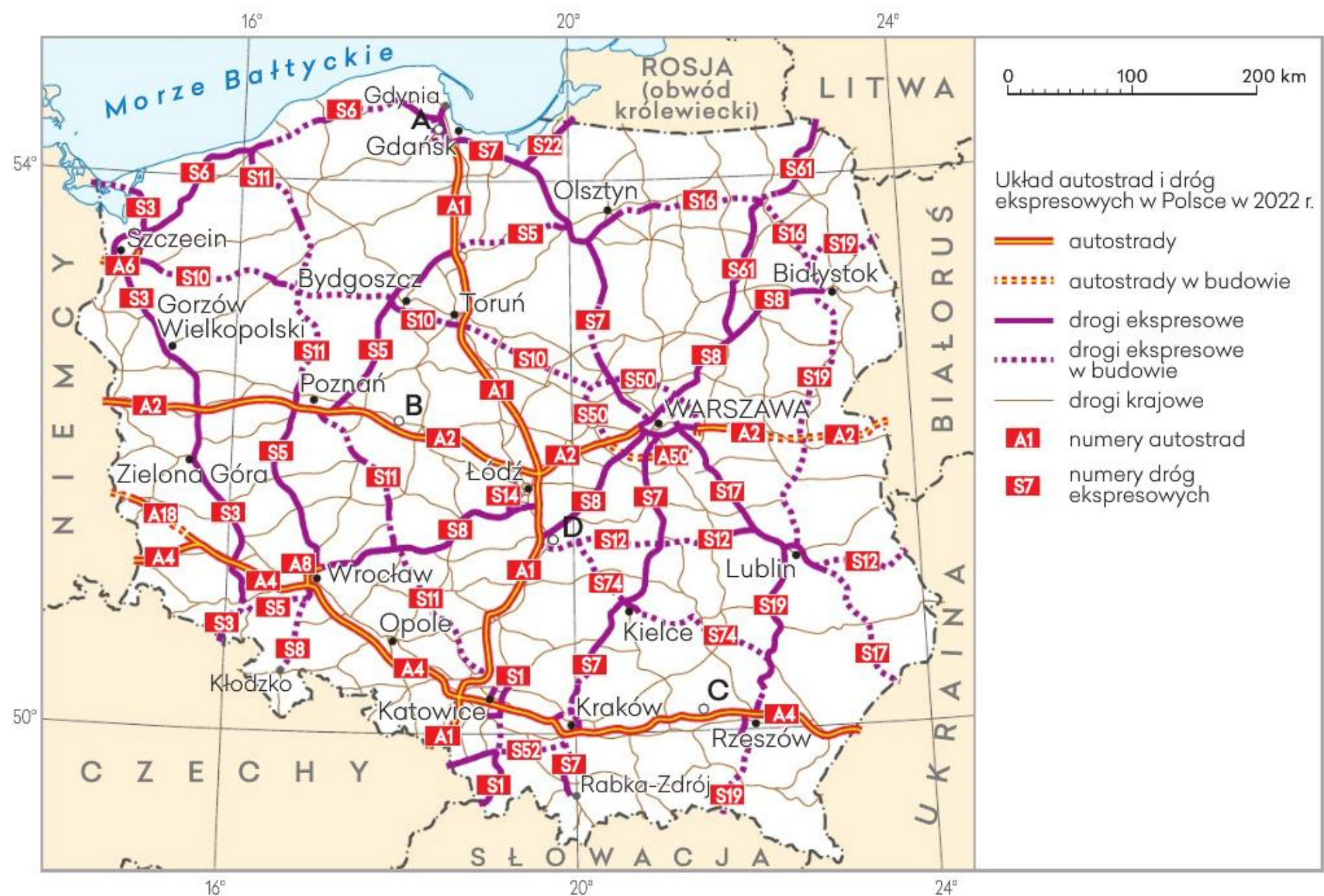
Struktura zatrudnienia wśród ankietowanych osób w porównaniu do danych dotyczących Polski jest _____.

Możliwe przyczyny różnic: _____
_____.

Wyniki ankiet możecie zsumować w klasie i wykonać obliczenia zbiorcze. Dzięki temu badanie będzie bardziej reprezentatywne. Możecie wspólnie podyskutować o przyczynach podobieństw lub różnic między strukturą zatrudnienia w Polsce i wśród osób przez was ankietowanych.

4.6 Transport a rozwój działalności gospodarczej

Zadania 1–5 wykonaj na podstawie mapy.

- Autostrady i drogi ekspresowe to współcześnie najważniejsze drogi kołowe w Polsce. Wykonaj polecenia.
- 🤖 a) Skorzystaj z dowolnych źródeł informacji i napisz, czym się od siebie różnią.

b) Podpisz znaki drogowe, którymi te drogi są oznaczane.

- c) Oceń, którego rodzaju dróg, ekspresowych czy autostrad, mamy więcej w naszym kraju. Oszacuj także, którego typu drogi (spośród wymienionych w legendzie mapy na s. 84) mają łącznie najwięcej kilometrów.

- Na podstawie mapy na s. 84 i map w podręczniku (s. 176, 177) uzupełnij tekst odpowiednimi określeniami.

Na obszarze aglomeracji wrocławskiej krzyżują się ważne szlaki komunikacyjne: autostrady _____, _____ oraz drogi: ekspresowa _____ i krajowe _____, _____ i _____. To sprawia, że we Wrocławiu i w podmiejskich gminach intensywnie rozwijają się usługi, np. _____.

Powstały tutaj także fabryki, np. _____, oraz centra handlowe i magazynowe.

Trójmiasto stanowi ważny węzeł komunikacyjny łączący różne rodzaje transportu: _____, _____, _____ i _____.

Z Gdańska na południe Polski prowadzi _____, nazywana Autostradą Bursztynową. Jest ona jedyną w Polsce autostradą o przebiegu południkowym.

- W Łodzi znajduje się fabryka sprzętu AGD produkująca m.in. zmywarki. Narysuj na mapie trasę, którą pokonałby samochód dostawczy transportujący zmywarkę bezpośrednio z tej fabryki do twojego domu. Jeśli to możliwe, wytycz jej przebieg przez autostrady i drogi szybkiego ruchu.

- Oceń, w którym z miejsc oznaczonych na mapie literami od A do D najkorzystniej byłoby zlokalizować podane niżej obiekty. Zapisz obok właściwe litery.

☐

Magazyny główne ogólnopolskiej sieci sklepów spożywczych.

☐

Fabryka podzespołów (części) do produkcji samochodów, których montownię planuje się wybudować w Lublinie.

☐

Przechowalnia owoców cytrusowych.

☐

Wielka szwalnia odzieży eksportowanej na Białoruś i do Niemiec.

- Zaznacz na mapie znakami X1, X2, X3 miejsca według ciebie najbardziej dogodne do zlokalizowania dużych centrów logistyczno-handlowych. Uzasadnij wybór jednego z nich.

Uzasadnienie wyboru punktu X ... : _____

- Podaj różnice między głównymi funkcjami stoczni i portu. Wyjaśnij, który z tych obiektów ma większe znaczenie w transporcie morskim.

- Korzystając z dowolnych źródeł dotyczących Trójmiasta i okolic, podaj trzy obiekty przemysłowe i/lub usługowe, które według ciebie zlokalizowano na tym terenie ze względu na nadmorskie położenie, a które – ze względu na możliwość transportu morskiego surowców do produkcji lub gotowych produktów. Swoje wybory zapisz w tabeli wraz z uzasadnieniem.

Lp.	Zakład przemysłowy i/lub usługowy	Przyczyna lokalizacji
1.		
2.		
3.		

- Wyszukaj na mapach cyfrowych wjazd na autostradę zlokalizowany najbliżej twojego domu. Zapisz numer tej autostrady i prześledź na mapie jej przebieg. Autostrada _____, przebiega od _____ do _____.

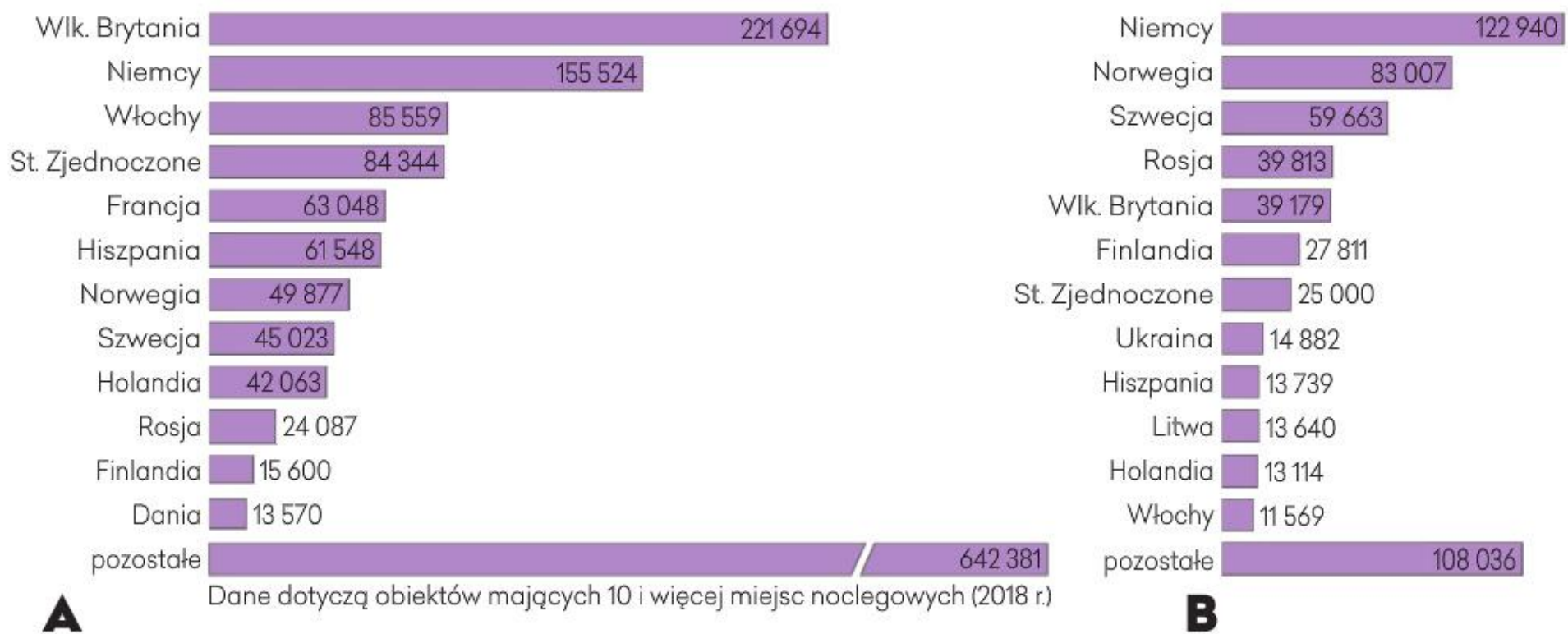
4.7 Walory przyrodnicze i kulturowe a rozwój turystyki w wybranych regionach

- Na podstawie danych statystycznych zebranych w tabeli oceń prawdziwość zdań. Zaznacz literę P, jeśli zdanie jest prawdziwe, lub F, jeśli jest fałszywe.

Rodzaj obszaru	Noclegi udzielone w lipcu i sierpniu 2018 r.	
	razem	w tym turystom zagranicznym
obszary nadmorskie	8 760 935	1 278 647
obszary górskie	4 764 791	265 249
pozostały obszar	12 090 553	2 619 151

Na obszarach nadmorskich i górskich latem w czasie wakacji udzielono turystom więcej noclegów niż na pozostałych terenach Polski.	☐ P	☐ F
W lipcu i sierpniu na terenach górskich turystom zagranicznym udzielono ok. 10 razy mniej noclegów niż na pozostałym obszarze kraju.	☐ P	☐ F

- Przeanalizuj dane statystyczne dotyczące liczby turystów i krajów, z których oni przybywają. Oceń, który wykres dotyczy województwa pomorskiego, a który – małopolskiego. Zaznacz w zdaniu znakiem ✕ właściwą literę. Uzasadnij decyzję.

Dane statystyczne dla województwa pomorskiego przedstawia wykres ☐ A / ☐ B, a dla województwa małopolskiego – wykres ☐ A / ☐ B.

Uważam tak, ponieważ _____

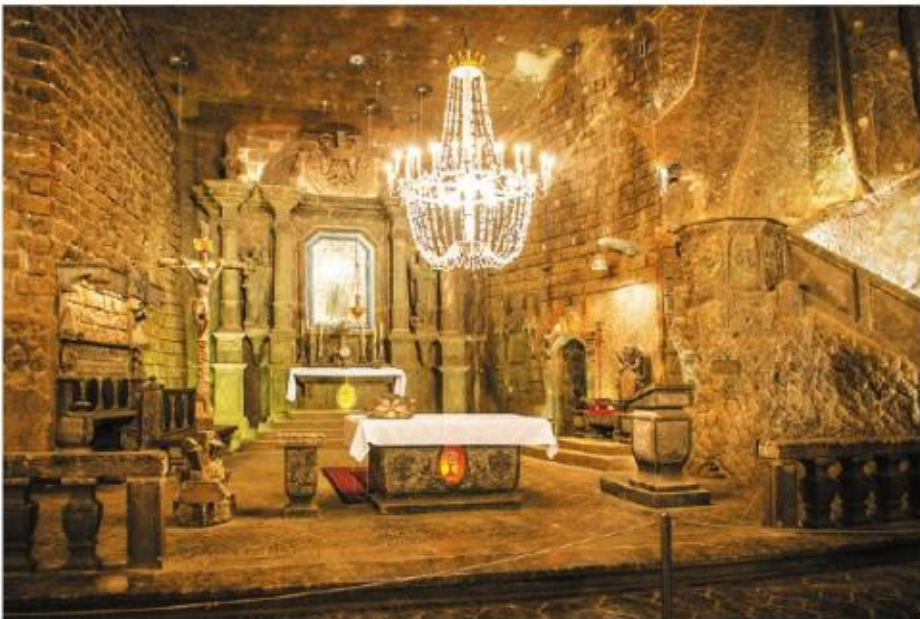
Korzystając z dostępnych źródeł, wykonaj polecenia.

a) Uzupełnij tabelę. Wpisz pod nazwą każdego z województw liczbę obiektów z listy światowego dziedzictwa UNESCO, które znajdują się w tym województwie.

Województwo		
małopolskie	pomorskie	zachodniopomorskie

b) Rozpoznaj na zdjęciach cztery obiekty z listy światowego dziedzictwa UNESCO zlokalizowane na terenie wyżej wymienionych województw. Wpisz nazwy obiektów, miejscowości i województw, w których się znajdują.

Podsumowanie działu 4

1 Wyjaśnij różnicę między wezbraniem wody w rzece a powodzią.

2 Zaznacz znakiem ✕ w tabeli przyczyny wezbrań i powodzi.

Przyczyny wezbrań i powodzi	Tak	Nie
zatory lodowe na rzece	☐	☐
intensywne wiosenne roztopy	☐	☐
intensywne i długotrwałe opady deszczu	☐	☐
nizinny teren wzdłuż koryta rzeki	☐	☐
silne wiatry wiejące od morza do lądu, powodujące wtłaczanie wody do ujściowego odcinka rzeki (tzw. cofka)	☐	☐

3 Oceń, do których województw odnoszą się poszczególne informacje podane w tabeli. Zaznacz znakiem ✕ literę Ł, jeśli informacja dotyczy województwa łódzkiego, lub P, jeśli dotyczy województwa pomorskiego. Sformułuj wniosek dotyczący wpływu warunków przyrodniczych na rodzaj wykorzystywanych źródeł energii w każdym z tych województw.

Województwo to ma znaczne zasoby węgla brunatnego.	☐ Ł	☐ P
Okolo połowa wytwarzanej energii pochodzi z odnawialnych źródeł energii.	☐ Ł	☐ P
Jedna elektrownia (cieplna) dostarcza rocznie ok. 20% produkowanej w Polsce energii elektrycznej.	☐ Ł	☐ P
W województwie istnieje kilka elektrowni wodnych, ale prawie 90% energii ze źródeł odnawialnych dostarcza energetyka wiatrowa.	☐ Ł	☐ P

Wniosek:

4 Zaznacz, wpisując odpowiednią literę (A lub B), czy podana cecha dotyczy terenów wiejskich położonych z dala od dużego miasta (A), czy terenów podmiejskich (B).

- ☐ Imigracja jest większa niż emigracja.
- ☐ Od lat utrzymuje się ujemne saldo migracji.
- ☐ Tereny te wyludniają się.
- ☐ Odsetek osób w wieku poprodukcyjnym wzrasta.
- ☐ Społeczeństwa takich wsi się starzeją.
- ☐ Odsetek osób najmłodszych i w wieku produkcyjnym jest wyższy niż średnia w województwie.

5 Ilustracja przedstawia zmiany liczby ludności w powiatach województwa lubelskiego w 2017 r. Na jej podstawie oceń prawdziwość podanych zdań. Zaznacz literę P, jeśli zdanie jest prawdziwe, lub F, jeśli jest fałszywe.

Na obszarach wiejskich jedynie najbliżej stolicy województwa osiedla się więcej osób, niż z nich wyjeżdża.	☐ P	☐ F
Liczba urodzeń przewyższa liczbę zgonów jedynie w dwóch powiatach województwa.	☐ P	☐ F
Dane dla województwa lubelskiego potwierdzają tezę, że najbardziej atrakcyjne osadniczo tereny wiejskie są w pobliżu dużych miast.	☐ P	☐ F

- 6 Oceń, które zdjęcie prezentuje obiekt typowy dla aglomeracji łódzkiej, a które – dla konurbacji katowickiej. Wpisz litery A–D w odpowiednie rubryki tabeli.

Rodzaj przemysłu typowy dla	
aglomeracji łódzkiej	konurbacji katowickiej

- 7 Oceń prawdziwość zdań. Zaznacz literę P, jeśli zdanie jest prawdziwe, lub F, jeśli jest fałszywe.

Obecnie zarówno w konurbacji katowickiej, jak i w aglomeracji łódzkiej dominującym sektorem zatrudnienia są usługi.	☐ P	☐ F
Przed 1989 r. na terenie konurbacji katowickiej i aglomeracji łódzkiej najwięcej osób aktywnych zawodowo było zatrudnionych w przemyśle.	☐ P	☐ F
Przed 1989 r. w aglomeracji łódzkiej pracowało w przemyśle wiele kobiet.	☐ P	☐ F
Na skutek restrukturyzacji przemysłu po zmianach politycznych w 1989 r. konieczne stało się przekwalifikowanie się wielu pracowników zatrudnionych dotychczas w usługach.	☐ P	☐ F

- 8 Uzupełnij schemat tak, aby poprawnie oddawał zależność między migracjami a zmianami liczby ludności na terenach wiejskich położonych z dala od dużych miast. Wpisz wybrane litery (spośród A–F) we właściwe miejsca.

- A – ubytek liczby ludności
- B – przyrost liczby ludności
- C – ujemne saldo migracji
- D – dodatnie saldo migracji
- E – liczba osób wyjeżdżających większa od liczby przyjeżdżających
- F – liczba osób przyjeżdżających większa od liczby wyjeżdżających

- 9 Obecnie w aglomeracji łódzkiej prężnie rozwijają się usługi związane z naprawą samochodów osobowych i ciężarowych. Powstało także wiele hal magazynowych i firm spedycyjnych, których działalność polega na organizowaniu przewozu towarów. Wyjaśnij, dlaczego w aglomeracji łódzkiej zachodzą takie zmiany. Możesz skorzystać z mapy sieci dróg ekspresowych i autostrad w Polsce (s. 84).

- 10 Uzasadnij tezę, że na duży ruch turystyczny na Pobrzeżu Bałtyku najbardziej wpływają walory przyrodnicze, a w Małopolsce – jej dziedzictwo kulturowe. W odniesieniu do każdego z regionów użyj co najmniej jednego argumentu.

5.1 Położenie własnego regionu i źródła informacji na jego temat

- Uzupełnij informacje i wykonaj zadanie.

Miejscowość, w której mieszkam: _____

Województwo, w którym mieszkam: _____

Siedziba lub siedziby władz mojego województwa (wojewody i sejmiku wojewódzkiego): _____

Sprawdź, w jaki sposób możesz się dostać z twojej miejscowości do stolicy województwa, korzystając z transportu publicznego. Jeśli mieszkasz w mieście wojewódzkim, dowiedz się, w jaki sposób możesz dotrzeć do stolicy sąsiedniego województwa. Zapisz swoje ustalenia.

- Wybierz odpowiedni termin z ramki i zapisz obok jego wyjaśnienia.

ojczyzna	region	mała ojczyzna
----------	--------	---------------

Obszar, który jest dla ciebie szczególnie ważny, z którym czujesz emocjonalny, rodzinny i kulturowy związek – _____

Obszar charakteryzujący się jednorodnością cech środowiska przyrodniczego, zjawisk społeczno-gospodarczych, wspólną historią i tradycjami kulturowymi, które jednocześnie odróżniają go od terenów sąsiednich – _____

Najczęściej państwo, w którym mieszkamy lub w którym się urodziliśmy i wychowaliśmy – _____

- Podaj rodzaj źródła informacji o swoim regionie, z którego najchętniej korzystasz. Wskaż przykład sytuacji, w której było ci ono potrzebne.

5.2 Charakterystyka środowiska przyrodniczego regionu

Zaznacz znakiem ✕ nazwy elementów środowiska, które powstały bez udziału człowieka.

☐ Zbiornik Włocławski

☐ jezioro Mamry

☐ granity w Sudetach

☐ Łysa Góra

☐ lasy sosnowe na Nizinie Mazowieckiej

☐ łąki nad Narwią

☐ Drwęca

☐ geotermalne wody podziemne na Podhalu

☐ zagroda pokazowa żubrów w Puszczy Knyszyńskiej

Odszukaj na mapie w internecie makroregion, na którego terenie mieszkasz.

Zapisz jego nazwę.

Korzystając z dostępnych źródeł, zapisz regiony świata, w których prowadzili badania wymienieni polscy naukowcy.

Jerzy Kondracki – _____

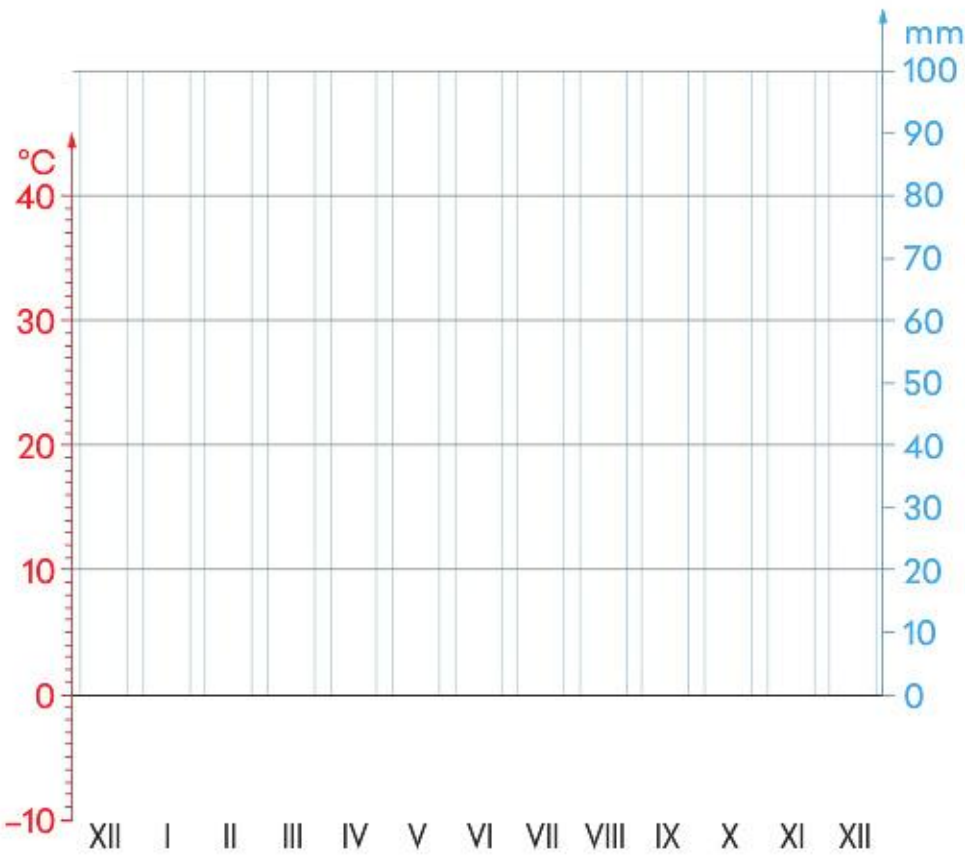
Bronisław Piłsudski – _____

Jan Czerski – _____

Narysuj klimatogram dla twojego miasta wojewódzkiego (dane znajdziesz w internecie).

Miejscowość: _____

Miesiąc	Temperatura (°C)	Opady (mm)
styczeń		
luty		
marzec		
kwiecień		
maj		
czerwiec		
lipiec		
sierpień		
wrzesień		
październik		
listopad		
grudzień		

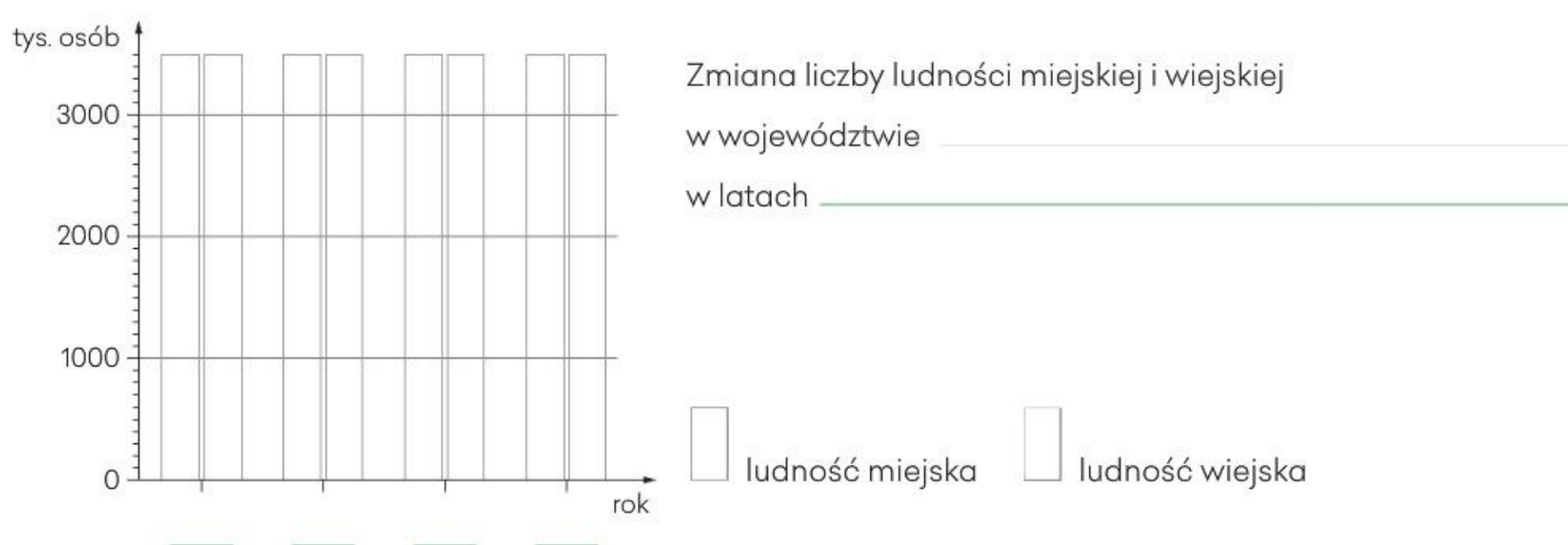

5.3 Struktura demograficzna własnego regionu

- Na podstawie zamieszczonego na stronie GUS raportu o sytuacji społeczno-gospodarczej twojego województwa wykonaj polecenia.

- a) Narysuj wykresy słupkowe przedstawiające liczbę ludności miejskiej i wiejskiej twojego województwa w czterech wybranych latach. Dla każdego rocznika przygotuj po dwa wykresy: jeden dotyczący liczby ludności wiejskiej, drugi – miejskiej.

- b) Słupki przedstawiające liczbę ludności wiejskiej pokoloruj jednym kolorem, a ludności miejskiej – innym.
c) Opisz oś poziomą i uzupełnij legendę.

- Oblicz przyrost rzeczywisty w województwie, w którym mieszkasz (wybierz najbardziej aktualne dane z GUS). W tym celu wykonaj polecenia.

Dane na rok: _____

- a) Sprawdź, ile osób urodziło się w twoim województwie w roku, dla którego prowadzisz obliczenia.

- b) Sprawdź, ile osób zmarło w twoim województwie w roku, dla którego prowadzisz obliczenia.

- c) Oblicz przyrost naturalny.

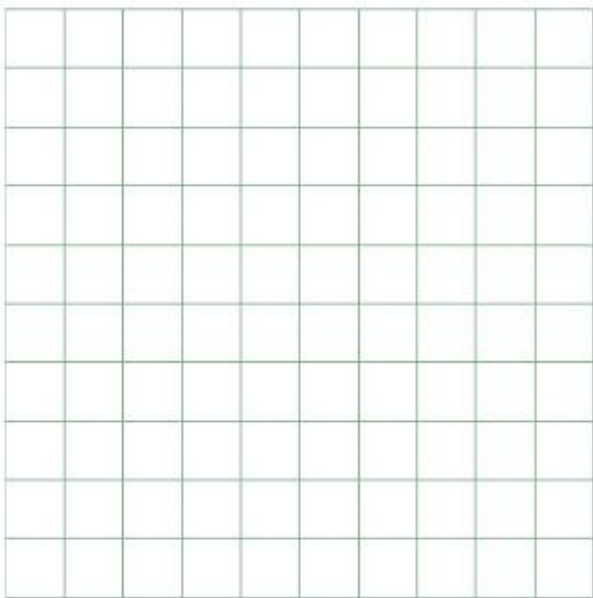
- d) Sprawdź, jakie było saldo migracji w twoim województwie w tym roku.

- e) Oblicz przyrost rzeczywisty w twoim województwie.

5.4 Gospodarka regionu

- Skorzystaj z zamieszczonego na stronie GUS raportu o sytuacji społeczno-gospodarczej twojego województwa i odszukaj informacje na temat bezrobocia. Następnie wykonaj polecenia.

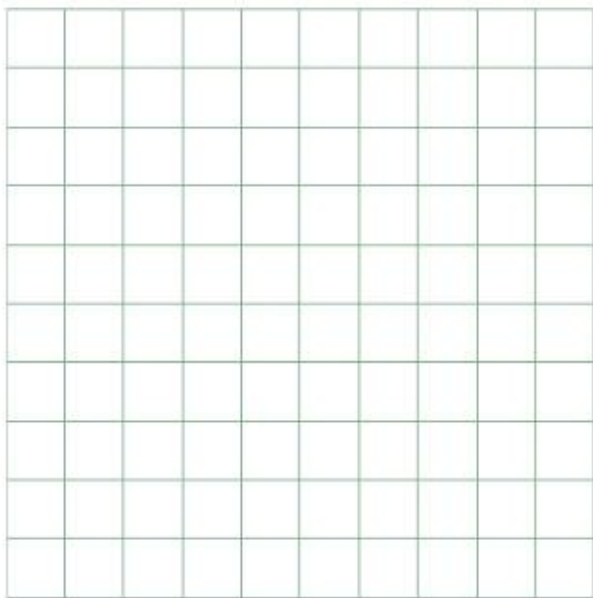
Struktura bezrobotnych zarejestrowanych według wieku w województwie _____

- ☐ 55 lat i więcej
- ☐ 45-54
- ☐ 35-44
- ☐ 25-34
- ☐ do 24 lat

1 kwadrat = 1%
Stan na rok _____

Struktura bezrobotnych zarejestrowanych według wykształcenia w województwie _____

- ☐ wyższe
- ☐ średnie zawodowe
- ☐ średnie ogólnokształcące
- ☐ zasadnicze zawodowe
- ☐ gimnazjalne, podstawowe i niepełne podstawowe

1 kwadrat = 1%
Stan na rok _____

- a) Narysuj diagramy: struktury bezrobotnych zarejestrowanych według wieku i struktury bezrobotnych zarejestrowanych według wykształcenia.
- b) Uzupełnij legendy diagramów.
- c) Wskaż, w której grupie bezrobocie jest największe. Wyjaśnij, z czego to może wynikać.

- Zaznacz znakiem ✕ właściwe wyjaśnienie inflacji.

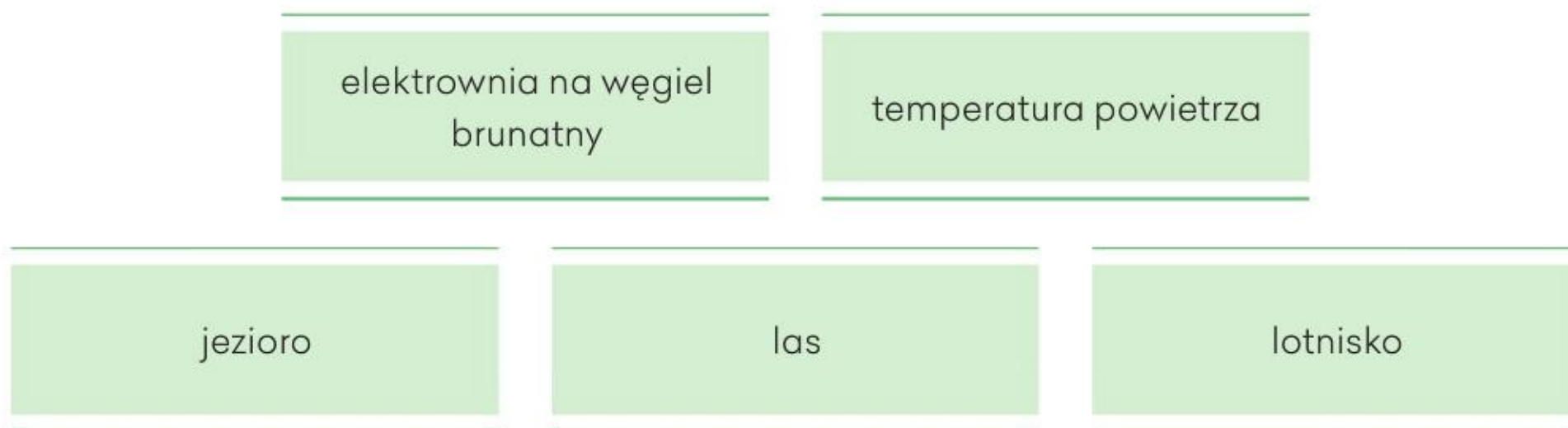
Inflacja to

- ☐ proces ogólnego spadku poziomu cen w gospodarce.
- ☐ liczba dóbr oferowanych na rynku przez producentów.
- ☐ proces ogólnego wzrostu poziomu cen w gospodarce.
- ☐ zainteresowanie konsumentów zakupem dóbr oferowanych na rynku.

5.5 Obserwacja zależności między elementami środowiska geograficznego

Wykonaj polecenia.

- a) Połącz ze sobą te z wymienionych elementów środowiska geograficznego, które wpływają na siebie. Załóż, że wszystkie znajdują się w swoim sąsiedztwie.

- b) Wybierz dwa elementy środowiska geograficznego, a następnie opisz, jak oddziałują na siebie wzajemnie.

- c) Dobierz jeszcze dwa inne elementy środowiska geograficznego, które są powiązane z wyżej wymienionymi, i przedstaw zależności między nimi.

Uzupełnij ciąg przyczynowo-skutkowy dotyczący Wizny. Wpisz we właściwej kolejności litery przypisane wyrażeniom w ramce.

- A. założenie osady w miejscu obronnym B. wysoki prawy brzeg rzeki i niski lewy
C. wytyczenie rynku i siatki ulic
D. w centrum miejscowości zwarta zabudowa, a na peryferiach luźna, z polami

5.6 Prezentowanie walorów własnego regionu i planowanie wycieczki krajoznawczej

- Zapisz główne założenia każdej z podanych form prezentacji projektów.

Film: _____

Plakat: _____

Prezentacja multimedialna: _____

Reportaż tekstowy: _____

Scenka: _____

- Wykonaj polecenia. Skorzystaj z podręcznika (s. 210) i z innych źródeł wiedzy.

- a) Kim był El Greco, którego dzieło można podziwiać w muzeum w Siedlcach? Zaznacz znakiem ✕ właściwą odpowiedź.

- ☐ Właściwie **Arturos Theokratos**, żył na przełomie XI i XII w. Włoski architekt i malarz. Autor *Ekstazy św. Piotra*.
- ☐ Właściwie **Dominikos Theotokopulos**, żył na przełomie XVI i XVII w. Hiszpański malarz, rzeźbiarz i architekt pochodzenia greckiego. W Polsce jego szczególnie znanym dziełem jest *Ekstaza św. Franciszka*.
- ☐ Właściwie **Domejko Terenbaum**, żył na przełomie XVI i XVII w. Rzeźbiarz pochodzenia żydowskiego. Autor *Piety*.

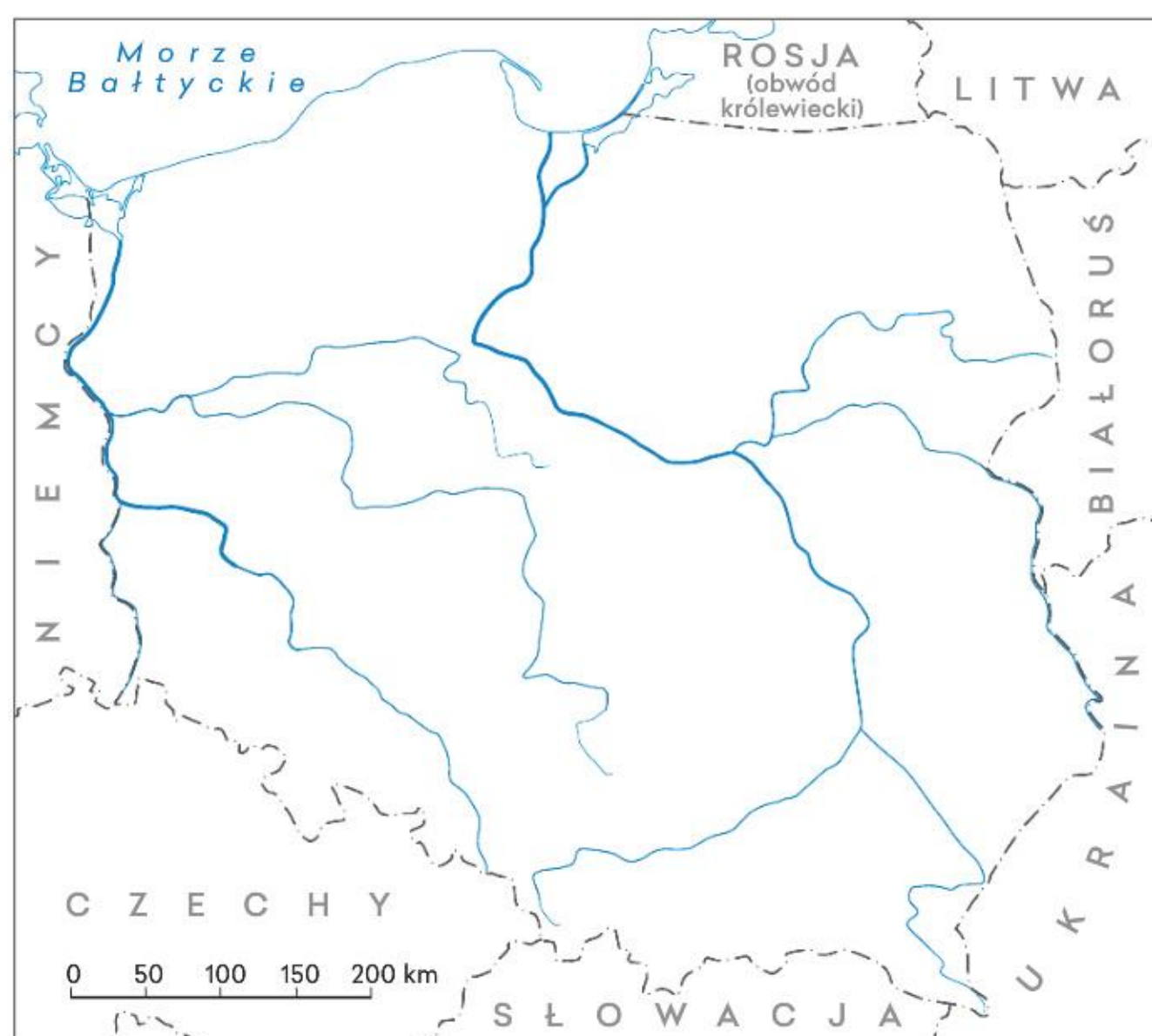
- b) Wymień dwa inne miasta w Europie, w których można zobaczyć jego dzieła.

- c) Podaj dwie inne atrakcje turystyczne Siedlec.

- Wykonaj plakat reklamujący wycieczkę do dowolnego miejsca.

5.7 Formy współpracy międzynarodowej

- Która z niżej wymienionych sentencji jest mottem Unii Europejskiej? Zaznacz znakiem ✕ właściwą odpowiedź.
 - ☐ Zjednoczona, by przetrwać.
 - ☐ Zjednoczona w różnorodności.
 - ☐ Wspólna gospodarka daje siłę.
 - ☐ Działajmy razem.
- Wybierz dwa euroregiony położone najbliżej twojego miejsca zamieszkania. Pokoloruj je różnymi kredkami na mapie konturowej Polski. Wpisz ich nazwy i daty utworzenia.

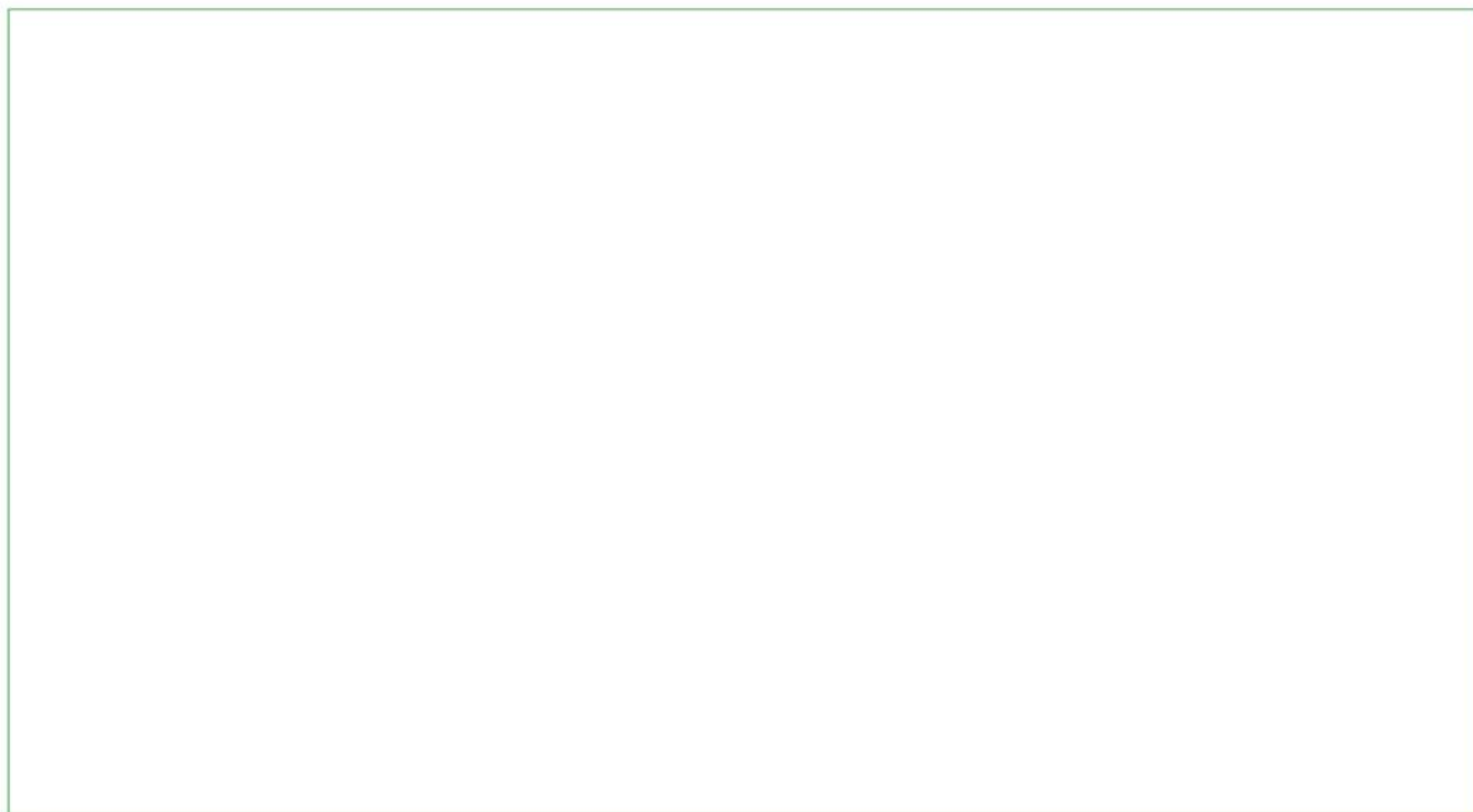
- Jak się nazywa najstarszy euroregion z udziałem Polski? Kiedy został utworzony? Które państwa w nim uczestniczą? Wymień stolice tego euroregionu.

- Wymień miasta, gminy lub regiony partnerskie swojej gminy lub swojego powiatu.

5.8 Mała ojczyzna i jej atrakcje

Wykonaj uproszczony plan swojej małej ojczyzny według wskazówek.

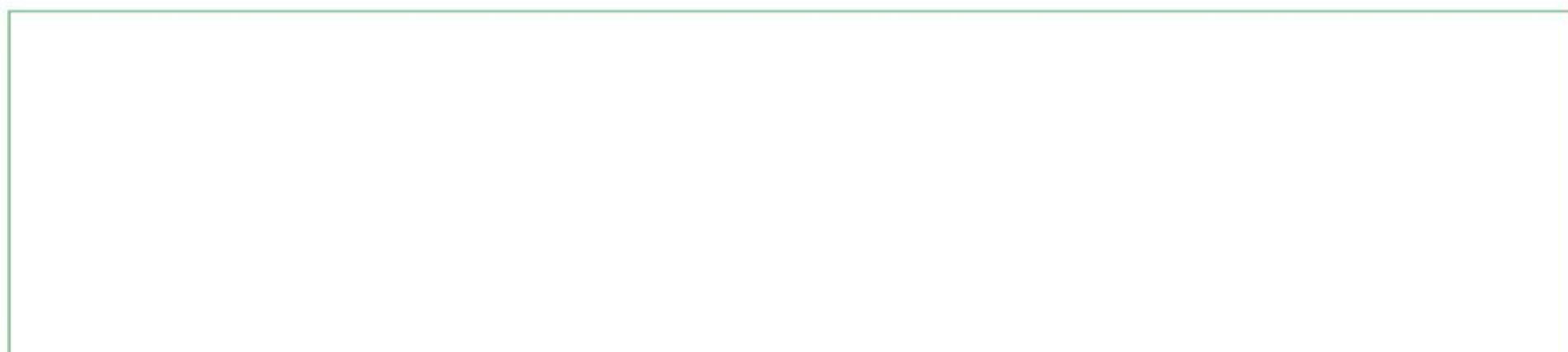
- a) Pamiętaj o zastosowaniu odpowiedniej skali, np. 1 : 10 000.
- b) Nanieś na plan swój dom.
- c) Narysuj 10–15 innych obiektów.
- d) Zaprojektuj legendę do planu lub podpisz narysowane obiekty.

Wybierz jeden z obiektów z planu wykonanego w poprzednim zadaniu, a następnie opisz swoją historię związaną z tym miejscem.

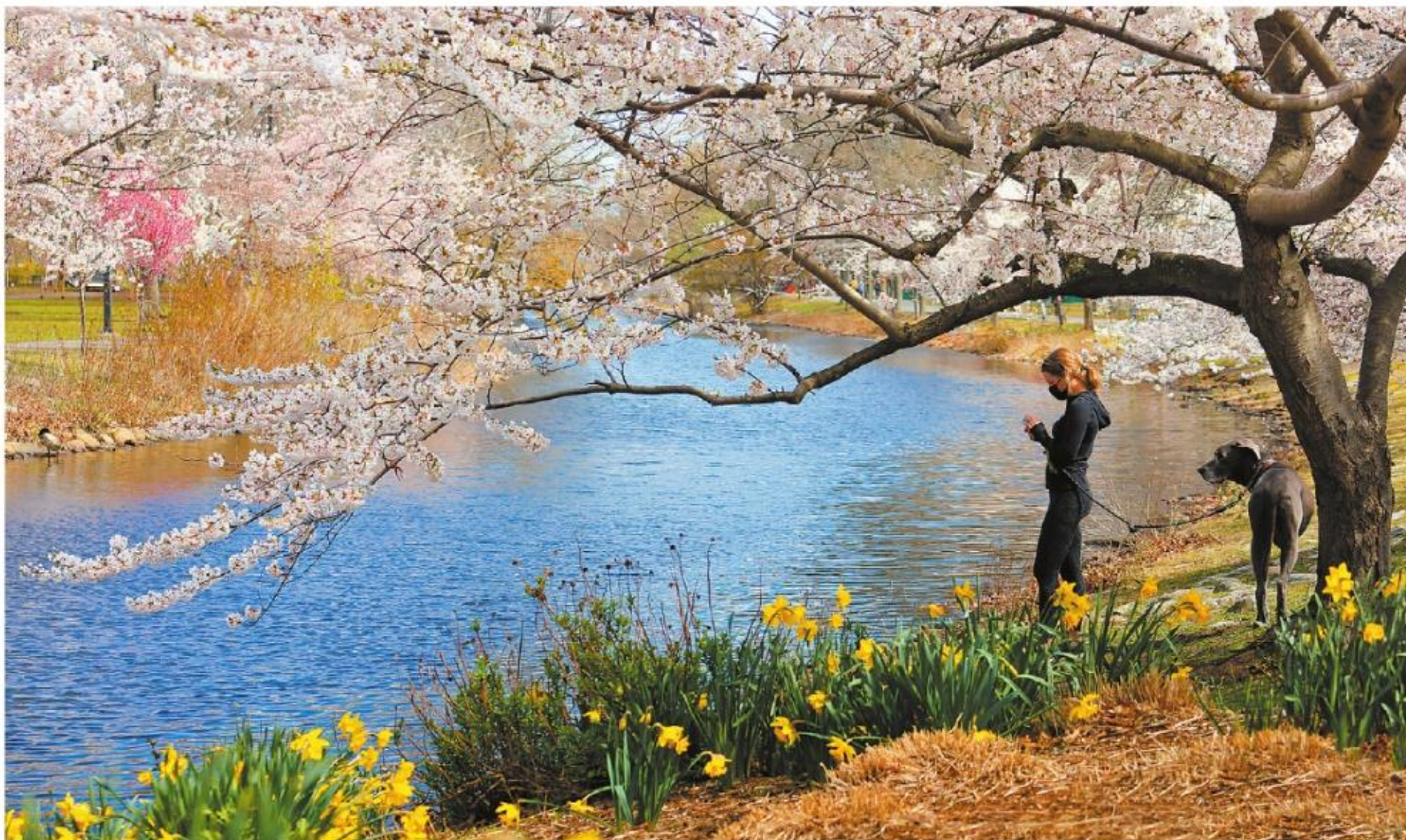

Narysuj rebus, którego rozwiązaniem będzie hasło: mała ojczyzna.

5.9 Zachowanie walorów środowiska geograficznego i mój wpływ na lokalną społeczność

- Otocz pętlami pięć wybranych elementów przyrody ożywionej.

- Sprawdź, jakie projekty z budżetu partycypacyjnego zostały zrealizowane w twojej okolicy. Opisz krótko ten, który najbardziej ci się podoba.

- Opisz pomnik przyrody znajdujący się najbliżej twojego miejsca zamieszkania. Wymień czynniki, które mogą stanowić dla niego zagrożenie.

- Dowiedz się, gdzie w twojej gminie znajduje się Punkt Selektywnego Zbierania Odpadów Komunalnych (PSZOK). W jakich godzinach są przyjmowane odpady? Zapisz uzyskane informacje.

Podsumowanie działu 5

- 1** Rozwiąż krzyżówkę. Znajdź miejsca do wpisania odgadniętych wyrazów. Hasło utworzą litery z pól oznaczonych liczbami 1–13.

Hasto:

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
---	---	---	---	---	---	---	---	---	----	----	----	----

Poziomo:

- Obszar, który jest dla ciebie szczególnie ważny, z którym czujesz emocjonalny, rodzinny i kulturowy związek.
- Liczba mieszkańców przypadająca na 1 km².
- Twórca podziału Polski na regiony fizycznogeograficzne.
- Namalował obraz *Ekstaza św. Franciszka*, znajdujący się w Muzeum Diecezjalnym w Siedlcach.
- Jeden z elementów środowiska przyrodniczego; inaczej – ukształtowanie powierzchni Ziemi.

Pionowo:

- Prywatne miasto założone przez magnacką rodzinę w 1580 r., nazywane perłą renesansu; znajduje się w nim m.in. pałac Zamoyskich.
- Szczegółowy opis kraju lub jego regionu albo wszechstronna wiedza o kraju rodzinnym, a w szczególności o swoim regionie.
- Ogół wartości odziedziczonych po przodkach.
- Przyjazd do nowego miejsca zamieszkania.
- Pada z nich deszcz.
- Proces ogólnego wzrostu poziomu cen w gospodarce.
- Obszar charakteryzujący się jednorodnością cech środowiska przyrodniczego, zjawisk społeczno-gospodarczych, wspólną historią i tradycjami kulturowymi, a jednocześnie odróżniający się od terenów sąsiednich.
- ... w różnorodności – motto Unii Europejskiej.

2

W małej miejscowości wybudowano pierwszą szkołę. W jaki sposób może ten fakt wpłynąć na otoczenie? Zaznacz znakiem ✕ poprawne odpowiedzi.

☐

Zmiana zagospodarowania przestrzeni – w miejscu, w którym wcześniej było pastwisko, został wybudowany duży budynek szkoły z salą gimnastyczną.

☐

W szkolnym ogrodzie pojawiły się nowe gatunki roślin i zwierząt (takie, które nie występowały na pastwisku).

☐

W szkole został zainstalowany piec węglowy służący do ogrzewania wody. Dym ze spalania węgla będzie zanieczyszczał powietrze.

3

Dopasuj pojęcia do właściwych definicji.

migracja •

• opuszczenie miejsca zamieszkania

emigracja •

• zmiana miejsca zamieszkania

imigracja •

• przyjazd do nowego miejsca zamieszkania

4 Zaznacz znakiem ✕ elementy, które należy uwzględnić podczas planowania wycieczki krajoznawczej.

☐

Dla kogo jest planowana wycieczka?

☐

Kiedy się odbędzie?

☐

Jaki jest planowany budżet?

☐

Ile osób będzie uczestniczyło w wycieczce?

☐

W jaki sposób jej uczestnicy będą się przemieszczali?

☐

Co będą jedli biorący udział w wycieczce?

☐

Jaki ekwipunek będzie potrzebny uczestnikom?

Na co jeszcze należy zwrócić uwagę? Dopisz przynajmniej jeden punkt.

5 Opisz obiekt, który uważasz za charakterystyczny dla swojego regionu.

Grupa MAC S.A.
ul. Witosa 76
25-561 Kielce

www.mac.pl

ISBN 978-83-8227-465-3

indeks 883689